

УНИВЕРЗИТЕТ „ЏОН НЕЗБИТ“
ФАКУЛТЕТ ЗА КУЛТУРУ И МЕДИЈЕ

Биљана Грујичић, мср

**КЊИЖЕВНЕ НАГРАДЕ У СРБИЈИ КАО СРЕДСТВО КУЛТУРНЕ
ПОЛИТИКЕ**

- Докторска дисертација -

Београд, 2017.

САДРЖАЈ

1. ТЕОРИЈСКИ ОСВРТ НА ПРОБЛЕМ НАГРАДА И НАГРАЂИВАЊА У КЊИЖЕВНОСТИ	10
1.1. О награђивању.....	11
1.2. Историјат устоличења књижевних награда у Србији.....	16
1.3. Основни критеријуми за валоризацију уметничког стваралаштва.....	19
1.4. Теоријски осврт на проблем награда и награђивања у књижевности.....	20
1.5. Стимулисање уметничког стваралаштва посредством награда	22
1.6. Однос уметничког стваралаштва и друштвених институција.....	24
2. РАЗЛИЧИТА ТУМАЧЕЊА ПОЈМА КУЛТУРЕ	26
2.1. Појам „култура“	27
2.2. Уметност – дисциплина човековог духа.....	38
2.3. Различита значења појма “политика” и њен однос према уметности.....	39
2.4. Појам и улоге културне политике	41
2.5. Средства културне политике у односу на уметничко стваралаштво	43
2.6. Награде и признања и њихов вишеструки смисао	47
2.7. Квалификације чланова књижевног жирија и критеријуми њиховог рада	54
3. КЊИЖЕВНЕ НАГРАДЕ У СРБИЈИ.....	56
3.1. Књижевност као уметност речи.....	57
3.2. Историјски осврт на хронологију оснивања награда на територији Републике Србије	59
3.3. Успешност културне политике на пољу награђивања у књижевности	61
3.4. Процена броја књижевних награда које се додељују на територији Републике Србије	62
3.5. Оснивачи књижевних награда	63
3.6. Суштински смисао награда – слављења личности и дела књижевних великана	65
4. КЛАСИФИКАЦИЈА НАЈВАЖНИЈИХ КЊИЖЕВНИХ НАГРАДА У СРБИЈИ ПРЕМА КАТЕГОРИЈАМА	66
4.1. О књижевним наградама	67
4.2. Преглед књижевних награда	68
4.3. Прва група – награде за прозно стваралаштво.....	69
4.3.1. „ Андрићева награда“	69
4.3.2. Награда „ Стеван Сремац“	72
4.3.3. Награда „Борисав Станковић“	74

4.3.4.	„Нинова награда критике“	76
4.3.5.	Награда „Меша Селимовић“	81
4.3.6.	Награда „Женско перо“	83
4.3.7.	Награда „Исидора Секулић“	85
4.3.8.	Награда „Добричин венац“	86
4.3.9.	Награда „Биљана Јовановић“	87
4.3.10.	Награда „Златни сунцокрет“	89
4.3.11.	Награда „Матијевић“	89
4.3.12.	Награда „Подрума Радовановић“	90
4.3.13.	Награда „Лазар Комарчић“	91
4.3.14.	Награде „Милан Богдановић“, „Ђорђе Јовановић“, „Николај Тимченко“ и „Сретен Марић“	92
4.3.15.	Награде „Милан Ракић“ и „Живојин Павловић“	95
5.	ПРОЗНЕ НАГРАДЕ КОЈЕ СЛУЖЕ ЗА АФИРМАЦИЈУ МЛАДИХ АУТОРА.....	97
5.1.	Награде за афирмацију младих стваралаца	98
5.1.1.	Признање „Борислав Пекић“	100
5.1.2.	„Деретина награда“	101
6.	НАГРАДЕ ЗА ПОЕЗИЈУ	104
6.1.1.	Награда „Ђура Јакшић“	105
6.1.2.	Награда „Васко Попа“	106
6.1.3.	„Змајева награда“	107
6.1.4.	Награда „Драинац“	109
6.1.5.	Награда „Милица Стојадиновић Српкиња“	111
6.1.6.	Награда „Десанка Максимовић“	112
6.1.7.	„Дисова награда“	114
6.1.8.	Награда „Јован Дучић“	116
6.1.9.	„Бранкова награда“	117
6.1.10.	Награда „Млади Дис“	118
6.1.11.	Награда „Матићев шал“	119
6.1.12.	Награда „Бранко Миљковић“	120
7.	НАГРАДЕ У СЛАВУ СРПСКЕ ДУХОВНОСТИ	122
7.1.1.	Награде „Жичка хрисовуља“, „Јефимијин вез“ и „Печат кнеза Лазара“	123
7.1.2.	Награде за најбољу песму на задату тему	124
8.	ТРЕЋА ГРУПА – НАГРАДЕ КОЈЕ СЕ ДОДЕЉУЈУ У ВИШЕ КАТЕГОРИЈА.....	125

8.1.1.	Награда „Бранко Ћопић“	126
8.1.2.	Награда „Лаза Костић“	127
9.	ЧЕТВРТА ГРУПА – КЊИЖЕВНЕ НАГРАДЕ ЗА САТИРУ	130
9.1.1.	Награда „Рadoје Домановић“	131
9.1.2.	„Вибова награда“	132
10.	ПЕТА ГРУПА – НАГРАДЕ ЗА ДРАМСКО СТВАРАЛАШТВО	134
10.1.1.	„Стеријина награда“	136
10.1.2.	Награда „Бранислав Нушић“	137
10.1.3.	Награда „Слободан Стојановић“	139
10.1.4.	Награда РТВ Београд за најбољу радио-драму	139
10.1.5.	Награда „Борислав Михајловић Михиз“	140
10.1.6.	Награда „Тодор Манојловић“	141
11.	ШЕСТА ГРУПА – НАГРАДЕ НАМЕЊЕНЕ КЊИЖЕВНОМ СТВАРАЛАШТВУ ЗА ДЕЦУ	143
11.1.1.	Награда „Политикин забавник“	144
11.1.2.	Награда „Невен“	145
11.1.3.	Награда „Гордана Брајовић“	146
11.1.4.	Награда Змајевих дечјих игара	148
11.1.5.	Награда Которског фестивала позоришта за децу	149
11.1.6.	Награда „Доситејево перо“	150
11.1.7.	Лимске вечери дечије поезије	151
11.1.8.	Награда „Кикини дани“	152
12.	СЕДМА ГРУПА – ПРИЗНАЊА ЗА ЖИВОТНО ДЕЛО И ОСТАЛЕ НАГРАДЕ	153
12.1.	Признања и награде за животно дело	154
12.1.1.	Награде за дело у Вуковом духу	154
12.1.2.	Повеља Удружења књижевника Србије	158
12.1.3.	Награда „Златни крст кнеза Лазара“	159
12.1.4.	Повеља „Карађорђе“	160
12.1.5.	Награда „Кнегиња Милица“	161
12.1.6.	Награда „Изви искра Његошева“	161
12.1.7.	Награда града Београда.....	163
13.	ОСМА ГРУПА – СРПСКЕ КЊИЖЕВНЕ НАГРАДЕ ИЗВАН СРБИЈЕ	165
14.	ЕМПИРИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ.....	167
14.1.	Методолошко – хипотетички оквир истраживања	168
14.2.	Опште и посебне хипотезе	170

14.3.	Методе коришћене у истраживању	171
14.4.	Научни и друштвени допринос истраживања	174
15.	ИНТЕРВЈУ СА ПРЕДСТАВНИКОМ КЊИЖЕВНОГ ЖИРИЈА.....	175
15.1.	Интервју са Предрагом Петровићем, доцентом на Филолошком факултету Универзитета у Београду	176
15.2.	Интервју са директором Народне библиотеке у Ужицу	177
15.3.	Анализа резултата вишеструке студије случаја о књижевним наградама као средству културне политике	179
15.4.	Анализа резултата испитивања ставова запослених у школи и библиотеци о утицају књижевних награда на културну политику Републике Србије	181
15.5.	Статистичка обрада података	182
	Анализа и интерпретација резултата истраживања	183
16.	ПРЕДЛОЗИ И КОМЕНТАРИ ИСПИТАНИКА КОЈИ СЕ НАЛАЗЕ У ОТВОРЕНОМ ПИСМУ	194
	ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА.....	197
17.	ПРИЛОЗИ.....	204
	ЛИТЕРАТУРА.....	209
	Чланци и научни радови.....	210
	Речници и енциклопедије	212
	Остали извори	212

КЊИЖЕВНЕ НАГРАДЕ КАО СРЕДСТВО КУЛТУРНЕ ПОЛИТИКЕ

УВОД

Тема овог рада проистекла је из запажања и на основу њега проистеклог уверења да постоји велики број награда на пољу књижевног стваралаштва, али да оне нису у значајнијој мери допринеле уобличавању демократске и дугорочне културне политике у Републици Србији. Оцена се односи и на веома мали број објављених стручних радова из ове области. Аналитички и теоријски приступ овој проблематици имао је мали број српских научника што оставља простора за анализу и закључке који могу бити од користи за културну акцију.

Намера рада је да покуша да реконструише ову теоријску и концептуалну празнину која по нашем мишљењу, значајно утиче на садашње стање и будућу политику књижевних награда у Републици Србији. Шире посматрано ова тема тиче се свих грађана Србије, јер разматра друштвену улогу књижевних награда у светлу доприноса културној политици Републике.

Анализа награда која следи одређена је и лоцирана у ограничени временски оквир. Намера овог истраживања је да покуша да реконструише политички и социјални амбијент унутар кога је додела књижевних награда значајан сегмент утицаја на културну политику. Иако су награде за културно стваралаштво комплексан феномен увек повезан са карактером друштвене заједнице као и променљивим културним оквирима, ипак постоје универзалне вредности награда и признања које је примарно следити.

Друштвена димензија награда и признања променљивог је карактера у односу на друштвену средину, историјски тренутак и разне друге социополитичке факторе.

Применом теоријских основа на поље праксе, кроз процес критичке анализе најзначајнијих књижевних награда, које се у овом тренутку додељују у Републици Србији, оствариће се увид у бројност и кредибилитет испитиваних књижевних награда и признања као и специфичну природу сваке књижевне награде појединачно. Са развојем друштвеног система задржала се иницијална форма награда, а тржиште оних који их додељују развило се преко граница прихватљивог. Од преко три стотине

домаћих награда, тешко да било ко може да запамти њихове лауреате, а оне су свакако значајне за слику српске издавачке и читалачке културе.

Истицањем карактеристичних сегмената културне политике осветлиће се кретања културног дискурса Републике Србије у испитиваном културном домену.

Наведени приступ овој проблематици допринеће лоцирању испитиваних награда у оквиру савременог историјског тренутка и стварању сведочанства о ситуацији на пољу културе Републике Србије. Такође, то може бити подстицај остваривању циљева у области књижевног награђивања у Србији у светлу функционисања културне политике.

Хипотезе од којих се полази у истраживању

У наставку рада биће изнете хипотезе које служе да се, у оквиру ове докторске дисертације, одређене претпоставке подвргну испитивању и расправи што би водило њиховом прихватању или одбацивању.

Основна хипотеза гласи:

„Уколико се у Србији процес валоризације вредности књижевних дела не укључи у културну политику земље, универзални естетски и етички критеријуми, као и значај и кредибилитет целокупне српске литерарне баштине биће умањен”.

Основна хипотеза истраживаће дефинисање универзалних вредности и њихових својстава који би требало да буду најзначајнији критеријуми у процесу валоризације и награђивања књижевних дела. Такође ће бити испитиване и чињенице које указују на то да ли се са изузетно потребном одговорношћу приступа чину оцењивања и издвајању најбољих књижевних дела у Републици Србији. Дисертација ће се бавити законитостима и правилима рада књижевног жирија, али ће дати и детаљан преглед награђених књижевних , или дела која су се наша у најужем избору за значајна

књижевна признања у Републици Србији. То ће омогућити укључивање валоризације вредности књижевних дела у културну политику земље као и дати потребне смернице за њено даље кретање.

Прва помоћна хипотеза гласи:

„Што је већи број награда у области књижевности на територији Републике Србије утолико је њима обухваћен већи број различитих видова књижевног стваралаштва”.

Прва помоћна хипотеза биће испитивана кроз што прецизније утврђивање броја награда којима се у овом тренутку награђују дела у области књижевности у нашој земљи. Такође ће бити испитан и карактер ових признања, а потом ће она бити категорисана према наградама.

Сврставањем награда у адекватне категорије и испитивањем њихових специфичних карактеристика биће утврђено да ли су њима обухваћене, као и у коликој мери, најразличитије књижевне врсте и жанрови.

Друга помоћна хипотеза гласи:

„Што је друштвена клима у Републици Србији повољнија, то је мањи утицај вануметничких фактора у процесу валоризације уметничких дела у области књижевности”.

Друга помоћна хипотеза биће испитивана уз помоћ теоријског објашњења вишезначних појмова којима се дефинишу комплексне појаве попут уметничког стваралаштва, политике и друштвеног уређења. Затим ће пажња бити обрађена на тумачење односа између ових појава, док ће излагање историјских чињеница кроз примере и њиховог тумачења од стране истакнутих научника у највећој мери допринети процесу испитивања хипотезе.

1. ТЕОРИЈСКИ ОСВРТ НА ПРОБЛЕМ НАГРАДА И НАГРАЂИВАЊА У КЊИЖЕВНОСТИ

1.1. О НАГРАЂИВАЊУ

Критичко процењивање књижевних дела, као и награђивање и процена квалитета у области књижевности, као и у другим областима духовног стваралаштва од изузетног су значаја за културу једног народа. Књижевне награде имају за циљ да подстичу ствараоце на даљи рад, али и да успостављају одређену врсту хијерархијског односа међу ауторима, као и да промовишу нове књижевне тенденције и стремљења.

Такође, награде на одређени начин помажу књижевним делима да лакше нађу свој пут до читалачке публике. Ипак су ретка она која преживе суд публике и могу се сматрати капиталним и савременим. Награђено дело обезбеђује себи место у процесу обнављања и неговања књижевне традиције једног народа, а касније и постаје део његове културне баштине. Манифестовање награда говори о дијалектичком процесу културализације друштва и социјализације културе и то и јесте главна одлика награда у уметности. Награде и признања за културно стваралаштво по својој природи представљају комплексан феномен, који је нераскидиво везан за карактер друштвене заједнице у којој се додељује.

У променљивим културним оквирима ипак постоје универзалне, непроменљиве карактеристике и вредности награда и признања, које је неопходно очувати.

С друге стране, њихова друштвена димензија мења се у складу са доминантним вредносним факторима једне друштвене средине и одређеног историјског тренутка што такође представља тему од посебног значаја.

Управо из наведених разлога награде и награђивање у култури јесу друштвени проблем који је неопходно тумачити са становишта различитих научних дисциплина, због сложености природе самих појава и различитих аспеката друштвене стварности у које задиру.

Природа награда и признања се испољава двоструко, кроз план индивидуалног, у односу на награђеног ствараоца, и кроз шири, социјални план, утицајем награде на одређену друштвену заједницу и њену свест. Другим речима, додељивањем награда

за изузетан допринос на пољу духовног стваралаштва остварује се најузвишенији вид одавања почasti заслужним ауторима, док се чином награђивања скреће пажња јавности на дела од посебног квалитета и значаја за културу једног народа.

Озбиљан, теоријски приступ овој проблематици имао је мали број српских научника, што оставља довољно простора за даљу теоријску анализу која ће бити предмет овог завршног рада.

Интересантно је посматрати шему “Поље културног стваралаштва у оквиру поља власти и друштвеног простора” Пјера Бурдијеа¹, где можемо говорити о три чврсто издиференцирана поља: поље моћи (економски и културни капитал), поље националног друштвеног простора и поље културног стваралаштва. Награде прожимају сва три поља и то тако што подстицај за њихово додељивање долази из поља моћи, награђени долазе из области културног стваралаштва, а оба ова фактора добијају легитимитет у друштвеном простору с обзиром да поседују, свако са своје позиције, оно што овоме недостаје. То је узајамно-прожимајући однос, јер књижевно поље није самодовољно и сврсисходно, без уплива наведена два фактора и без прожимајуће интерне везе.

Проблеми који у највећем броју случајева прате процес награђивања књижевних дела у Србији и који су јасан показатељ стања у којем се наша култура налази, огледају се у уплитању нелегитимних чинилаца у овај процес. Бранимир Стојковић истиче да њих чине „разноврсни покушаји утицања на рад жирија, самих кандидата, заинтересованих група или институција (издавачи, продуценти, галерије), или појединих чланова жирија који разноврсним пословима и личним односима могу да буду повезани са кандидатима, или са онима који их подржавају². Неопходно је да критеријуми награђивања буду што објективнији и да се руководе естетским мерилима и принципима хуманости, да би у будућности ова дела била упамћена и чинила културну баштину наше земље. Поштовање наведених критеријума обезбеђује прави смисао књижевних награда.

---

¹ Бурдије, П, *Правила уметности, генеза и структура поља књижевности*, Светови, Нови Сад, 2003, стр. 180

² Стојковић, Б, *Прави, али лажни бисери-Шта награђујемо у култури*, Политика, 6. фебруар 2012.

Такође други значајан аспект проблема награђивања тиче се њихове бројности, односно превеликог броја признања за достигнућа у области културе, чиме се ствара неистинита слика о богатству културног живота у Републици Србији, што доводи до закључка „да је културни универзум постао презасићен наградама, да је број награда далеко већи него што то завређују наша колективна културна постигнућа“³. Миливоје Павловић такође скреће пажњу на ову појаву: „множина награда успављује, умањујући критичност као нераздвојну компоненту креативности“⁴ Такође се у прилог изнесеној критици, Павловић залаже за поштовање универзалних вредносних критеријума при награђивању, посебно када је реч о најзначајнијим државним признањима, што је сматра он, неопходан чинилац у процесу сталног обнављања аутентичне културне и стваралачке традиције нашег народа.

Овај рад требало би да одговори на следећа питања:

1. Каква је сврсисходност награда које се додељују у књижевности?
2. Каква је њихова улога у културној политици Републике Србије?
3. Какве последице произилазе из те улоге? (продаја књига, афирмација мање познатих аутора)
4. Да ли сама бројност књижевних награда симулира постојање великог броја књижевних дела која завређују да буду награђена?
5. Колико је културна политика унапређена, тј колико су друштвени и национални оквири променили своје координате под утицајем чинилаца награђиваних дела у области књижевности?
6. Постоји ли у нашој стручној јавности стратешки осмишљен и друштвено утемељен приступ књижевним наградама и награђивању?

Конститутивни елементи сваке награде су пропозиције награђивања⁵, оснивачи, награда и жири. Врло је важно да пропозиције учешћа на конкурс буду што

---

³ Инглиш, Дз, *Како победити у игри културе: награде, признања и правила уметности*, Златна греда, бр. 12, Нови Сад, октобар 2002

⁴ Павловић, М, *Добитници и одбитници-Шта награђујемо у култури*, Политика, 10. фебруар, 2012.

⁵ Неопходно је да пропозиције буду што боље прецизиране јер оне олакшавају рад жирија. нпр. жири је за доделу „Октобарске награде града Београда“ 1981. године предложио тада младог писца Јована Радуловића, али нико други од стране спољашњих предлагача није то учинио, па му награда није могла бити додељена. Такође 1984. године поводом доделе исте награде дошло је до великих полемика, јер

прецизније и боље формулисане с обзиром да оне олакшавају, или отежавају рад жирија.

Награде имају двоструку нормираност, једну која је универзална и општа, (за све иста и као таква и законски прописана) и појединачну, коју оснивачи награда појединачно креирају посебно за ту награду, или признање и ту спадају њене пропозиције.

Жири такође има своје критеријуме, како за избор чланова, тако и за избор награђеног дела, или аутора. Највише дилеме изазива жири, који врло често бива провераван на нивоу компетентности, критеријума за избор чланова, као и избор награђеног дела. Врло су битни начини, процедура, па и понашање самих чланова компетентног жирија, чији гласови одлучују о победнику, тј. награђеном. Можемо закључити да што су чланови жирија, стручнији, признатији, евентуално и академски радници и посленици у култури, тим је и награда познатија, ужива већи углед у културној и стручној јавности. „Чест је случај да једни те исти критичари седе у више жирија, и уколико би постојала евентуална база података чланова жирија занимљиво би било открити који су то књижевни критичари, факултетски професори, уредници...највише заступљени.“⁶

Интересантно је да на питање Ратка Адамовића са прослављеним писцем Мешом Селимовићем о томе да у неким жиријима који додељују веома значајне награде, седи поприличан број људи који немају баш никакве везе са литературом, он каже: “Био сам у илузији да је све то чисто. Добијао сам награде, а да некад нисам познавао жирије. Знам да су неки писци сједили у мјестима где засједа жири, сједили мјесецима само зато да би некако утицали на жири. Тако нешто никад нисам знао. Нисам чак ни вјеровао да је то уопште могуће. Једном приликом све те махинације сазнао сам на веома непријатан начин. Један писац ми је једном рекао и пребацио да сам му отео награду (Његошеву награду). А исти писац мјесец дана је сједио у граду гдје засједа жири. Ја сам се тада запрепастио, био сам потпуно изван себе, страховито љут и

је Вук Крњевић предложио своју књигу критичарских записа “Приступи” испред “Просветине” књижевне редакције са још чак двадесет три “Просветина” наслова. Више о томе у : Драган Богutowић, “Много из једне главе”, Политика, Бгд, 7. 10. 1984.

⁶ Панић, Ј, *У врзину колу књижевних награда*, Летопис Матице српске, књ. 475, св. 5, Нови Сад, 2005.

разочаран. Ево ни сад не желим да кажем о ком писцу је ријеч. Али ми је и данас, тешко кад се сјетим тих напада и увреда.“⁷

Поред награда за поезију и прозу, о којима ће бити речи, у раду ће бити присутан и један део награда за есеј односно критику, као форму која се налази на прелазу између књижевности и филозофије, односно новинарства: Андрићева награда, награда “Исидора Секулић”, “Лаза Костић”, награда листа “Младост”, награда “Сретен Марић”-за књижевну критику, теоријски радови на пољу књижевности, награде „Вук Филиповић“, „Ђорђе Јовановић“, „Милан Богдановић“, “Младен Лесковац“, али и за афоризам, хумористично-сатирична остварења: награде “Брана Цветковић”, “Браћа Ормаи”, Вибова награда, “Вук Глигоријевић”, “Ђорђе Фишер”, “Златна кацига”, „Златни јез“, те драмске текстове, било комедије, било драме у ужем смислу-награде „Бранислав Нушић“, Дани комедије “Јоаким Вујић”, “Марин Држић”.

Лако можемо уочити да се есејистика и теорија везују за салонски облик награда, затворен, стручни, професорски круг, док се афористична, хумористично-сатирична продукција по правилу јавља на фестивалима и многобројним манифестацијама. То су заправо облици некадашњих карневала, који се сада јављају само у измењеном виду. Интересантно је напоменути да се приликом доделе појединих награда организују и књижевни скупови о лауреату, као и да се врло често штампа и зборник, који даје увид у опус награђеног, као и савремена кретања и тенденције. (нпр. Огледи о Пауну Петровићу, зборник издао Учитељски факултет у Ужицу).

Тако се награде указују као чувари појединих врста и жанрова, оне истрајавају на њиховом постојању простом чињеницом што и даље продужавају традицију награђивања.

Интересантно је запазити да аспект посматрања књижевних награда на светском нивоу открива да већина људи не зна за Гонкурову, Букерову, Сервантесову, или Пулицерову награду, будући да потичу из империјалистичких култура. Овогодишња добитница Гонкурове награде је Лејла Слимани за роман “Нежна песма”, у издању Галимара са добро конструисаном трилер причом.

---

⁷ «Панорама», фељтон, Ратко Адамовић, Нин, 1.9.2016, стр. 60

Књижевне награде су махом националне, јер мало ко има ресурсе да прати гигантску глобалну продукцију литературе, установљава селекционе критеријуме и врши одабир писаца. Међу таквима можемо навести Ирце, чија међународна књижевна награда Даблина (International Dublin Literary Award) додељује најбољем роману објављеном претходне године на енглеском језику. Ту спадају и преводи на енглески, тако да будући да један број афирмисаних писаца и успешних романа буде преведен на светске језике дакле и на енглески, што значи да у конкуренцију не улазе само англофони романи. Победник добија кристалну статуу и новчани износ од 100 000 евра. Ту награду је 2002. добио Мишел Улебек. 2003. године победио је роман "Зовем се црвено", турског аутора Орхана Памука, а 2007. године Петерсон. Према пропозицијама конкурса преводилац добија четвртину новца. Словенски писци досада нису имали пуно среће, вероватно зато што их није пуно преведено на енглески језик, а награда је релативно нова, јер се додељује у последње две деценије.

1.2. ИСТОРИЈАТ УСТОЛИЧЕЊА КЊИЖЕВНИХ НАГРАДА У СРБИЈИ

Књижевне награде у Србији имају неуједначену динамику развоја. Она је условљена стањем и потребама друштва. Према податку из 1861. године основан је први Књижевни фонд код нас из кога су се додељивале награде, а оснивач је Илија Милосављевић Коларац. Међутим, прва награда у српској култури додељена је 1839. године, а дародавац је Матица српска. Тачније Матица је 1838. расписала конкурс за најбоље оригинално дело у стиховима или прози, те за најбољи превод било у стиховима или прози, али конкурс није успео с обзиром да на њега није пристигао ниједан рад.

О томе је Божидар Ковачек, говорећи о наградама у Матици српској рекао: „Писцима као да није било јасно да дело може имати ефекат племенитог, металног звука”. (рад Матице српске, бр.38, 77). Ово је важан податак баш као и недостатак пријава на расписани конкурс, јер говори о супротним перспективама човека из 19. века у односу на визуру каква је настала у 20. веку. У том распону између

ларпурлартизма до социјално ангазоване књижевности, награде и признања имале су своју улогу.

Добитник прве књижевне награде код нас је Божидар Петрановић за дело „Косовски бој” 1839. године. Следећа награда додељена је 1846. године Јовану Суботићу за еп „Краљ Дечански”, будући да конкурс претходних година није ни био расписиван, а редовнија динамика награђивања усталила се након 1863. године. У периоду до завршетка Другог светског рата био је присутан мали број књижевних награда које су се по правилу везивала за одређена друштва, удружења и институције. Неке од тих награда су и следеће: Награда академије „Седам уметности”, Награда „Цвјета Зузорић”(први добитник ове награде је Момчило Настасијевић за дело „Записи о даровима моје рођаке Марије”), те награда Српске краљевске Академије.

До уочљивог заокрета долази после завршетка Другог светског рата када долази до тихе експанзије књижевних награда. Влада ФНРЈ доделила је 1946. године Андрићу награду за роман „На Дрини ћуприја”, а потом су се полако уводиле нове награде у духу владајуће идеологије, а старе углавном нису могле бити задржане уколико нису биле блиске том концепту. Динамика је била следећа.

„Тако у периоду 1945-1950. није установљена нити једна награда која би се и данас додељивала”. Тек у следећем петогодишњем периоду јављају се прве три награде које и данас постоје. То су: „Октобарска награда града Београда”(1954), „Нинова награда”(1954) и награда „Невен” (1955). У следећем петогодишњем периоду 1956-1960. број новоустановљених награда се скоро утростручује, има их чак осам. За период 1966-1970. се може рећи да је најплодније што се броја награда тиче установљено је чак 20.⁸ Наравно, потребно је напоменути да је у овом побројавању изостављена Змајева награда за поезију, коју је пре свих поменутих још 1953. године установила Матица српска. Интересантно је и ово сведочење о жирију и начину избора награђиваних дела из тог периода: “На листи награда у свим републикама појављују се једна иста најпознатија имена, а то су углавном, припадници средње и старије

---

⁸ Стојковић Б, *Награде и културно стваралаштво*, Култура-Документација, бр. 4 и бр. 5, Завод за проучавање културног развитака, Београд 1991, стр. 20-21

генерације; може се тврдити да од ослобођења до данас у Југославији награђене су све добре књиге чији аутори припадају тим генерацијама.“⁹

Ипак граница и година коју неоспорно треба поменути је 1968. година. Након потреса и промена који су се десили 1968. године дошло је до повећаног броја књижевних награда као и књижевних манифестација и уопште променио се однос према култури. Почео је процес полагањег нестанка и укидања награда основаних у социјалистичкој идеолошкој клими и устоличења неких нових награда сходно друштвеним променама. Пример за то је „Равногорска награда“ установљена поводом обележавања педесетогодишњице великог доприноса равногорског покрета ђенерала Драже Михајловића, победи над фашизмом и нацизмом у Другом светском рату. Награду је додељивао Српски покрет обнове и то само 1995. године. Једини лауреат био је Љубомир Симовић, али је он одбио да награду прими.

Нови низ награда везују се за средњовековну традицију: Жичка хрисовуља, Златни крст кнеза Лазара, Грачаничка повеља, Ђурђеви ступови, Јефимијин вез, Мирослављево јеванђеље, Сребрни кондир косовке дјевојке, Златно перо деспота Стефана Лазаревића, Рачанска повеља, Свети Сава. Новоосноване фирме установљавају и сопствене награде. То су: Награда фондације Браће Карић, Кристална призма, Награде фабрике Витал, Инстел. Поред чињенице да се сваки нови субјект из поља моћи, устоличује у националном и друштвеном простору намеће се као само по себи разумљиво и питање, постојања традиције и потребе за једним знатно стратешким осмишљењем и друштвено утемељењем приступу. Приметно је да су преживеле управо оне награде које су имале најмање везе са идеолошким тенденцијама, или које су се довољно брзо мењале да су постале прихватљиве и новој друштвеној клими. Потребно је нагласити да је извешан број књижевних награда нешао са сцене с обзиром да су субјекти коју су их додељивали нестали са сцене најчешће због недостатка финансијских средстава. Награђивање у савременом добу у највећој мери зависи од спонзорства.¹⁰

---

⁹ Лукић, С, „Савремена југословенска литература 1945-1965“, Просвета, Београд, 1968, стр. 176

¹⁰ „Зашто лаворов венац за победника излази из моде? То је зато што он покрива знак спонзора на одећи победника. Немилосрдни стари свет, зар не?“ (Тарнер, 1994, стр. 118).

1.3. ОСНОВНИ КРИТЕРИЈУМИ ЗА ВАЛОРИЗАЦИЈУ УМЕТНИЧКОГ СТВАРАЛАШТВА

Како награде утичу на самог ствараоца, проблем је који задире у поље психологије и индивидуалне је природе, па на њега није једноставно дати одговор. Међутим, уколико појам награде сагледавамо кроз, такође, комплексан однос између ствараоца и његовог дела, можемо користити следећа запажања, која овај однос на језгровит начин описује. „Највећа награда Леонарду да Винчију за „Мона Лизу“ (као дело од непроцењиве вредности) – јесте што је он њен аутор.

Заиста, уметник проналази смисао сопственог живота управо у самом чину стварања, које представља „слободно отелотворење његовог духа“¹¹. Поље креације је оно на коме уметник или научник/проналазач, стварајући нове везе између већ постојећих сазнања, долази до открића. Уметникова природа увек тежи да преиспита своја и туђа осећања и душевна стања, да критикује уврежене друштвене вредности и норме, трагајући увек за истином.

Процес настајања једног уметничког дела не може да се до краја спознати само употребом научних метода, нити се у његовој критичкој оцени могу користити објективна мерила квалитета која се успешно примењују, на пример, у оцени достигнућа у области науке. Иако не постоји јасна дефиниција средстава за оцењивање уметничког дела, то не значи да се питање „мерних инструмената“, њихових валидности, методологије њихових креатора, као и коначних постигнућа, не може увек изнова актуелизовати. Ово подручје културне политике проблематизује се из следећих разлога:

1. Отвореност питања валоризације уметничког и културног стваралаштва омогућује различите критичке прилазе, контрадикторне оцене, противречне аргументе, а самим тим и различите последице по уметника и његово дело као и рецепцију код публике;

---

¹¹ Божић, Ј. Д. *Уметност у светлу награде*, Јавно информативно предузеће УБ, УБ, 1995, стр. 13

2. Будући да је величина уметничког дела у сразмери са његовом оригиналношћу и самосвојношћу, оно измиче сваком покушају стандардизовања;
3. Вредновање дела није само питање особеност укуса појединца, нити мишљење изабраних група, већи шире друштвене заједнице и њеног друштвено-политичко и идеолошког контекста.

1.4. ТЕОРИЈСКИ ОСВРТ НА ПРОБЛЕМ НАГРАДА И НАГРАЂИВАЊА У КЊИЖЕВНОСТИ

На пољу књижевности, као и у другим областима духовног стваралаштва, од посебне је важности критичко оцењивање квалитета уметничких дела, као и награђивање оних која су од изузетног значаја за културу једног народа. Књижевне награде, иако функционално имају за циљ да подстичу или охрабрују ствараоце на даља прегнућа, поседују смисао који је дубљи и комплекснији, те је задатак оних који их додељују веома тежак и одговоран.

Чињеница је да награде помажу књижевним делима да се лакше пробију до читалачке публике, иако многа од њих, посматрано са временске дистанце, ипак не преживе суд времена. Награђено дело обезбеђује себи место у процесу обнављања и настављања стваралачке традиције једног народа, а касније постаје и део његове културне баштине. Стога је неопходно да се критеријуми у награђивању руководе што објективнијим и свеобухватнијим показатељима вредности једног дела – естетским мерилима и принципима хуманости, како у будућности она, заиста значајна, не би била заборављена, а тиме наша културна баштина осиромашена. Једино поштовањем наведених критеријума остварује се и испољава прави смисао књижевних награда.

Само по себи, награђивање представља сложен феномен. Према Јованки Д. Божих, „награђивање је категорија филозофских дисциплина, естетике и аксиологије... То је, међутим и компонента психологије, будући да ова наука награду користи за постизање одређених психолошких стања и расположења, као мотивациони фактор

жељеног понашања¹². Наведени исказ недвосмислено указује на то да је награђивање присутно у мноштво различитих аспеката друштвене стварности, те да се зарад праћења овог феномена мора користити мултидисциплинарни приступ.

Узимајући за полазиште промишљања и резултате научника који су се бавили проблемом награда и награђивања, у наставку ће бити анализирани: питања смисла награда за самог ствараоца, њихова друштвена вредност, као и објективни утицај књижевних награда у процесу стварања конкурентне културне климе у области књижевности у Србији данас.

С друге стране, књижевне награде се тумаче и у светлу културне политике, будући да у функционалном смислу представљају једно од њених подстицајних средстава. Потом ће бити изнесена теоријска анализа поља праксе. У овој области различити неуметнички утицаји, пре свега политички, чине да награде и награђивање изгубе своју изворну сврху и у контексту преовлађујуће друштвено-политичке климе, поприме једну потпуно нову димензију којој се, такође, мора посветити пажња.

Проблем који, у највећем броју случајева, прате процес награђивања уметничких дела у Србији и који су јасна показатељ стања у којем се наша култура налази, огледају се у уплитању нелегитимних, чак и нелегалних чинилаца у овај процес. Бранимир Стојковић истиче да њих чине „разноврсни покушаји утицања на рад жирија – самих кандидата, заинтересованих група или институција (издавачи, продуценти, галерије...) или појединих чланова жирија који разним пословним и личним односима могу да буду повезани са кандидатима или са онима који их подржавају“¹³

Други значајан аспект проблема награђивања тиче се постојања превеликог броја признања за достигнућа у области културе чиме се само ствара лажна слика о богатству културног живота у нашој земљи. Миливоје Павловић скреће пажњу на ову појаву, наводећи да „множина награда успављује, умањујући критичност као нераздвојну компоненту креативности“¹⁴. Уједно, овај феномен спречава да се „виде истински културни проблеми и положај оних стваралаца који нису награђени“¹⁵. У

---

¹² Божић, Ј. Д. *Уметност у светлу награде*, Јавно информативно предузеће УБ, УБ, 1995, стр. 15

¹³ Стојковић, Б. *Прави, али и лажни бисери-Шта награђујемо у култури*, Политика, 6. фебруар 2012.

¹⁴ Павловић, М. *Добитници и одбитници-Шта награђујемо у култури*, Политика, 10. фебруар, 2012.

¹⁵ Ибид.

прилог изнесеној критици Павловић се залаже за поштовање универзалних вредносних критеријума при награђивању, посебно када је реч о најзначајнијим, државним признањима, што је неопходан чинилац у процесу сталног обнављања аутентичне културне и стваралачке традиције нашег народа.

1.5. СТИМУЛИСАЊЕ УМЕТНИЧКОГ СТВАРАЛАШТВА ПОСРЕДСТВОМ НАГРАДА

Истраживач Бранко Прњат сврстава награде у стимулативна средства културне политике, насупрот репресивним средствима која чине цензуре и забране.¹⁶ Он наводи да стимулативна средства културне политике јесу она која омогућавају, олакшавају и убрзавају одређене стваралачке процесе, подижу на виши ниво културне потребе и тежње и стварају повољну друштвену климу за свестрани развој културног живота. Средства културне политике дакле можемо поделити на стимулативна и репресивна, односно на награде и похвале и цензуре и забране, означавајући њима све оно што се сматра друштвено пожељним односно, непожељним. Велики број награда требало би да делује стимулативно и да промовише књижевно стваралаштво, као и да покаже тенденције и вредности које се кроз та дела очитују. Некада се дешава да стимулативна средства могу постати репресивна за уметника и његово стваралаштво, због конформизма који обезбеђују. “С друге стране, репресивна средства, као што су различите врсте цензура, односно забране, могу постати стимулативна, подстрек за још веће дело, кроз жељу да се забрана, величином уметничког дела учини ништавном.”¹⁷

Ипак за стицање бољег увида у проблематику награда и награђивања у области књижевности, неопходно је дефинисати значај и смисао стваралаштва, а потом и да се сагледа његово место у друштвеним оквирима, као и изазови које однос између ове две комплексне појаве са собом носи.

---

¹⁶ Прњат, Б, *Увод у културну политику*, Stylos, Нови Сад, 2006, стр .87.

¹⁷ Божић, Ј. Д, *Уметност у светлу награде*, Јавно културно информативно предузеће УБ, УБ, 1995, стр. 15

Тако су неке институције, удружења, издавачке куће, листови часописи својом традицијом и угледом утицали на тежину награде, а не на новчани износ који је прати, док мање-више, неке новоформиране награде свој рејтинг подижу новчаним износом који додељују.

Јованка Д. Божић врши поделу средстава културне политике на исти начин, дакле, делећи их на стимулативна и репресивна, додајући и то да се подстицајна средства – награде и похвале, примењују у односу на „оно што се сматра пожељним“¹⁸, док се репресивна средства – цензуре и забране – примењују када се нешто сматра друштвено непожељним“¹⁹. Она, међутим, проблематизује ефекат примене наведених средстава на појединца, сматрајући да он не мора увек да буде очекиван, што је чињеница која нас враћа на поље психологије и тиче се склопа сваког појединачног карактера уметника. У својој студији о наградама и награђивању, Божић наводи да „стимулативна средства... могу постати репресивна за уметника и његово стваралаштво, због конформизма који обезбеђују. С друге стране, репресивна средства, као што су различите врсте цензура, односно забрана, величином уметничког дела, учини ништавном“²⁰

Међутим, да би се стекао бољи увид у проблематику награда и награђивања у области књижевности, неопходно је да се дефинише значај и смисао стваралаштва, а потом да се сагледа његово место у друштвеним оквирима, као и изазови које однос између ове две комплексне појаве са собом носи.

---

¹⁸ Божић, Ј. Д, *Уметност у светлу награде*, Јавно културно информативно предузеће УБ, УБ, 1995, стр.

15

¹⁹ Ибид.

²⁰ Ибид, стр. 15

1.6. ОДНОС УМЕТНИЧКОГ СТВАРАЛАШТВА И ДРУШТВЕНИХ ИНСТИТУЦИЈА

Историјски посматрано, између стваралаштва, као најсавршенијег облика испољавања човекове индивидуалности, и друштва, као организованог апарата, често је владао антагонизам. Дешавало се, а то је случај и данас да друштвени апарат нема много разумевања за све посебности уметничког стварања. Наиме, уметничко стваралаштво најчешће нема комерцијалну сврху и није у складу са свим економским параметрима, тако да у тржишној утакмици друштвеног система, посматрајући економски одрживи аспект, она је слаб конкурент. Међутим уметност која настоји да одговори потребама тржишта и која је оријентисана на друштвену прихватљивост и профит, најчешће представља промашај.

Уметничка дела, а међу њима и она у области књижевности, вреднују компетентни представници културне јавности, који се у оцени, ипак често руководе естетским, моралним и идеолошким трендовима, занемарујући инвентивност аутора и истинске естетске вредности дела. Такође уметничка дела су нужно препуштена тржишту тако да су понекад уметници под притиском да стварају оно што публика жели, ако хоће финансијски да опстану.

На томе се заснива функционисање спреге помоћу које се врши инструментализација уметности, а она отуђује од своје праве природе. „Писац своја дела нипошто не посматра као средства. Она су сврха сама себи“²¹, наглашава Ратко Божовић цитирајући Карла Маркса и додајући да би се „тако схваћена слобода стваралаштва реализовала изван спољњих и унутрашњих принуда, у прекорачењу наметнутих образаца и условљених начина ангажовања. То значи да би у окриљу такве слободе стваралаштво умакло замкама отуђене друштвене организованости, императивима друштвене диригованости“²².

Пошто су феномен награда и награђивања уско повезани са комплексним односом стваралаштва, као дисциплине људског духа и друштвених институција, тај однос обухвата широко поље појава и појмова који их одређују, а које је неопходно

---

²¹ Божовић, Р, *Лавиринти културе*, друго допуњено издање, Факултет политичких наука, Београд, 1998, стр. 134

²² Ибид.

објаснити. Они се не могу пренебрегнути, јер ће се увидом у њих боље разумети различити аспекти феномена који су главни предмет овога рада.

2. РАЗЛИЧИТА ТУМАЧЕЊА ПОЈМА КУЛТУРЕ

2.1. ПОЈАМ КУЛТУРА

Уметничко, а самим тим и књижевно стваралаштво, само је један сегмент рада на пољу културног стваралаштва. Не само да се дух уметника материјализује кроз културне творевине, већ се много разнородних дела, активности, појава, па и система могу сврстати у производе културе.

Култура у себи акумулира тековине прошлости, али се у садашњости кроз њене постојеће облике назире обриси њених будућих тенденција. Појам културе је компликовано дефинисати из три разлога:

1. Због разуђености и разноврсности њених модалитета;
2. Због вишезначне хипотеке прошлости;
3. Због индивидуалног приступа појединца који се њоме теоријски бавио, или се бави.

Култура је подсистем друштвеног живота. Раздваја људе од других живих бића, јер се културом људи одвајају од биолошки детерминисаних нагона и уче вештине и знања као и прихваћене начине понашања у одређеном друштву. Због тога у култури људи осмишљено делују, уређују међусобне односе и организују свој живот.

Култура је производ човекове делатности, настао током историје и стваран од низа претходних генерација, који сваки нови нараштај усваја и прерађује. Анализирајући тако схваћену културу, Загорка Голубовић разликује следеће њене функције:

1. коришћење тековина и искустава за стварање средстава за живот чланова једног друштва
2. дефинисање симбола и значења у виду прихваћеног језика дате културе, да би се омогућила комуникација између чланова
3. на основу акумулираног искуства и стеченог знања даље подстицање нових открића у циљу успешнијег савлађивања животних проблема
4. одређивање доминантног система вредности на основу којег се врши избор друштвених циљева и усмерава друштвена акција
5. дефинисање пожељног типа понашања за слојеве, групе, појединце и одређивање оног типа понашања који ће се сматрати девијантним

6. одређивање начина на који ће се преносити друштвени захтеви и културни стандарди на појединце и дефинисање мере толерантности у случају одступања од ових захтева²³

Многи научници су тумачили овај појам, почевши од античких филозофа, па све до модерних теоретичара културе, те су својевремено два америчка теоретичара, Кребер и Клакхон, регистровали чак 257 различитих дефиниција културе. Такође су предложили типологију дефиниција културе кроз шест основних врста:

1. Дефиниције које набрајају
2. Историјске дефиниције које наглашавају традицију као механизам културе
3. Нормативне дефиниције које наглашавају императивне функције културе
4. Психолошке дефиниције који истичу психолошке механизме у формирању културе и улогу процеса учења.
5. Структуралистичке дефиниције које наглашавају системски облик појма култура
6. Генетичке дефиниције наглашавају друштвене изворе културе, схваћене као део средине који је створила култура

Овакав свеобухватан приказ типологије појма култура је што обраћа пажњу на неколико врло важних аспеката могуће анализе културе. Ипак јасан кључ за одређење културних феномена није дефинисан, иако множина аспеката посматрања даје ширу и обухватнију слику.

Сама реч култура потиче од латинског глагола *colere*²⁴ што значи гајити, обрађивати поља, неговати, а отуда потиче и израз *cultus agri* – пољопривреда. Међутим, захваљујући римском филозофу и оратору Цицерону, који је употребљавао израз „култура душе“ или „образовање духа“. С друге стране, Ратко Божовић, указује на то да је порекло ове речи још старије, истичући да њени корени сежу још у хеленско доба софистике и да се „ у мишљењу и деловању софиста зачео појам култура“²⁵. Ово је важно нагласити због тога што су софисти утемељили и једно значајно тумачење овога појма истичући уверљиво да „култура није само оно што добијамо наслеђем и

---

²³ Голубовић, З, *Човек и његов свет*, Просвета, Београд, 1973, стр. 86–87

²⁴ Божовић, Р, *Лавиринти културе, друго допуњено издање*, Факултет политичких наука, Београд, 1998, стр. 15

²⁵ Ибид, стр. 13

пороклом, већ и оно што учинимо од наслеђених диспозиција, као и од традиције и садашњости²⁶. Вилхелм Вунт, оснивач науке психологије, тумачи смисао појма култура у латинском језику, превodeћи га као „бригу о оплемењивању или прочишћавању живота“²⁷. Већ 1783. године, овај израз улази у речнике и поседује две значењске нијансе.

Појам културе веома често се доводи у везу и са појмом *цивилизација*; који се у 18. веку проширио у француском језичком подручју и засенио два столећа старији израз „култура“. А заправо се оба појма користе за означавање оног што се подразумева под националним идентитетом. То је и облик неговања људског мишљења и људске активности, који конотира и са идејом пољшавања обичаја, и неговања лепог понашања.

Упркос интензивном развоју научне дисциплине, означене називом *културологија*, проблем дефинисања појма *култура* још увек није једнозначно и недвосмислено разрешен. То због тога што се појам (и реч) „култура“ појављује као један од најкомплекснијих у разним језицима; обилује богатством значења и важи, чак, и као супстрат појму природе (*натура*)²⁸.

Појам *култура*, у опозицији према појму *природа*, јавио се у делима оних аутора који су термин *култура* увели и у литературу просветитељства. Реч је о схватању културе као супротстављене природе, мада је такво схватање садржано и у етимолошком одређењу термина културе. Имплицирајући тезу да је култура људско дело, односно, да је човек „културна животиња“ или једина животиња која ствара културу, природа се (са аксиолошког становишта) разматра и као мање вредна, као нижи, претходни ступањ човековог развитка.

---

²⁶ Ибид, стр. 14

²⁷ Ибид, стр. 15

²⁸ У српском језику, реч *култура* се први пут појавила 1810. године, и то у књизи Аврама Максимовића *Пчелар или настављаније о пчелоделству*, у значењу „гајење, обделавање“. „После су приметили да пчеле, ако би се човеческим попеченијем у културу довеле, много би већма трговину човеческу потпомагале“ (Стефановић, 2008, стр. 22).

У најранијем схватању културе као оплемењивања садржана је представа о човеку као бићу које, аналогно преображавању природе, преображава и оплемењује самог себе, преображавајући тиме и сферу мишљења или, шире, сферу духовности²⁹

Фасцинација „културом“ изгледа да је данас потиснула и важност „друштва“. Чини се да је у таквој преоријентацији интензивно учествовала и историографија. Истраживања антике утврдила су да је Цицеронов и Хорацијев израз „cultura animi“ постао познат и често употребљаван у хуманистичком веку. Немачки латинист Пуфендорф био је први истраживач који је применио овај појам у значењу културе, и то у другом издању своје чувене књиге *Die iure naturae et gentium libri octo*, објављене 1688. године. Пуфендорф је исказ „cultura animi“ схватио као обавезу људи да негују сами себе, што их раздваја од животиња. Значење тог израза преносило се и на схватање културе као вида индивидуалног и друштвеног живота. У том смислу, постојање културе могуће је само у заједничком животу људи, у њиховој међусобној комуникацији (Клосковска, 1985; Стефановић, 2008, Томић, 2009),

Јасна Јанићијевић сматра да су култура и комуникација и директно међусобно повезане: „Комуникација и култура су две стране истог новчића који се зове људски живот“³⁰. Преко њих живот добија пуноћу, важност и сврху; хуманост добија смисао, а друштвени и лични односи добијају на значају. Култура даје животу место трајања, садржину и смисао бића, док му комуникација даје разлог постојања, повезујући га са светом споља и изнутра, са временом и простором, са прецима и потомцима“ (Јанићијевић, 2000, стр. 9). Отуда се таква култура неминовно мора разликовати од појма природе као нечег првобитног, на шта се култура само изворно наслања, али потом наставља свој самостални живот, кроз уметност и кроз неговање одређених животних поступака.

Оштро супротстављајући природу и културу, али са обрнутим предзнаком, Русоова теза о „повратку природи“, као императивни захтев за спас хуманитета, представља једно од првих модерних схватања критике културе. Становиште које би се

---

²⁹ „Она (култура) је матрица чији смо ми одливци и управља нашим свакодневним животом на многе неслућене начине...Култура много више скрива него што открива, и оно што скрива најуспешније, зачудо, скрива баш од сопствених припадника“ (Хол, 1976, стр. 37).

³⁰ „Култура је комуникација, комуникација је култура“ (Хол, 1976, стр. 37)

могло разумети као нека врста посредовања међу овим супротстављеним тезама, садржано је и у Хердеровим идејама изложеним у његовом делу „Мисли о филозофији историје“ (Хердер, 1784, 1805)³¹. Посматрајући историју човечанства као општи процес развоја органског и неорганског света, Хердер је културу схватао, пре свега, као оруђе, прилагођавања, које рекомпензује недостатке човекове физичке оспособљености у борби са природом (Хердер, 1784). Хердер је заступао и мишљење о културној вредности нације и матерњег језика („О, Немци, говорите немачки!“) насупрот апстрактној категорији у просветитељству, о одређеном културном грађанину света и универзалном образовном језику. За овог научника, свака нација представљала је самосталног носиоца опште хуманости.

У осамнаестом веку, појам културе је добио и историјско-филозофско значење, кроз дефинисање историјског развоја хуманости. Међутим, већ у деветнаестом веку појам културе је добио и ново значење. Кад је Јакоб Буркхад објавио књигу *Култура ренесансе у Италији* (1860), појам културе није се више односио само на појединачне људе као припаднике целокупног човечанства, већ су се подразумевале и омеђене социјалне групе. На тај начин било је омогућено описивање, анализа и поређење различитих култура. Одатле потиче и дескриптивна дефиниција према којој је култура комплексна целина која у себе укључује знања, убеђења, уметност, законе, морал, традицију и обичаје, који, сви заједно, обележавају људе као припаднике једног, не баш и једнонационалног, друштва (Стефановић, 2008; Томић, 2009).

Данас се значење речи култура односи и на конкретне спољашње предмете; од неговања различитих корисних биљака (*culture dela vigne*) до незаобилазног коришћења компјутера (*Microsoft culture*). Односи се и на опис унутрашње природе човекове, па се тако говори и о култури људске духовности. Све ово значи да реч „култура“ носи у себи вишеструкост тумачења и посматрања; не означава само процес, већ и резултат тог процеса³². Ако се, с друге стране, култура у најопштијем смислу

---

³¹ На Гугл-претраживачу интернета овај извор се може наћи под овом одредницом : „Modern history Sourcebook: Johann Gotffried von Herder: Materials for the Philosophy of the History of Mankind, 1784.“

³² Чак и опис *паразитске културе* потврђује дуализам овог појма; неспособна за самосталан живот, паразитска култура, опонашањем, чува већ постојеће обрасце и чврсто их утемељује, јер једино помоћу њих може опстати (Шебек, 2006, Стефановић, 2008).

разуме као људска комуникациона пракса³³ која је сврсисходно усмерена (дакле, читаво поље људског стваралаштва у свим сферама делатности), онда се особеност културе, као *differentia speciffica* људског, мора разумети као способност човека да у већини случајева превазиђе природне услове и инструментализује их за своје циљеве³⁴.

Надовезујући се на традиционално разликовање *духовности и материје*, односно, *културе и природе*, Клод Леви-Штрос је изразио уверење да је схватање биолошких разлика у овим категоријама било важно обележје преласка од природе ка култури. Будући да „природа, сама по себи није противречна“, он покушава да сагледа тачку спајања (која је истовремено и тачка раздвајања) природе и културе (Леви-Штрос, 1966, стр.130; Томи, 2009, стр.7).

Полазећи, наиме, од претпоставке да је култура *знаковни систем*³⁵ чији се модел организације испољава као збир правила, односно, ограничења наметнутих систему, Леви-Штрос подвлачи да тамо где су правила – почиње култура, то јест, да наспрам културе као система правила – стоји природа. „Оно што је општељудска константа, неизбежно се укључује у област обичаја, производње, одредаба помоћу којих се људи деле на издвојене и супротне групе“ (Томић, 2009, стр. 7).

Анализирајући однос појмова културе и природе, А. Косковска такође указује на нужност разликовања филозофског и емпиријског тумачења односа природе и

---

³³ „Без обзира на различите приступе у дефинисању појма (комуникације), у основи бисмо већину ових одредница могли да групишемо у неколико елементарних типова. Први тип посматра комуникацију као процес у коме на првом месту долази појам *заједништва, дељења* (*communis*: заједнички, *communicare*: делити, учинити заједничким), у другом се она посматра као наговарање, као средство за постизање неке намере, док би трећи био много шири и подразумевао било који тип *утицаја* или *одговора*. Коначно, четврти тип посматра комуникацију као *интеракцију* и укључује у себе системске теорије“ (Јанићијевић, 2000, стр, 18).

³⁴ Едвард Хол наводи пример поретка у кљуцању међу пилићима. Установљено је да у сваком јату постоји једно пиле које кљуца све друге пилиће, а њега не кљуца ниједно, док је на дну лествице пиле које сви пилићи кљуцају. Сви остали пилићи су распоређени по правилној прогресији од оног пилета које је претпоследње и може да кљуца само последње, до оног које друго по реду и кога може да кљуца само прво. “Тако је све живо распоређено по некаквом уочљивом обрасцу *асоцијације*, па се тако и код човека анитиципира прилагодљивост у понашању које је сам њему својствено“ (Хол, 1976, стр. 46).

³⁵ „Ми живимо у култури слике. *Опијум за народ*, то је данас политичка, културна, економска пропаганда, чије најефикасније оружје и најподмуклија обмана јесте да нас убеди да су знакови ствари; као и што ми себе убеђујемо да смо и *ми сами*, знакови међу знаковима, на тој позорници на којој играмо сопствену улогу... Али ми бар почињемо да сазнајемо да живимо међу знаковима и да схватамо њихову природу и моћ. Ова семиолошка свест могла би, сутра, да постане главни јемац наше слободе“ (Гиро, 1983, стр. 113-114).

културе. Најважнија становишта савремених теоријских разматрања односа културе и природе „могу се назрети у констатацији да је култура у онтолошком смислу супротстављена природи, али да проистиче из природе у филогенетском смислу“ (Клосковска, 1985, 2005, Томић, 2009), а то заправо значи да се култура не супротставља природи већ је њен неминовни резултат.

Прва, према Хумболтовом речнику, под *културом* подразумева владавину човека над природом, користећи науку и занатска искуства; то је, тзв. Техничка култура – цивилизација, која означава техничке и практичне моћи човека. Друга се односи на *културу* као скуп душевног и духовног богатства човека, на његов интелект.

Науку о културној стварности, са својим појмовним и методолошким инструментима, установљавају Едвард Тејлор, у делу „Примитивна култура“, и Г. Е. Клем, у делу „Општа наука о култури“³⁶, премда је култура проучавана, као посебан облик стварности, још пре него што је ова реч ушла у научну употребу, почевши од античких филозофа, пре свега Платона, као ствараоца симбола у културологији.

Правим утемељивачем методолошког приступа у културологији сматра се италијански мислилац Ђан Баптиста Вико (1668-1744). У свом делу *La scienza nuova* („Нова наука“) Вико истиче да је „култура свет човеков“³⁷ и указује на то да је човек творац света културе, сматрајући да само човек може истражити и одгонетнути тајне тога света, док никада не може одгонетнути тајне света природе, коју је створио Бог. Вико прави јасну разлику између човекове креације, насупрот креацији природе, а његове примесе су инспирација генерацијама научника који ће проучавати порекло, садржај и значај културе. Један од њих је и немачки филозоф Јохан Хердер чија се филозофска мисао додирује са Викоовим становиштима. Он покушава да одгонетне шта карактерише човека као „креацију културе“, на једном различитом нивоу постојања од биолошке егзистенције која је креација природе. За њега је култура друга природа човекова. Хердер у својој првој већој студији *Über den Ursprung der Sprache* („О пореклу језика“) тврди да човек није рационална „животиња“ и да је од ње

---

³⁶ Божић, Ј. Д, *Уметност у светлу награде*, Јавно културно информативно предузеће УБ, УБ, 1995, стр. 26

³⁷ Божовић, Р, *Лавиринти културе, друго допуњено издање*, Факултет политичких наука, Београд, 1998, стр. 15

фундаментално различит. Он у култури сагледава историјски степен савршенства, који је повезан са просвећивањем.

Француски просветитељи такође су дали значајан допринос на пољу обогаћивања смисла и значаја појма културе. Волтер тврди да „није физички фактор средине, већ човекова способност да њоме влада одредила, уцртала пут цивилизацији“. Он додаје: „Да је људски живот одредила биологија, цивилизација би заиста била свугде иста, нарочито тамо где су природни услови слични. Не природа, него култура је та која даје различите плодове“³⁸. Жан-Жак Русо, пак, покушава да проучи односе природе и културе долази до закључка да „цивилизација поништава природу, а да је култура пориче“³⁹, док напредовање у култури види као негацију природе. Имануел Кант продубљује Русоову теорију говорећи о „изласку човека из природе у културу“⁴⁰. Фридрих Ниче дефинише културу као „јединство уметничког стила у свим животним испољавањима једног народа“, говорећи да је „разноликост која се слива у јединство стила претпоставка сваке културе“⁴¹. Тиме се приближава основама схватања културе које су имали Хелени, за које је култура представљала склад између живота (природе), мишљења и хтења. Јохан Волфганг Гете изједначава културу са образовањем.

Према Речнику Француске академије, „Култура је скуп општих знања о књижевности, историји, филозофији, који мора да поседује сваки члан друштва“⁴². Антрополог Дејвид Бидни културу види као „процес и производ оплемењивања потенцијала људске природе и природе околине, у циљу задовољавања основних психо-социјалних потреба и аспирација“⁴³.

Од не мањег значаја је и одређење културе за које се опредељује Савет Европе: „Култура, то је све оно што омогућује појединцу да се одреди у односу на свет,

---

³⁸ Ибид, стр. 18

³⁹ Ибид.

⁴⁰ Ибид.

⁴¹ Божовић, Р, *Лавиринти културе, друго допуњено издање*, Факултет политичких наука, Београд, 1998, стр. 19

⁴²⁴² Божић, Ј. Д, *Уметност у светлу награде*, Јавно културно информативно предузеће УБ, УБ, 1995, стр.

27

⁴³ Ибид, стр. 28

друштво, као и у односу на своју родну баштину; у њу спада све оно што омогућава човеку да боље схвати свој тренутни положај у циљу његове могуће измене.“⁴⁴

Са становишта психоанализе позната је дефиниција културе Сигмунда Фројда, по коме култура није само „човеково остварење кроз највише форме креативности и стваралаштва, већ и нешто што пригушује, ограничава, потискује, па тако производи и „осећај кривице“⁴⁵. Лесли Вајт ипак даје позитивистичко одређење културе истичући да је она „симболички, континуиран, кумулативни и прогресивни процес.“⁴⁶. Према руском филозофу културе Е. Б. Соколову, „култура није само производ и функција друштвеног живота; она је исто тако резултат човековог стваралаштва. Стваралаштво је друштвено условљено, али је резултат људске слободе, форма самопотврђивања, самопоказивања, развијање видних човекових снага“⁴⁷.

Када је реч о домаћим теоретичарима културе, значајна је она дефиниција коју формира Милош Илић одређујући културу као „скуп свих материјалних и духовних вредности, које су настале као последица материјалног и духовног рада у области природе, друштва и мишљења. Основни смисао културе састоји се у томе да олакша одржавање, продужење и напредак људског друштва“⁴⁸.

Из изложених дефиниција може се закључити да је култура несумњиво највиши израз човековог стваралаштва, али да је историјски и околностима условљена, те због тога и није могуће пренебрегнути историјску променљивост и дијалектичку противречност овог појма. Њене особине које представљају својеврсну константу, које су универзалне, могу се сажети овако:

1. Култура је својствена само човеку;
2. Човек ствара културу користећи се симболима (речи, бројеви, ноте, боје, покрети);
3. Стваралаштво је способност стварања средстава за рад;

---

⁴⁴ „Notes d information du Conseil de l Europe“, u: „Politiques culturelles“, no. 3-4) 1984, p. 2.

⁴⁵ Ибид.

⁴⁶ Ибид.

⁴⁷ Ибид.

⁴⁸ Божовић, Р, *Лавиринти културе, друго допуњено издање*, Факултет политичких наука, Београд, 1998, стр. 22

Близу појму културе је и термин *цивилизација* (од лат. *Civis*-град). Бити цивилизован значи бити градски, васпитан, уљудан, слободан грађанин. Према је у духу енглеског језика присутнији термин *цивилизација*, а у духу америчког *култура*, оне се употребљавају са истим значењем, при чему се и један и други израз односе подједнако на области материјалне и духовне културе. У Немачкој се прави велика разлика између *културе* и *цивилизације*. *Цивилизација* означава стварање оруђа, област техничке и материјалне културе, а *култура* се односи на духовно стваралштво – уметност, филозофију, морал, језик, религију. У делу *Револуција и култура* Миладин Животић указује на то да су „култура и цивилизација две стране исте медаље – дакле чине јединство, што ће рећи да нису нужно супротстављене, па их треба схватити као јединство разлика човекове праксе“⁴⁹.

Појам *цивилизација* се први пут јавља у 18. веку, у смислу моралног усавршавања, али касније добија различита тумачења те означава, виши развојни ступањ друштва у односу на варварство (према Луису Моргану), али и фазу декаденције културе и дезинтеграције заједнице (према Освалду Шпенгледру). Социолог Жан Казнев указује на три употребе појма *цивилизација*:

1. У смислу еволуције као највишег ступња развоја друштва;
2. Као одређени аспект културног живота (производи, институције, техника);
3. Као скуп различитих култура и културних система који имају континуитет (западноевропска, медитеранска, источњачка и сл.).

Други аутори истим појмом означавају оне људске тековине које омогућавају овладавање природом и човековом контролом над средином (нпр. *савремена техничка цивилизација*). На тај начин цивилизација представља свет нужних и корисних (практичних) ствари повезаних са борбом за опстанак.

Алфред Вебер прави разлику између *културе* и *цивилизације* у смислу три различита процеса: *друштвеном*, *цивилизацијском* и *културном*. *Цивилизацијским процесом* Вебер назива процес рационализације живота, који има сопствене законе развоја и разликује се од других сфера културног развоја. То је „општеважећи свет за

---

⁴⁹ Животић, М, *Револуција и култура* – прилог критици савремених идеологија, Филозофско друштво Србије, Београд, 1982, стр. 20

све људе“, будући да су техничка достигнућа универзална и произилазе из борбе за опстанак. За разлику од *цивилизацијских*, *културни процеси* не изражавају објективан космос него духовне симболе, те стога није општеважећи и нужан свет, јер се културе међусобно разликују. Слично схватање износи и Херберт Маркузе који *културу* одређује као „вишу димензију људске аутономије и испуњења“, док *цивилизација* означава „сферу нужности, друштвено потребног рада и понашања“. Алфред Кребер под појмом *цивилизација* подразумева одређене велике целине (кинеска, египатска, и др.), док Освалд Шпенглер, пак, сматра да *цивилизација* означава „неизбежну судбину једне културе“, њен врхунац, али и последњу етапу, те свака култура има своју *цивилизацију* као „неопозиви крај“⁵⁰

Дакле, култура једног друштва обухвата нематеријалне аспекте, веровања, идеје, вредности, које чине садржај једне културе и материјалне аспекте, објекте, симболе, или технологију кроз које се садржај културе изражава. Кроз процес идентификације култура се остварује у многим значајним сферама друштвеног живота појединца и друштвених група. Друштвени идентитет се заснива на свести о сазнању неких заједничких карактеристика једне друштвене групе (језик, раса, религија, класа, нација...)

Разликујемо три основна типа културе: традиционална култура, елитна култура и масовна култура. У сваком од ових типова јављају се субкултуре које се испољавају у два основна вида: као поткултуре, или као контракултуре.

Традиционална култура најчешће асоцира на традиционално друштво, које је засновано на примитивној технологији и привреди, где је писменост на ниском ступњу, а где преовлађују архаични обрасци културе (мит, религија, фолклор, обичаји). Настала је у сеоским локалним заједницама и носи традиционална обележја. Присутна је у савременој култури у свим облицима друштвеног живота. Најважнији облици традиционалне културе су навике, обичаји и традиционални морал. Заговорници традиционалног концепта културе пропагирали су идеју да сви могу користити плодове културе. При том су запостављали питања класног положаја, концепта и садржаја културе.

---

⁵⁰ *Социолошки речник*, Завод за уџбенике, Београд, 2007, стр. 58

Елитна култура развијена је у просветитељској филозофији и одређује је хуманистички и етичко-естетски идеали. Своди се на духовну културу и уметничко стваралаштво који су резервисани само за елиту. Таква култура је вид естетичког савршенства. Култура се сматра као област лепог, префињеног и узвишеног, подручје идеала и племенитих осећања.

Масовна култура је производ савременог друштва, чије су основне карактеристике индустријализација, стандардизација, масовна потрошња, урбанизација насеља, бирократизација друштвеног живота и распрострањеност масовних комуникација. Ове околности су пресудно утицале да вредности културе и њена оригиналност постепено нестају. Култура постаје зависна од технологије, а технологија чини да култура буде упућена маси, а не појединцу.

2.2. УМЕТНОСТ - ДИСЦИПЛИНА ЧОВЕКОВОГ ДУХА

Између производа културе и производа цивилизације налази се *уметност* као вид креативне и софистициране праксе. Умеће, умешност, уметно, уметничко – знати нешто радити, али увек другачије од других. Уметност се може описати као „способност да се естетски изразе или уобличи мисли и осећања помоћу говорне или писане речи, инструмента или људског гласа, боје, линије, пластичног облика, конструкције, покрета, и слично“⁵¹. За уметност можемо рећи и да је то посебна духовна људска делатност у којој човекова моћ обликовања условљава стварање смислених творевина нарочите вредности, уметничка дела која пружају доживљај лепоте и естетски доживљај. Уметност има могућност да промени доживљај стварности, да укаже на нове видике и превазилажење проблема који муче људски род. Уметничка дела одликује истинитост и актуелност, чак и ако припадају прошлости, у њима је садржана и садашњост и будућност, она поседују свевременско значење и универзалност. У Аристотеловој „Поетици“, генијални мислилац антике, одваја уметност као универзалну људску делатност од концепта платонског учења о

---

⁵¹ Мала енциклопедија Просвета, књига 3, ПО-Ж, Просвета, Београд, 1986.

божанском пореклу уметности. Према Аристотелу, у уметности све зависи од стваралачке снаге уметника који приказује оно што се могло десити свуда.

Према класичној подели, која датира још из периода античке Грчке, уметност је подељена на следеће врсте: архитектура, вајарство, сликарство, књижевност, музика и плес. Овој подели је почетком двадесетог века придружен филм, као седма уметност и нови медиј, а касније фотографија и стрип, као „осма“ и „девета уметност“.

Неопходно је напоменути да уметност било које врсте не може постојати изван друштва и одређене друштвене средине. Она настаје у тако детерминисаним оквирима, али се уздиже изнад њих бацајући светло на одређене појаве, те на себи својствен начин утиче на свест појединца и група. Стога се у три основне карактеристике уметности, посматране у социјалном контексту, најчешће убрајају следеће:

1. Уметност настаје у друштву, изван њега је нема;
2. Уметност постоји због друштва;
3. Уметност извлачи појединца из анонимности и поистовећује га са осталима, идентификује га са заједницом;

2.3. РАЗЛИЧИТА ЗНАЧЕЊА ПОЈМА ПОЛИТИКА И ЊЕН ОДНОС ПРЕМА УМЕТНОСТИ

Као што је већ речено, уметник, посредством свога дела често долази у сукоб са чуварима постојећег друштвеног поретка, представницима инструментализоване мисли (тј. интересних група), чији се интереси кроз деловање уметности угрожавају. Из изнесене тврдње следи да је политика највећи непријатељ уметности.

Сама реч *политика* потиче од старогрчке речи *полис* која значи – држава, тј. град, држава у античкој Грчкој. Кроз историју појам задобија најразличитија значења. Овај термин се данас примењује у два смисла – ширем или ужем. У ширем смислу речи, политика се тумачи као планирано и свесно уређивање односа у друштву, а да се при том остваре унапред постављени циљеви. При остваривању постављених циљева

подразумевају се најразличитија средства, методе, начини, путеви, носиоци. У ужем смислу схваћена, политика се ограничава на подручје деловања државе и њених органа, односно на функционисање јавне власти. Неретко политика се своди на вештину, или способност усмеравања свих људских активности. Енциклопедијска формулација даје свеобухватну дефиницију појма која гласи: “У најширем смислу, као сфера друштвеног живота, политика обухвата укупност оних процеса, односа, институција, кроз које се остварује свесно регулисање конфликтних ситуација и интереса и одлучује о заједничким пословима и животним активностима једне глобалне друштвене заједнице”⁵². Политика се може дефинисати и као „студија или познавање политичких чињеница, наука о циљевима државе и о најбољим средствима и путевима који воде остваривању тих циљева”⁵³.

Анализирајући сложен однос између уметничког стваралаштва и политичке владавине, Ратко Божовић настоји да проникне у праве узроке њиховог сталног сукоба. Он износи претпоставку да су саме структуре ових комплексних појава предуслов њиховог конфликта, истичући да „у сваком покушају да се одреди врста сукоба између уметничког стваралаштва и политичке владавине, налазимо да њихова опречност није само у домену естетског и етичког, већ да је свеобухватнија и да се, вероватно подудара са делатношћу догматске политике и природом стваралаштва”⁵⁴. Међутим, ове две сукобљене структуре увек су се прожимале, било у случајевима када је стваралаштво инспирисано политичком ситуацијом у друштву, било када се само претвори у инструмент једне политике. Дакле, једно је сигурно: “политика и култура се нужно додирују, прожимају, заједнички активирају и одређене циљеве постижу, али и супротстављају и негирају”⁵⁵.

Овај близак однос је неопходно тумачити, посебно када је реч о модерним друштвима. У њима се, такође, уз помоћ адекватних модела културне политике тежи ка стварању што хармоничнијег суживота ове две појаве, што се пре свега односи на друштва са демократским моделима културне политике. Важно је, пре него што се

---

⁵² *Политичка енциклопедија*, Савремена администрација, Београд, 1975, стр. 44

⁵³ Ибид.

⁵⁴ Божовић, Р, *Лавиринти културе*, друго допуњено издање, Факултет политичких наука, Београд, 1998, стр. 137

⁵⁵ Божовић, Ј. Д, *Уметност у светлу награде*, Јавно културно информативно предузеће УБ, УБ, 1995, стр.

дефинише појам културне политике, изнети чињеницу да „сваки однос политике према култури не бисмо смели назвати културном политиком“⁵⁶ управо због негативних примера политичке делатности у односу на културу⁵⁷.

2.4. ПОЈАМ И УЛОГЕ КУЛТУРНЕ ПОЛИТИКЕ

Културна политика усмерава друштво према култури, али и културу према друштву према себи самој. Она обухвата начела усмерава културне делатности друштва чији су актери појединци, групе, организације, установе и друштво у целини.

Културна политика требало би да представља мост између културног стваралаштва (и културног наслеђа) и природе друштвено–политичког система, као и да обезбеди довољно простора за аутономно стваралаштво. Културна политика представља релативно младу област научног истраживања. Мало се зна о специфичним културним потребама појединих друштвених слојева, генерација, друштвених средина, локалних заједница. Културна политика је најчешће свођена на културни сектор, којим су се бавили културни посленици, или задужени за културу. Међутим, култура као значајно подручје се не може сводити само на сектор, већ се мора усмеравати и вредновати. Због тога је неопходно јасно артикулисати културну политику, тј. нове културне стратегије.

УНЕСКО (1967) идентификује културну политику као „суму свесних и промишљених поступака, акција или одсуства акција у заједници, чији је циљ да се задовоље одређене културне потребе, преко оптималног коришћења свих физичких и људских потенцијала, којима у одређеном тренутку располаже дата заједница“⁵⁸.

Дакле, културна политика формира концепт који се испуњава на једном ограниченом простору, на нивоу друштвене заједнице или шире и који се материјализује кроз низ усмерених активности, једним именом, кроз културну акцију.

---

⁵⁶ Прњат, Б, *Увод у културну политику*, Stylos, Нови Сад, 2006. стр. 47

⁵⁷ „Пример такве, деструктивне „политике“ према култури добро познаје историја двадесетог века. Уништавање „непожељног“ културног наслеђа, ломаче књига, гушење стваралаштва, прогони културних стваралаца, уметника и научника и други облици фашистичког или стаљинистичког насиља над културом, јесу драстични облици *антикултурне политике*“, ибид.

⁵⁸ Ибид, стр. 58

Бранко Прњат додаје и то да је наведена дефиниција културне политике непотпуна, те је она у складу са културним, економским, научно-технолошким образовним развојем друштва допуњена и проширена на конференцији о културним политикама, у организацији УНЕСКО-а у Мексику 1982. године. На том скупу усвојена је формулација по којој се под културом може сматрати „скуп различитих духовних, материјалних, интелектуалних и афективних црта карактеристичних за неко друштво или неку друштвену групу“⁵⁹. Култура обухвата, према овом документу, осим уметности књижевности, начин живота, основна права људи, систем вредности, традицију и веровања...“Културни идентитет једног народа обнавља се и обогаћује у додиру са традицијом и вредностима других народа. Култура је дијалог. Глобални развој друштва (подвлачи се у декларацији) захтева допуну политике у области културе, образовања, науке и комуникације, како би се успоставила складна равнотежа између техничког напретка и интелектуалног и моралног уздизања човечанства“⁶⁰

Из наведеног следи да културна политика модерног друштва има изузетно сложен задатак. Она, пре свега, мора да заузме јасан став према креативном стваралаштву у области науке и уметности, јер се креативност не може на адекватан начин изражавати без друштвеног подстицања, „без стварања одређених друштвених, материјалних, институционалних, образовних и других услова и без стимулативне друштвене климе“⁶¹. Свест о наведеним факторима би требало да представља полазиште сваке функционалне културне политике, јер кроз подстицање квалитетног стваралаштва, кроз омогућавање адекватних услова за рад онима који се налазе на позицијама креатора културног живота једне земље, на прави начин се регулише и стварање здравих културних потреба код појединаца који се налазе на страни рецепијената културних садржаја. Омогућавањем реализације мноштва вредних и значајних културно-уметничких подухвата испуњава се смисао усмерене активности културне политике, која је у својој суштини просветитељског и хуманистичког карактера. С развојем нових технологија у данашњем тренутку, овај процес све више поприма на динамици.

---

⁵⁹ Прњат, Б, *Увод у културну политику*, Stylos, Нови Сад, 2006, стр. 58

⁶⁰ Ибид, стр. 61-62-63

⁶¹ Ибид, стр. 59

Културна политика трасира правце развоја, односно циљеве и средства помоћу којих се то усмеравање остварује, материјални, људски ресурси, финансијски ресурси, програмска, институционална и гранска решења. Та трасирања и процене треба увек да пођу од снимања постојеће културне ситуације, да би се на тим темељима градили битни циљеви културног развоја и изналазила средства за њихово остварење, начини који се користе за постизање таквих циљева на најекономичнији начин. Неопходно је размотрити и анализирати чисто културне намене културне политике. Културна политика се не може издвојити из осталих државних послова.

Свако организовано друштво остварује одређену културну политику, која као јединствен појам, означава сусрет политике и културе. Ова два подручја нису увек у сагласности, чешће су у сукобу, па је због тога задатак културне политике да се критички суочи са антагонизмима који владају између политике и културе.

Да би културна политика произвела активни став и однос друштва према култури, није довољно да само друштво дефинише став према култури, већ и да култура постане свесна својих могућности. Културна политика сагледава смисао и значај који култура има у одређеном друштву, опредељења и настојања друштва да креира и прихвати одређене моделе културне политике.

2.5. СРЕДСТВА КУЛТУРНЕ ПОЛИТИКЕ У ОДНОСУ НА УМЕТНИЧКО СТВАРАЛАШТВО

Као што је већ поменуто, културна политика, употребом различитих метода покушава да подстакне ствараоце, или да их онемогући да стварају.

Сваки модел културне политике је резултат укрштања различитих друштвених и културних интереса и потреба. Модели културне политике су се формирали у зависности од владајућих друштвених односа. Тип политичког уређења једне државе и друштвена клима која у њој влада рефлектују се и на врсту средстава културне политике која се примењује у односу на уметничко стваралаштво.

У истраживањима се говори о ауторитативном и демократском моделу културне политике. За први модел је карактеристично подређивање културе држави која планира и усмерава културу у целини, одлучује о приоритетима, одређује политику финансирања.

Ауторитарни културни модел идеолошки одређује културно стваралаштво и чува културу као класичан институционални сектор. Ауторитаризам у култури често је мењао хијерархију вредности установљених у прошлости, уколико оне нису одговарале политичким циљевима и интересима. Примена овог модела огледа се у томе што држава преузима културу под своју управу, тј. под надзор и контролу. За такве етатистичке системе се везује учестала примена цензура и забрана (репресивних средстава) као доминантних. Културни етатизам је осим тога, склон ка искривљавању извесних смерова културне политике, у зависности од интереса и потреба државног апарата и администрације као њеног извршног дела који у културу умеће сопствене интересе као најзначајније, а занемарује онај део културе који се не односи на непосредне интересе државног апарата и администрације. Држава се јавља као једини носилац културне политике, као и монополистички тумач културе за све људе. Овај модел идеолошки одређује културно стваралаштво и чува културу као класичан институционални сектор.

У демократским друштвима, као и друштвима која су у процесу демократизације, тежи се примени стимулативних средстава, зарад афирмисања стваралаштва и олакшавања услова за рад и егзистенцију ствараоцима. Демократски модел културне политике залаже се за слободу стварања и уважавања права на културу као дела људских права. Овај модел настоји да културни монопол државе замени културним разноликостима. У овом моделу је могуће остварити културни плурализам, али и у овом моделу се култура често препушта тржишту, што доводи до њене превелике комерцијализације.

У складу са демократским моделом културне политике, помоћ уметничком стваралаштву може бити посредна и непосредна. Она се састоји од:

1. Прописа који регулишу правни положај уметника и стваралаштва;
2. Разних видова признања и награда;

3. Стипендија и других облика помоћи у стручном усавршавању;
4. Других облика материјалног стимулисања уметника (изградња атељеа, формирање ликовних колонија, откупи радова, додела станова итд.)⁶²

Посматрајући другу карактеристику, уочићемо да се у нашем друштву јавља проблем немоћи и неспособности књижевне критике и релевантне доделе књижевних награда, као проблем неспособности друштва за радикалну промену културне политике у циљу препознавања и верификовања естетских вредности књижевних дела.

Интересантно је напоменути и виђење новог министра културе Владана Вукосављевића у вези са стратегијом културне политике у републици Србији:

„Инсистираћу и већ сам обавио разговоре са колегама о изради стратегије културне политике у Србији. Нама тај документ недостаје. Очекујем да ћемо до краја године имати урађен предлог. Стратегија културне политике је документ на којем треба да се заснива културна активност у држави. Изостанак стратегије доводи до конфузије у погледу критеријума, логике, начина и облика финансирања, заштите од примарног и секундарног значаја...Право је чудо да смо до сада успели да функционишемо и без јасно конципиране стратегије и зато је потреба за њом неспорна. То је, дакле, један од приоритетних задатака у првом периоду који нам предстоји.“⁶³

Да би културна политика изазвала активан став и однос друштва према култури, није довољно да само друштво дефинише став према култури, већ и да култура постане свесна својих домаћаја. Културна политика сагледава смисао и значај који култура има у одређеном друштву, опредељења и настојања друштва да креира одређене моделе културне политике.

Поред два наведена класична модела (аутократски и демократски), у истраживањима сусрећемо и друге моделе културне политике(Прњат, 2006).

Комплексни(сложени) модел, културу и културну политику сматра саставним делом општедруштвеног кретања. Слабости овог модела састоје се у честом занемаривању аутономних својстава културе, њене посебности и специфичности. То занемаривање као последицу има да се култура као посебна творевина и област

---

⁶² Прњат, Б, *Увод у културну политику*, Stylos, Нови Сад, 2006, стр. 88

⁶³ Вукосављевић, В, *Постали смо жртве забаве и спектакла*, Политика, 4. 9. 2016. године

специфичне осећајности механички изједначава са свим другим областима друштвеног живота.

„Супституционални модел“ (модел замене) подстиче тржишну усмереност културе. У таквим случајевима културна политика изграђује се као нека врста замене за све оно што није подложно тржишту и што на њему није нашло своје место. Овај модел културне политике исправља недостатке и пропусте тржишта, тржишне иницијативе. Култура се не може вредновати само на тржишту и овај модел на неки начин неутралише неповољно деловање тржишта на културу.

Модел „Подстицања културног заостајања“ не води рачуна и нема целовит и заокружен програм културне политике. Овај модел се занима за процену које су културне средине и делатности у заостатку. Њега интересује културни јаз који постоји између различитих грана и подручја културе. Присталице овог модела сматрају да треба интервенисати и помоћи оне области које су у заостатку. Недостатак овог модела је што остаје равнодушан, незаинтересован и пасиван за све друге области или подручја културе.

Модел „Културне самосвојности“ се занима пре свега за оно што је оригинално и аутентично, што је допринос светској ризници одређене културе. Све што не припада врхунским донетима, не налази се у видном пољу овог модела и не узима се у довољној мери у обзир. Такође овај модел у први план културне политике ставља само оно по чему се културе међусобно разликују, а не оно што им је слично и заједничко и што је у извесном смислу општељудско.

Посебно се издвајају културни модели масовне културе у оквиру кога се говори о стандардном културном моделу и популистичком новокомпонованом културном моделу. Првом припадају службеници, техничка интелигенција и средњи слојеви, а популистичком припадници радничког стила живота, нижа средња класа и сеоска популација. Као трећа врста културних модела истичу се алтернативни културни модели (алтернативне поткултуре, контракултуре, друштвени покрети.) Карактеристика овог модела је симболички протест у односу на доминантне културне моделе.

2.6. НАГРАДЕ И ПРИЗНАЊА И ЊИХОВ ВИШЕСТРУКИ СМИСАО

Награде и признања, посебно на пољу књижевности представљају изузетно значајан вид подстицања стваралаца и стваралаштва уопште. Као што је већ речено награде и сам чин награђивања су комплексан феномен, чије различите аспекте ћемо у наставку покушати да расветлимо.

Реч *награда* до нас је дошла из руског језика, а у руски је доспела као црквенословенска реч. Према *Речнику српског и хрватског језика*, реч награда се објашњава као „оно што се неком даје као признање за његов истакнут рад; накнада за извршен рад уопште за услугу; плата“⁶⁴. Такође, овај израз може бити употребљаван и као „дати накнаду, надокнадити, дати плату, платити за неки рад“⁶⁵.

Књижевна награда има следеће четири функције: друштвену, економску, естетску и идеолошку⁶⁶. Међутим, пре него што се позабавимо функцијама награде са социолошког аспекта, неопходно је рећи нешто о њеној дубљој димензији, њеним психолошким аспектима и улози коју има у педагошкој пракси.

У психологији, важан проблем представља емпиријски принцип поткрепљења. Он се у педагошкој пракси сматра једним од основних принципа учења. Овај израз потиче из руског језика, где га је Павлов користио да објасни резултате сопствених огледа, у смислу који се на српски језик може превести као јачање или појачавање. Међутим, Павлов под термином *поткрепљење* подразумева две, рекло би се, супротстављене радње (или су то само две стране исте медаље): давање награде и кажњавање. Према Торндајковом закону ефекта, „награда и казна су најмоћније средство модификовања животињског понашања“⁶⁷, што се, наравно, односи и људско понашање и указује на чињеницу да човек учи (прихвати или одбацује) одређене радње у зависности од последица које оне са собом носе. Зато спрега која функционише по принципу награда-казна (закон ефекта), представља основу учења, а

⁶⁴ *Речник српског и хрватског књижевног језика* (1967), Матица српска-Матица хрватска, Нови Сад-Загреб

⁶⁵ Ибид.

⁶⁶ Прњат, Б, *Увод у културну политику*, Stylos, Нови Сад, 2006, стр. 89

⁶⁷ Божић, Ј. Д, *Уметност у светлу награде*, Јавно културно информативно предузеће УБ, УБ, 1995, стр. 46

самим тим и основни принцип педагошке праксе. Када човек васпитањем прихвати овако друштвено устројство, за њега у психолошком смислу награда представља тежњу или пут ка самопоштовању, сигурности и смислености у друштвеном окружењу. У васпитном смислу, различити облици награда и казни пресудни су чиниоци васпитања деце, а пошто човек, генетски, тежи позитивним искуствима, за њега је од значаја да ефекти његових радњи буду успешни, као и да има увид у механизам стварања позитивних последица, односно, увид у систем функционисања ове васпитне методе.

Међутим, ефекат награде за ванредно дело у одређеној друштвеној средини није само условљен законитостима средине, већ га пре свега одређује тип личности којем награђени појединац припада. „Тип личности, структура његове телесне грађе, модел темперамента, врста карактера, свеукупни спецификум његовог психолошког склопа, итекако је од важности у одређивању његове реакције на награду, односно колико може њоме бити стимулисан за даљи рад“⁶⁸. Оно што ће екстровертну личност стимулисати, интровертну може пасивизирати. Дакле, исти стимуланси код различитих типова личности могу проузроковати супротне реакције. У том смислу, и сваки награђени уметник различито реагује на примљену награду. Ипак, његова реакција није само условљена типом личности којем припада, већ и животном доби у којој се налази, као и друштвеним тренутком или околностима под којима одређену награду прима.

За сваког награђеног уметника, награда у друштвеном контексту поткрепљује смисао његовог стваралашта на два нивоа.

Пре свега, када је реч о књижевности, награде помажу да се са награђеним књижевном делом упозна што шири круг читалачке публике. На тај начин се успоставља или снажи комуникација између аутора и читаоца. То је веома значајно за писца, због тога што је дело једини комуникацијски посредник између њега и публике. С друге стране, економски аспект награде обезбеђује књижевнику, као и другим уметницима, услове или средства за даљи рад, а поврх тога за ствараоца формира свест о томе да посао којим се бави има своје место и вредност мисао и сврху, у

---

⁶⁸ Ибид, стр. 47

друштву у којем живи и ствара, а који се могу испољити и универзалним еквивалентом вредности, новцем.

Иако поље индивидуалног значајно одређује суштину награда и награђивања, њихов смисао се мора сагледати и кроз шири, друштвени контекст. Споменули смо четири функције награда – друштвену, економску, естетску и идеолошку – али након њиховог образложења морамо истаћи и посебне критеријуме којима се мери валидност награда и чијом применом наведене четири функције добијају своју потпору, у виду пете функције – тј. етичког принципа, чијим одсуством признања губе свој прави друштвени смисао и значај.

У наставку ће бити изнесено одређење сваке од наведених функција награда које на језгровит начин истиче њихове најважније карактеристике:

Друштвена функција награде представља изузетно вредновање књижевног стваралаштва или посебно поклањање пажње књижевности, у одређеном друштву, или временском тренутку. Ова функција се остварује кроз фаворизовање припадника одређене књижевне генерације, одређеног књижевног правца, идејне струје итд, али може да се изражава и кроз подстицање књижевног стваралаштва, уопште.

Економска функција може да се испољава на директан или индиректан начин. Директна економска функција награда се огледа у новчаном еквиваленту који је повезан са њом (новчани део награде). Индиректна се огледа кроз приходе који се остварују на основу популарности награђеног дела. Ефикасност директне економске функције зависи од висине новчаног износа, док индиректна функција зависи од развијености потреба књижевне публике, њене куповне моћи, итд.

Естетска функција књижевне награде се остварује у двоструком смислу: у издавању из опште књижевне продукције онога што је у датом тренутку уметнички највредније, али исто тако и у могућем фаворизовању неког књижевног рода, или одређене књижевне струје.

Идеолошка функција књижевне награде се огледа у процени идеолошких ставова самог аутора, односно у процени идеолошких премиса у самом књижевном делу. Када је ова функција доминанта, кандидатура за књижевну награду подразумева

сагласност идеолошких ставова аутора, односно идеолошких премиса самог књижевног дела са прихваћеним вредностима владајуће идеологије⁶⁹.

Друштвена функција награда не може бити у потпуности остварена уколико се не трага за што објективнијим критеријумима у награђивању. Постоји низ примера из светске историје који указују на то да у одређеној епохи уметности будућих великана није била друштвено препозната и призната. Можда су најбољи примери за овакву тврдњу судбине највећих сликара, књижевника и музичара, који за живота не стекну ниједно признање и живе на рубу егзистенцијалне беде, док у савременом добу доживе да се вредност њихових дела изражава у огромним новчаним цифрама. Судбине славних уметника показују да је време једини судија у оцени вредности уметничког дела, а да је једино право признање за уметника – вечни живот. Ипак, позитивни примери признавања величине и значаја уметника у једној друштвеној средини такође постоје, иако су ретки. Рецимо, наша прослављена песникиња Десанка Максимовић је, захваљујући своме стваралаштву, и за живота била је поштована и уважавана. Додељене су јој угледне државне и уметничке награде, одата јој највећа признања и почести. Чак је, и за живота песникиње, установљена манифестација „Десанки у част“, са седиштем у Ваљеву, која окупља песнике из земље и света, иако се оваква тип манифестације обично оснива тек након смрти великана. У овом граду јој је за живота подигнут споменик на главном тргу.

Из наведених примера јасно је да је задатак вредновања уметничких остварења веома комплексан управо због саме природе уметности која се преко поља рационалног прелива у ирационално, те у њеној оцени учествују и афективни (емоционални), и многи други још недовољно проучени чиниоци.

Сложеност оцењивања уметничког дела посебно је изражена на пољу књижевног стваралаштва; међутим, и ту је неопходно трагати за свеобухватним и објективним показатељима вредности. Два основна критеријума могу се дефинисати као: „смисленост/стварност“ и „целовитост“⁷⁰ књижевног дела. Први критеријум претпоставља да дело поседује сопствену стварност, односно независност

---

⁶⁹ Немањић, М, *Књижевна култура у Србији*, Draslar Partner, Београд, 2011, стр. 50-51

⁷⁰ Лукић, С, *Уметност на мосту*, Мала едиција "Идеја", Београд, 1975, стр. 73

егзистенције. Овај критеријум је вишесмислен и изражавају га, према Свети Лукићу, два елемента:

1. Самодоказаност естетичке стварности – у том смислу да она у уметничком делу битно стоји на сопственим ногама, без поштапалица са стране, а у сржи неистумачена ничим спољним;
2. Приближава бићу интензитет животне пуноће⁷¹.

Други критеријум – целовитост – подразумева јединственост структуре уметничког дела и хармонију израза.

Трећи критеријум, који се мора додати наведеним, јесте хуманост, која се сматра врховним принципом у естетској процени дела.

Естетска процена уметничког дела подразумева пре свега сагледавање својства његове истинитости. „Вредновање према укусу, где емоционално претходи рационалном естетском суду, оно је претежно интуитивно, неизбежно субјективно...Пошто доживљај лепоте зависи од констатације индивидуалног посматрача стога има онолико њених варијанти колико и таквих конституција“⁷². Када је реч о вредновању уметности, морају се у виду имати и следећи аспекти једног дела:

1. Валоризаторски аспект, са прогностичком и сугестивном функцијом дела (психолошки аспект);
2. Аспект игре, са забавном, хедонистичком, компензационом функцијом (такође психолошки аспект);
3. Васпитни аспект, са просветитељском, сазнајном, васпитном и социјализирајућом функцијом;
4. Знаковни аспект са комуникативном и социјално–организационом функцијом;

Економски аспект награде, пре свега, служи да створи боље услове за уметничку продукцију. Као што је већ напоменуто, сама економска функција награде се испољава на два нивоа, међутим нужно је размотрити и критеријуме под којима се проналази новчани еквивалент за одређено уметничко дело. Тржишна вредност слике, на

---

⁷¹ Ибид.

⁷² Ибид, стр. 74

пример, на аукцијама расте поводом провере рејтинга самог аутора, док на пољу књижевности економска функција награде добија на снази у складу са њеним друштвеним значајем, независно од тога да ли друштвени престиж награде утиче директно или индиректно на испољавање њене економске функције. Једно је сигурно – што је већи друштвени углед писца и његовог дела, логично је и да ће бити и већи број продатих примерака његових књига.

Међутим, није само економски аспект награде једини вид њене материјализације. Иако доприносе економском положају аутора, друга два материјална вида награде чине да се у потпуности испољи њен прави смисао. Ауторима се, током церемоније награђивања, додељују још и диплома – повеља, а често и предмет од посебне вредности и имена, у симболском смислу повезан са суштином награде. То може бити скулптура, фигура, пехар, прстен, значка, перо, беоцуг, игла, трака, шал, статуета у облику, на пример: лава, медведа, голуба, звона, куле и слично.

Плакета (диплома) је документ особен по калиграфски исписаном тексту на њему, папиру посебног формата и квалитета, као сведочанство о награђеном делу. Она носи трајнију вредност од новчаног дела награде, чија је вредност пролазног карактера и представља успомену аутора на награду чији је лауреат постао, док је за ширу јавност сведочанство о заслуги књижевника.

Уметничко стваралаштво је дисциплина људског духа која, између осталог, преиспитује и историју једног народа, смисао и истинитост забележених историјских догађаја као и моралну исправност друштвено–политичких активности и тенденција у садашњости, те по дефиницији често долази у сукоб са владајућом политиком (или политикама). Уметничка дела, понајпре књижевна, обилују порукама које се интерпретирају и кроз идеолошки „кључ“, што често доводи до низа кривих тумачења која могу угрозити судбину дела, као и самог аутора (кроз различите видове цензурисања). С друге стране, постоје примери аутора чији се ставови подударјају са вредностима владајућих идеологија, што се опет рефлектује и кроз њихова дела, која самим тим бивају фаворизована у једној друштвеној средини. У прилог томе важно је истаћи тврдњу Ратка Божовића да „уметничко дело може постати жртва политичког

начина мишљења. Политизација уметности, до које најчешће долази у књижевности, јавља се, по правилу, у оном стваралаштву које је лишено постојања уметничког становишта и кохерентнијег естетског критеријума. Немоћно да открива дубља значења стварности, то стваралаштво постаје инструмент политичке владавине. У таквој уметности, стварност просто ишчежава, а уметник се мири са сопственим поразом, јер не успева да се суочи са својим најбољим стваралачким могућностима⁷³. Овај аутор још је оштрији када је реч о функцији књижевних награда, стављених у друштвено–политички контекст. Он поставља радикално питање о смислу награда у таквом контексту и истиче неопходност непристајања на различите облике деформисања и сужавања стваралачке праксе у односу на спољне, друштвене присиле“. Када награде не би стимулисале очекивано стваралаштво, које почесто остаје у претпоставкама „ангажованог“ резоновања, могло би се поверовати да је оно стимулативно средство културне политике. Међутим, не тако ретко, наградом се ствара идеолошки алиби, вештачки углед и престиж, непотребан аутентичном ствараоцу. Тако се дело, неочекивано, приближава идеолошком прагматизму и механизмима реифицираног културног тржишта⁷⁴. Све што не следи унутрашњу сврховитост и стваралачку самосвојност дела може окрњити слободно, недириговано и спонтано стваралачко биће, његову немирну трагичку отвореност. Тамо где вредновање стваралаштва остаје у координатном систему који не припада његовој пракси исказаће се очигледна разлика између критеријума унетих споља и критеријума који произилазе из стваралачке егзистенције као релативно самосталне и аутономне праксе⁷⁵.

Треба закључити, дакле, да је за вредновање уметничког дела нужна аутономија уметничког сектора друштва и његових представника у односу на политичке утицаје, тј. интересе државних или других моћних организација, а у циљу развоја што плодотворније уметничке климе и јачања културног кредибилитета једне друштвене заједнице.

---

⁷³Божовић, Р, *Лавиринти културе*, друго допуњено издање, Факултет политичких наука, Београд, 1998, стр. 137-138

⁷⁴Ибид, стр. 127

⁷⁵Ибид, стр. 128

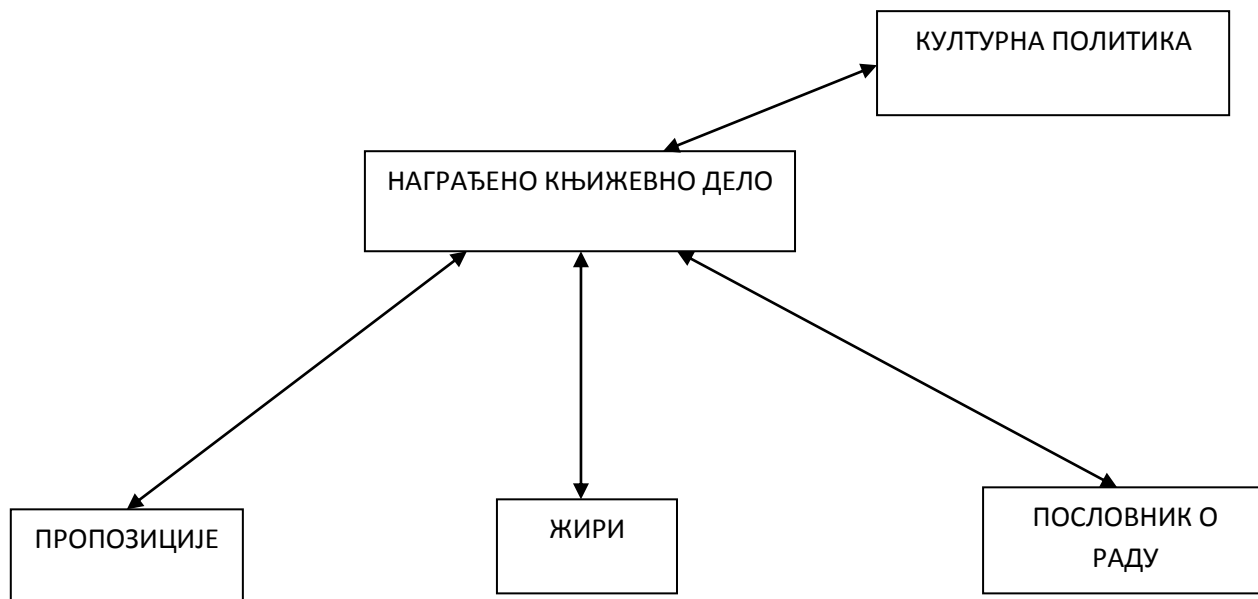
2.7. КВАЛИФИКАЦИЈЕ ЧЛАНОВА КЊИЖЕВНОГ ЖИРИЈА И КРИТЕРИЈУМИ ЊИХОВОГ РАДА

Пошто су изнесени критеријуми који се морају задовољавати при оцени једног књижевног дела, неопходно је сагледати страну праксе, која се заснива на избору најбољег књижевног остварења и елиминацији мање квалитетних дела у конкуренцији за једну књижевну награду, што се материјализује кроз рад стручног жирија, односно процес жирирања, тј. процене вредности књижевног дела.

Чланови жирија за доделу књижевне награде морају поседовати врхунско знање из области којој дело припада, високи ниво етике (углед, реноме, поверење средине), естетичку и општу, цивилизацијску културу. Осим тога, они морају поседовати унутрашњу моралну снагу и чврстину, како би се одупрели притисцима са стране, који често прате њихов рад. То су притисци различитих интересних група, попут издавача, редакција и сл. У меродавност рада жирија улазе непристрасност, као и политичка независност његових чланова, да би, као институција могао одолети деловању лобија моћних појединаца и кланова. Његову ауру објективности не би смели нарушити наведени спољашњи фактори.

Изворни задатак жирија је да према естетским мерилима и захваљујући широком знању и култури својих чланова, а уз помоћ пропозиција које постоје за сваку награду, одлучи које дело треба наградити. Свој лични став и укус, чланови жирија морају подредити општим захтевима, који произилази из пропозиција. У складу са тим, жири не издваја само оно што је најбоље, већ и елиминише оно што је мање вредно.

У склопу механизма за оцењивање и награђивање књижевних дела издвајају се следеће категорије: пропозиције, жири, пословник о раду жирија.

Шема: Награђивање књижевног дела

Пропозиције за награду одређују који сегмент књижевног стваралаштва се вреднује и награђује, који се ствара у складу са специфичним, креативно–естетским и друштвено релевантним карактеристикама, које представљају операционализацију препознавања дела ствараоца који на изузетан, натпросечан начин приказује вредности које поједина награда представља.

Чланови жирија не стварају пропозиције награде већ само примењују оне које су већ донете, тако да се у процесу рада жирија често сучељавају вредности садржине у делу и вредности изнете у пропозицијама.

И поред наведеног оквира, у виду критеријума, оцена уметничког дела представља ипак субјективну процену другог субјективног реалитета и не може се увек претворити у општу оцену, која ће важити заувек. Зато се жирирање претвара у искушење, са вредносном неизвесношћу. Типовање на дело, или ауторе, у процесу жирирања, чини се са свешћу о вероватноћи вредности дела, али и са неизвесношћу о одјеку награђеног дела код читалачке публике. Жири се налази у незавидном положају, као посредник и усмеритељ, између ствараоца и читалаца. Обједињујући експертне, етичке и естетичке критеријуме, жири треба да представља креативно и социјално испуњење мере, да буде синтеза ставова, али и надстав о вредном.

3. КЊИЖЕВНЕ НАГРАДЕ У СРБИЈИ

3.1. КЊИЖЕВНОСТ КАО УМЕТНОСТ РЕЧИ

Књижевност представља једну од најзначајнијих области духовног стваралаштва, односно све оно што је човечанство прикупило и успело да сачува, све спољашње и унутрашње искуство, произишло из игре маште, а обликовање кроз медиј језика са наменом вредновања од стране неког читаоца, или слушаоца.

Сам термин *књижевност*, у свом довршеном облику, у српски језик улази у употребу тек у 19. веку, као превод, у Европи широко прихваћеног, латинског термина *литература* (енгл. *literature*, фр. *litterature*, итал. *letteratura*, рус. *литература*). Првобитно, појам *литература* је, код старих Римљана, означавао делатност граматичара, учитеља писмености и филолога, који су изучавали језик и песничка дела, а потом је почео да означава писменост и ерудицију, духовно стање човека који је своје образовање стекао читањем. Међутим, и „начитаност“ као смисао речи *литература* у 18. веку коначно уступа место значењу везаном за сам предмет читања, за стварање онога што се чита. *Литература*, широко схваћена, тада означава укупност онога што је написано и што има трајнију вредност. У том значењу овај појам је сасвим близак речи *писменост*.

Књижевност, дакле, обухвата различите облике језичког изражавања, па се у њу сврставају и фолклорне форме, као и различите форме писменог стваралаштва почев од сумерских, вавилонских и хебрејских споменика па све до данашње продукције. Књижевност је врста уметности која најдиректније, путем језика, пружа сазнање и утиче на морално изграђивање и духовно оплемењивање човека. У развоју људског друштва образовни и васпитни значај књижевности има велику улогу.

С развојем књижевности мења се и свест о њеном значају, обиму и функцији. На пример, од античких поетика па до краја 18. века, правила се јасна разлика између појмова *књижевности* (*литература*) и *поезија*. *Поезија* је подразумевала сва уметничка остварења писана у стиху или ритмичкој прози. Касније појам књижевности поприма много шире значење, те у складу са схватањем које је преовлађивало у филологији 19. века, њиме су обухваћене све духовне творевине изражене речју, што

је изазвало потребу и за посебним термином којим би се изразила област „уметничке књижевности“. Отуда је изведен израз *белетристика* или *лепа књижевност*.⁷⁶

Када је реч о писмености и књижевном стваралаштву Срба, њихови корени задиру у дубоку историју нашег народа и његову богату културну традицију. Најстарији сачуван пример српске писмености и споменик средњовековне књижевности, јесте *Мирослављево јеванђеље*, литургијско дело, настало у 12. веку, писано на црквенословенском језику за хумског кнеза Мирослава, сина Захарије и брата Стефана Немање. Све до седамдесетих година 18. века просвета и књижевност на нашим просторима задржале су претежно доминантан утицај цркве.

Епоха српског романтизма стоји у знаку Вука Стефановића Караџића и његове борбе за афирмацију народног језика. Сви велики српски романтичари били су присталице Вукових идеја, инспирисани народном поезијом, за чије систематско сакупљање Вук носи највеће заслуге. Ово доба поклапа се са периодом националног буђења и народног препорода. Књижевно стваралаштво Срба у овом периоду је углавном песничко. Истиче се плејада песника, почевши од Бранка Радичевића, преко Ђуре Јакшића, Јована Јовановић Змаја до Лазе Костића. У епохи српског реализма доминирају прозни жанрови – роман, а посебно приповетка. Најзначајнији представници су: Милован Глишић, Јаков Игњатовић, Лаза Лазаревић, Симо Матавуљ, Стеван Сремац, Радоје Домановић и други. Наведени ствараоци утрли су пут новој генерацији талентованих прозних писаца која се појављује и ствара у 20. веку. Ови аутори су главни представници модерне српске књижевности. Осим најзначајнијег, нобеловца Иве Андрића међу њих спадају и: Милош Црњански, Борислав Пекић, Меша Селимовић, Добрица Ћосић, Миодраг Булатовић, Данило Киш, Милорад Павић, Слободан Селенић и многи други.

Упоредо са развојем српске књижевности установљава се и традиција вредновања овог облика уметничког стваралаштва. У данашње време, према броју књижевних признања у Србији, може се закључити да је књижевно стваралаштво код нас врло цењено и друштвено признато. Награде се разликују према својој основној

---

⁷⁶ *Речник књижевних термина*, Нолит, Београд, 1992, стр. 371-372.

интенцији, категоријама за које се додељују, критеријумима за доделу, као и према оснивачима и висини новчаног дела награде.

У наставку ће бити изложен историјски развој институција књижевних награда на овим просторима, док ће након тога, највећа пажња бити посвећена детаљном прегледу и анализи најзначајнијих књижевних признања у земљи, која на посебан начин доприносе очувању наше културне традиције.

3.2. ИСТОРИЈСКИ ОСВРТ НА ХРОНОЛОГИЈУ ОСНИВАЊА НАГРАДА НА ТЕРИТОРИЈИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Појава прве награде, као званичне друштвене верификације најбољег у Србији, представљало је друштвени догађај и десило се управо у области књижевности. Књижевно друштво Матица српска из Новог Сада, основано 1826. година, од стране *Летописа Матице* српске, најстаријег књижевног часописа на Балкану, установило је 1831. године прву српску књижевну награду коју је, по први пут, доделило 1839. године. Она уједно представља и прву књижевну награду установљену на територији данашње Републике Србије. Награда се састојала од финансијске помоћи за штампање књига награђених аутора. Доживела је неколико преображаја, али је угашена, између осталог, услед појаве других награда које су, такође, имале за циљ објављивање књижевних дела.

Историјско раздобље након Другог светског рата обележио је пораст установљених књижевних награда, на територији тадашње Југославије. Само су две значајне књижевне награде установљене пре 1945. Године: „Добричин прстен“ и „Владислав Рибникар“. Између 1945. и 1950. године нису постојале награде које су се додељивале у облику у којем се данас додељују (најпре су додељивани само ордени за заслуге у рату). Од 1950. до 1955. године оснивају се три значајне награде: „Октобарска награда града Београда“ (1954), „Нинова награда“ (1954) и награда „Невен“(1955). Од 1956. до 1960. године уводи се осам, а између 1960. и 1965. године десет награда. Период између 1966. и 1970. године сматра се најплоднијим периодом по броју основаних награда, када је устоличено чак двадесет нових признања. Потом, у

периоду од 1970. до 1975. уведено је четрнаест, а од 1975. до 1980. седам награда, док је период од 1980. године до 1983. карактеристичан по томе што није установљена ниједна књижевна награда.

Након 1985. године долази до осамостаљивања и аутономије културне делатности, што доводи и до пораста јавног значаја појединих институција, као оснивача награда, које уједно постају и пандан државним фондовима за њихово финансирање. Самим тим отвара се и тржиште које омогућава да се награђено дело боље пласира, што на пољу књижевности јача издавачку делатност. У наведеном периоду награде постају и медијски атрактивније, а чин доделе прераста у церемонију коју прате заинтересовани. Крајем осамдесетих година двадесетог века, пред сам почетак ратова на територији бивше Југославије, држава извесном хиперпродукцијом награда као да покушава да поврати оно што је тих година измицало њеној контроли – друштвени мир и чврсту социјалну хијерархију.

Ратни и послератни период деведесетих година двадесетог века, обележен санкцијама, немаштином, безнађем и неизвесношћу, био је узрок гашења награда (мање или више спонтаног) и на пољу књижевности. Донаторе сустиже судбина банкротства, њихови фондови се укидају, док је држава принуђена да свој буџет намењен култури сведе на минимум.

Премда није страна појава, за културу једне земље, успостављање нових награда и признања, односно гашење старих, у позадини овог динамичког процеса на нашим просторима, и даље одзвањају ратна дешавања и друге политичке промене које су отпочеле пре више од двадесет година. Многе значајне државне награде су престале да постоје услед распарчавања земље, а најбољи примери за то су : гашење најпрестижнијих међу њима – награда АВНОЈ-а, установљена од стране Савезне скупштине СФРЈ (угашене 1990. године, када је интензивирао процес дезинтеграције бивше држава), као и награде „4 јули“, чији је оснивач СУБНОР, који је, такође, део историје.

Чест разлог за гашење награда је финансијске природе, што је , пре стихијски него плански, праћено оснивањем нових. То доводи до одсуства континуитета у функционисању појединих награда, као институција, а самим тим и до нарушавања

њиховог кредибилитета што, нажалост, отежава одржавање традиције у овом културном домену.

У наставку ће изнесено становиште бити поткрепљено подацима који указују на бројчано стање и карактер књижевних награда које се, у овом тренутку додељују у нашој земљи, као и увидом у број и значај признања која су до данас угашена.

3.3. УСПЕШНОСТ КУЛТУРНЕ СТРАТЕГИЈЕ НА ПОЉУ НАГРАЂИВАЊА У КЊИЖЕВНОСТИ

Јасно је да данашња културна сцена не болује од мањка награда и признања, штавише, њиме је преплављена. У прилог томе књижевник Филип Давид још 1995. године, у интервјуу за дневни лист „Политика“, истиче: „У последњих неколико година нема изузетних остварења, али се зато број књижевних награда умногостручио. Тако се ствара привид квалитета“⁷⁷. Наведени феномен је у наредном периоду још више добио на размерама, а данас представља најзначајнију одлику нашег савременог књижевног тренутка.

Због непрецизно осмишљеног плана за стимулисање и афирмисање књижевног стваралаштва посредством признања, не постоји јасан стратешки циљ, на нивоу државе, а под окриљем њене културне политике, за профилисање награда, чијом разнородношћу би требало обухватити све књижевне врсте и жанрове, у мери у којој они то заслужују, а уједно постићи и избалансирану усмереност награђивања у односу на циљне групе аутора који се налазе у различитим животним добрима, тј. стваралачким фазама. Тако је, на пример, поље награђивања преплављено наградама за поетско стваралаштво, док је мало значајних признања која су намењена ауторима књижевности за децу, у шта ће се стећи јаснији увид, након прегледа и анализе свих значајних награда и њиховог смештања у адекватне категорије.

С друге стране, важно је истаћи присуство одређених награда за књижевност на српском језику која се додељује ван границе Србије, пре свега у земљама бивше

Југославије – у Црној Гори, Босни и Херцеговини, као и другим европским земљама, као што је нпр. Швајцарска. Независно од типа институције која их додељује, или врсте награде, ова признања представљају позитиван напор да се очува традиција српске културе и језика ван граница наше земље, тачније, упркос тренутним друштвено-политичким околностима.

3.4. ПРОЦЕНА БРОЈА КЊИЖЕВНИХ НАГРАДА КОЈЕ СЕ ДОДЕЉУЈУ НА ТЕРИТОРИЈИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Упркос свему, својом бројношћу домаће књижевне награде покривају сва значајна поља књижевног стваралаштва, а нешто подробнијом анализом биће истакнуте карактеристике оних које су од посебног значаја за културу наше земље.

Због недовољног броја релевантних писаних извора који прате историјат, а самим тим и судбину књижевних награда које се додељују и које су се додељивале, као и због велике динамике у оснивању нових и гашењу старих, тешко је утврдити тачан број награда за књижевно стваралаштво у Србији данас. Процењује се да се у последњих пет година додељује више од пет стотина награда за књижевност годишње⁷⁸, од чега преко осамдесет представљају награде и признања од већег значаја и са богатом традицијом. Захваљујући анализи 318 награда које су додељиване у периоду од 2003. до 2011. године, као и увидом у још 149 награда које су угашене до 2003. године (а овој групи припадају и многе значајне), направљена је категоризација књижевних признања према заједничким карактеристикама и нивоима општости, помоћу које ће бити скренута пажња и на најважније аспекте награда и награђивања у институционалном смислу.

---

⁷⁸ Радосевић, М, *Награде наших дана – шта награђујемо у култури*, Политика, 18. фебруар 2002.

3.5. ОСНИВАЧИ КЊИЖЕВНИХ НАГРАДА

Оснивачи књижевних награда су институције које се међусобно разликују, пре свега, по степену општости и улози коју имају у оквиру глобалног друштвеног система. Висок степен општости награде је чинилац који у највећој мери одређује њен значај у државним оквирима. Оснивачи „најопштијих“ признања су најчешће државни органи. Стога је логично што су неке од најзначајнијих награда са ових простора настале и угашене из политичких разлога. У том контексту је неопходно поново споменути и ону која је по својој општости била највећа – награду АВНОЈ-а установљену од стране Савезне скупштине СФРЈ, која се додељивала на републичком нивоу, па је нпр. Председништво Скупштине СР Србије установило „Седмојулску награду“, која такође, више не постоји, као ни њен оснивач. Све савезне и републичке награде су променом државне конституције ишчезле.

Нижег нивоа су награде коју додељују скупштине градова (Београда, Крагујевца, Ниша, Ваљева, итд.), док најнижи територијални опсег обухватају награде које додељују скупштине општине у оквиру града. Награде које додељују општи представници друштва нису специјализоване и захтевају све области друштвеног рада, од привреде до уметности.

Осим наведених институција, оснивачи књижевних награда могу бити, у првом реду, културне установе, затим стручна удружења, професионално–сталешког карактера и радне организације (предузећа). Осим тога, културне манифестације су веома присутне као оснивачи награда у овој области, а то могу бити и задужбине. Појединци се, такође, јављају као оснивачи фондова (или фондација) за доделу књижевних награда или, пак, као власници предузећа у оквиру којих се оснивају фондови са истом наменом. Књижевне награде додељују и институције које припадају Српској православној цркви.

У складу с наведеним нивоима класификације, према институцији која их додељује, награде за књижевност се деле на:

1. Награде које су установиле градске заједнице, попут *Награде града Београда*, чији је оснивач Скупштина града Београда, награде *Бранко Миљковић*, чији је оснивач

Скупштина града Ниша, награде *Исидора Секулић*, чији је оснивач Скупштина општине Савски Венац и др.

2. Награде које додељују културне институције, као што су, на пример *Змајева награда* Матице српске из Новог Сада, *Вукова награда* коју додељује Културно–просветна заједница Србије, награда *Невен* коју је основао Савет за васпитање и бригу о деци Републике Србије (од маја 1990. године „Пријатељи деце Србије“). Ту спадају и награде које додељују издавачке куће попут: *Деретине књиге године*, награде издавачке куће „Графички атеље Дерета“, *Награда издавачке куће „Српска књига“* из Руме, као и најзначајнија међу споменутим, *Награда Српске књижевне задруге*, која се додељује у категорији за животно дело;
3. Награде које су установила професионално–сталешка удружења, као и награда *Меша Селимовић*, установљена од стране Удружења издавача и књижара Југославије и редакција „Вечерњих новости“, награда *Милан Ракић*, коју додељује Удружење књижевника Србије или награда *Бранислав Нушић* Удружења драмских писаца Србије;
4. Награде радних колектива и установа као оснивача, попут НИН-ове награде чији су оснивач Недељне информативне новине - НИН, награда *Ђорђе Јовановић*, библиотеке „Ђорђе Јовановић“ из Београда, награда *Политикин забавник* истоименог листа за децу и омладину или *Награда за најбољу радио-драму* коју је установио Радио Београд.
5. Награде које су установиле манифестације, као што су награда *Борисав Станковић*, која се додељује током манифестације „Борина недеља“, у Врању, затим награда *Матићев шал*, која се додељује у оквиру манифестације „Матићеви дани“ у Ћуприји или *Бранкова награда*, коју додељује Друштво књижевника Војводине у оквиру манифестације „Бранково коло“;
6. Награде које су установиле и додељују задужбине, међу којим су од великог значаја *Андрићева награда* Задужбине „Иво Андрић“ и награда *Десанка Максимовић*, коју додељују Задужбина „Десанка Максимовић“, Скупштина општине Ваљево и Ваљевска гимназија;
7. Награде које додељују фондови и фондације, као што су награда *Борислав Михајловић Михиз*, коју додељују Фонд „Борислав Михајловић Михиз“ и Прва

српска читаоница из Ирига, награда *Борислав Пекић* коју додељује Фонд „Борислав Пекић“ и друге;

8. Награде које се додељују под покровитељством Српске православне цркве, попут награда *Изви искра Његошева*, коју је установила Епархија будимљанско-никшићка, или *Печат кнеза Лазара*, коју додељују Црквена општина Прилипац и Храм Рођења Пресвете Богородице.

3.6. СУШТИНСКИ СМИСАО НАГРАДА – СЛАВЉЕЊА ЛИЧНОСТИ И ДЕЛА КЊИЖЕВНИХ ВЕЛИКАНА

Највећи број књижевних награда носи имена истакнутих српских књижевника-песника, прозних писаца или драмских стваралаца. Личности које су обележиле историју домаће, а поједине и светске књижевности, представљају узор, а њихова дела смернице и путоказе за савремене ствараоце. Не само да се, кроз симболички план, доделом награде која носи име великана обнављају слава и значај његове личности и дела, већ се таквим признањима, на врло конкретан начин, подстичу видови књижевног стваралаштва у којима се и сам великан огледао. Ову тврдњу можда најбоље осликава пример награде *Милош Црњански* која се путем једне, обједињујуће категорије, додељује за све области стваралаштва у којима је славни писац дао свој допринос (за роман, приповетку, поезију, драму, есеј, мемоаре). Сличан пример представља и награда *Лаза Костић*.

Иако савремена домаћа књижевност обилује експериментима на плану форме и садржаја, прихватајући и нове књижевне жанрове (попут рецимо, слем поезије) ипак се, у својим највишим дometима, враћа традицији и остаје верна старијим књижевним жанровима, у којима су се прославили наши најбољи писци.

4. КЛАСИФИКАЦИЈА НАЈВАЖНИЈИХ КЊИЖЕВНИХ НАГРАДА У СРБИЈИ ПРЕМА КАТЕГОРИЈАМА

4.1. О КЊИЖЕВНИМ НАГРАДАМА У СРБИЈИ

Кроз преглед књижевних награда које се додељују на територији Републике Србије пружа се могућност њихове сложене класификације у односу на књижевне родове, врсте и жанрове за које се додељују. Оваква класификација, која се ослања на саму суштину књижевних форми, на најбољи начин ће описати и природу сваке награде појединачно. Такође, још један ниво класификације се врши увођењем категорије којом се књижевно стваралаштво разврстава према томе да ли је намењено одраслим читаоцима или деци.

Критеријум који је неопходан поштовати током овог процеса одређују и одговори на питање да ли је награда намењена већ афирмисаним ауторима, или служи да афирмише младе ауторе, кроз оцењивање њихових књижевних првенаца; или се пак, додељује за целокупно животно дело.

У оквиру прозног стваралаштва награде се додељују за најбољи објављени или необјављени роман, збирку прича или једну причу, приповетку, новелу, есеј, књижевни критику, мемоаре, афоризам или збирку афоризама. Највећи број награда се ипак намењује, кроз једну, обједињујућу категорију, делима која припадају различитим књижевним врстама или жанровима, или се пак једна награда додељује у више различитих категорија подељених по истоветном принципу, те на годишњем нивоу поседује и више лауреата. Такође, постоје и у оквиру прозног стваралаштва награде које су специјализоване само за одређене прозне подврсте или жанрове, за шта су добар пример награде за научнофантастични роман или причу.

У оквиру поетског стваралаштва награде се додељују за објављену, или необјављену збирку песама или песнички циклус, необјављену песму, као и за песме на задату тему конкурса. Она се додељују и за целокупно песничко стваралаштво, а често су само једна од категорија „мешовитих“ конкурса (оних који обухватају и прозно и/или драмско стваралаштво).

Драмско стваралаштво се, најчешће, вреднује на следећи начин. Додељују се награде за најбољу драму: неизведену или необјављену, која се оцењује, углавном путем анонимног конкурса или за драмски текст, изведен на позоришном фестивалу. Додељују се и награде за нереализовану радио-драму (за одрасле и за децу) или за

радио-драмску минијатуру, такође посредством анонимног конкурса, као и награде за посебан допринос на овом пољу књижевног стваралаштва.

Најзначајније су награде које се додељују за животно дело, али треба напоменути да постоје и оне које се не додељују само појединцима већ и културним институцијама за посебан допринос на пољу књижевности.

Од посебног је значаја све веће присуство награда које се додељују за стваралаштво инспирисано религијом и религијским темама, било да је реч о теоријским или уметничким радовима или да се ради о целокупном доприносу на том пољу.

Неопходно је споменути и присуство неколико значајних награда за стваралаштво за децу.

Значајне су и оне награде које се додељују на територији Републике Србије, а међународног су карактера. Оне могу да се односе на припаднике нашег народа који живе и стварају у дијаспори, а њима се могу награђивати и инострани ствараоци из читавог света. Уз ове награде стоје и оне које се, у нашој земљи, додељују ствараоцима – припадницима националних мањина за дела писана на матерњем језику.

Пандан томе су и награде које српска друштва и удружења у дијаспори додељују нашим сународницима који тамо живе, а стварају књижевна дела на матерњем језику.

4.2. ПРЕГЛЕД КЊИЖЕВНИХ НАГРАДА

У наставку, пажња ће бити поклоњена свим најзначајнијим књижевним наградама и признањима која се додељују на територији наше земље. Захваљујући њима до изражаја су дошли вредни, квалитетни аутори, који су оставили траг у историји домаће књижевности, док су у крајњој инстанци, управо оне заслужне за профилисање књижевног укуса генерација читалачке публике. При класификацији водиће се рачуна да се истакне разноврсност категорија у којим се ове награде додељују, а биће поклоњена посебна пажња тренутно најугледнијим књижевним признањима. Захваљујући оваквом приступу, пружа се могућност увида и у оне награде које подупиру специфичне видове књижевног стваралаштва, који још нису у

пуној мери афирмисани у овој средини. Такође, акценат ће бити и на напору да се сагледа више особености сваке појединачне награде.

4.3. ПРВА ГРУПА – НАГРАДЕ ЗА ПРОЗНО СТВАРАЛАШТВО

Прву велику групу чине награде које се додељују за прозно стваралаштво. У њиховом избору подједнако важно место заузимају књижевне награде са богатом традицијом, као и награде које служе да афирмишу нове жанрове и стваралаштво младих аутора. Интересантно је да оне привлаче највише пажње наше читалачке И стручне јавности, што показује да прозно стваралаштво у Републици Србији заузима високо место на лествици валоризованих културних вредности.

4.3.1. „ Андрићева награда“

Милован Марчетић прима „Андрићеву награду“ из руку академика Радована Дурковића

Андрићева награда с правом представља признање којим ће бити отпочет преглед и опис значајних књижевних награда у српској култури. Она носи име, без сумње, најзначајнијег југословенског и српског писца, Иве Андрића, чија су дела извршила снажан утицај, не само на домаћу, већ и на светску књижевност. Иво Андрић (1892 – 1975) је добитник најзначајнијег међународног признања, у категорији

књижевно стваралаштво – *Нобелове награде за књижевност* (1961), што није пошло за руком ниједном другом књижевнику са ових простора. Богати опус славног књижевника обележили су, пре свега романи: „На Дрини ћуприја“, „Травничка хроника“, „Проклета авлија“, „Госпођица“, „Омер-паша Латас“ и други, приповетке и приче: „Пут Алије Ђерзелеза“, „Мост на Жепи“, „Знакови“, „Жеђ“, „Прича о везиrowом слону“, „Аска и вук“, есеји, поетски записи, и друго.

Награду која носи име славног писца установила је Задужбина Иве Андрића, 1975. године, поштујући пишчеву усмену тестаментарну вољу. Додељује се за најбољу причу (приповетку), збирку прича или приповедака, написану на српском језику (првобитно српскохрватском) и објављену у претходној години у Србији. Најбоље дело се бира на основу правила која утврђује Управни одбор Задужбине Иве Андрића. Предлоге дела која конкуришу за *Андрићеву награду* могу подносити издавачи, културне институције, удружења књижевника, организације и појединци. Одлуку о додели награде, која се састоји од Повеље и новчаног износа, доноси посебан одбор, односно жири за додељивање *Андрићеве награде*, који именује Управни одбор Задужбине.

Смисао „Андрићеве награде“ је обнављање књижевне традиције која је успостављена на темељима опуса славног писца, те се води рачуна да се награђена дела наслањају на ове критеријуме, пре свега на плану литерарне форме. Узимајући у обзир суд времена (а не само одлуке жирија) са сигурношћу се може тврдити да је највећи број дела овенчаних овим признањем заиста оставио траг у историји српске књижевности и да се њихови аутори убрајају у врхове српске приповедне прозе, те да је одговорношћу жирија према традицији Андрићевог стваралаштва, а при оцењивању кандидата за награду, формирана „вертикала новијег српског приповедања“⁷⁹.

„Андрићева награда“ први пут је додељена 1976. године књижевнику Драгославу Михајловићу за роман „Петријин венац“, занимљиво је да је за роман „Трен (1)“ додељена наредне године писцу Антонију Исаковићу, што такође представља поновно одступање од почетних правила конкурса. Касније је награда додељивана, углавном, за збирке прича или за најбољу причу, те је значајно споменути и неке од лаурете и њихова награђена дела. За најбољу збирку прича

---

⁷⁹ Вулићевић, М, *Србија разговара: Зашто није додељена Андрићева награда*, лист Политика, 17.октобар 2011.

награђени су : Александар Тишма за књигу „Школа безбожништва“ (најбоља збирка у 1978. години), Светлана Велмар Јанковић за „Дорћол“ (у 1981. години), Данило Киш за „Енциклопедију мртвих“ (најбоља збирка прича у 1984. години), Филип Давид за „Принца ватре“ (награђен 1987. године), Јован Радловић за „Даље од олтара“ (награђен 1988. године). За најбољу причу награда је додељена Мирку Ковачу за причу „Слике из породичног албума Мештровића“ (1979), Живојину Павловићу за причу „Таван“ (1993) и још неким ауторима. Неки од најскоријих лауреата ове награде су: Мирослав Тохол за збирку прича: „Мала Азија и приче о болу“ (за најбољу збирку у 2002. години), Михајло Пантић за збирку „Ако је то љубав“ (најбољу у 2003. години), Горан Петровић за „Разлике“ (најбоља збирка у 2006. години), Љиљана Дугалић за „Акт“ (најбоља збирка у 2007. години). Последњи награђени је Миленко Пајић за циклус прича под називом „Документарне приче“ из збирке прича „Имам причу за тебе“ награђен 2010. године за најбољи циклус прича објављен у претходној, 2009. години.

Приликом доделе награде Јовици Аћину, 2005. године, за збирку прича „Дневник о вагини“, после неспоразума и расправа о томе да „награђено дело мора својим насловом и садржајем да буде у складу са достојанством Андрићевог дела⁸⁰, модификовани су критеријуми конкурса.

Андрићева награда по први пут од свог оснивања, није додељена 2011. године, и то управо у тренутку када се навршило педесет година од како је наш славни писац добио *Нобелову награду за књижевност*. Књижевни жири чинили су аутори различитих поетика и културно-политичких ставова: Михајло Пантић, Александар Гаталица и Слободан Владушић, али су се једногласно изјаснили да је српска прича у озбиљној кризи и да је „већ дуже време, у обиљу постмодерних игара са ништавилом, тешко издвојити књигу прича која би била на трагу доајена наше приповедне уметности“⁸¹. Жири у својој критици књижевног тренутка иде још даље те наводи „да ниједан писац нема потребу и жељу да своје стваралаштво угради у систем вредности, естетску парадигму српске књижевности, којој је управо Андрић дао изузетан

---

⁸⁰ *Андрићева награда – Правила о додељивању Андрићеве награде* (2006), <http://www.ivoandric.org.rs>

⁸¹ Дунђерин, А, *Зашто није додељена Андрићева награда*, лист Печат, 13. октобар 2011. <http://www.pечат.co.rs/2011/10/зашто-није-додељена-Андрићева-награда/>

допринос⁸², те се да закључити да нашу литературу одликује одсуство дијалога са сопственом традицијом. Ту традицију, такође, могло је нарушити и недодељивање овог престижног признања у неком дужем периоду, тако да се веровало да ће током 2012. године, довољан број објављених збирки прича из 2011. године задовољити високе критеријуме жирија и стандарде Правилника за доделу *Андрићеве награде*. То се заиста и догодило, тако да 2012. године, награду добија Мирјана Павловић за збирку приповедака: „Трпеза без главног јела“, а 2013. године Драго Кекановић за збирку „Усвојење“. Награда је 2014. године припала Угљеши Шајтинцу за збирку „Банаторијум“ у којој он слика изразито снажну и убедљиву слику актуелног времена. Спајањем узнемирујуће слике наше стварности са поетизованим доживљајем света, Шајтинац показује да су кратка прича и приповетка и данас витални и продуктивни жанрови у српској књижевности. Последњи, овогодишњи лауреат је Вуле Журић за дело „Тајна црвеног замка“ у издању „Лагуне“. До назначеног рока за предају рукописа пристигла су 132 рада, а жири у саставу: Зоран Богнар, Јасмина Ахметагић и Петар В. Арбутина одлучили су се за Вула Журића. Интересантна је чињеница да се у књизи, односно награђеној збирци прича, налази прича чији је главни јунак управо Иво Андрић.

4.3.2. Награда „Стеван Сремац“

Стеван Сремац

Књижевно признање, нешто скромније традиције и значаја, али према категорији у којој се додељује најсличнија *Андрићевој награди*, јесте награда *Стеван Сремац*.

Ова награда носи име нашег познатог писца, који је стварао у духу књижевног реализма, крајем деветнаестог и почетком двадесетог века. Рођен у Сенти 1855. године, писац се касније школовао за историчара на Високој школи у Београду, док је свој радни век провео као професор у гимназијама у Нишу, Пироту и Београду. Иако по рођењу Војвођанин, Сремчев живот на југу земље представљао је неисцрпни извор инспирације за његова каснија дела. Животне околности, као и политичко

⁸² Ибид.

опредељење (био је либерал у Обреновићевој Србији), допринели су његовој оријентацији и у литерарном смислу. Кроз своја дела писац велича народну традицију, али он са доста хумора и дозом ироније обрађује проблеме једне мале грађанске средине, било да је реч о војвођанској паланци или малом месту са југа Србије. Као приповедач, ослања се на прозну традицију Јакова Игњатовића. Огледао се, пре свега у писању приповедака, као и романа. Његова најзначајнија дела су романи: „Ивкова слава“ (1895), „Поп Ћира и поп Спира“ (1898) и „Зона Замфирова“ (1903), као и приповетке: „Вукадин“, „Кир Герас“, „Чича Јордан“, „Лимунација на селу“ и друге. Важно је напоменути и то да су дела овог писца (пре свега романи) у новијем периоду доживела више телевизијских и филмских екранизација.

Награда која носи Сремчево име додељује се за књижевне форме у којим је писац стварао, тачније за најбољу књигу прозе – збирку прича или роман, објављен у претходној години. Конкурс расписује и награду, која се састоји од плакете и новчаног износа, додељује Нишки културни центар, 11. новембар, на дан пишчевог рођења, од 2004. године. Награду су, за најбољи роман, добили: Радован Бели Марковић за „Оркестар на педале“ (2005), Срђан Ваљаревић за „Комо“ (2007), Ласло Блашковић за „Турнир грбаваца“ (2008), Александар Гаталица за роман „Невидљиви“ (2009) и Вуле Журић за роман „Недеља пацова“ (2011). За најбољу збирку прича награђени су: Милован Марчетић, као први лауреат ове награде, за дело „Прво лице“ (2004), Слободан Тишма за књигу прича „Урвидек“ (2005) и Љиљана Ђурић за збирку „Сви на крају кажу мама“ (2010). Важно је напоменути и то да је награда под истим именом, коју је установио Фонд „Стеван Сремац“, постојала у периоду од 1986 – 2000. године, али се додељивала за најбољу кратку новинску причу. Садашњу награду су, на иницијативу листа „Народне новине“ из Ниша, основали градови Сента – родно место писца и Ниш – град у којем је писац остварио најзапаженија дела.

Јубиларну награду је 2013. године добила Јелена Росић, ауторка књиге „Дан када је Миз Лили постала оно што је одувек била“, у издању „Архипелага“. Године 2014. награду је добио Владислав Војиновић, за збирку „Козје уши“, који се кроз сатиру и хумор дотиче озбиљних тема из живота. У 2015. години награду је добио Владан Матијевић за збирку прича „Пристаништа“. Године 2016. награда је додељена по тринаести пут и добила ју је књижевница Љубица Арсић за најбољу прозну књигу „Рајска врата“, у издању „Лагуне“.

4.3.3. Награда „Борисав Станковић“

Борисав Станковић

Награда *Борисав Станковић* додељује се за најбоље прозно дело – роман, збирку приповедака, или друга прозна дела, што је карактеристика која је повезује са наградама о којима је већ било речи. Награда која носи име нашег славног писца спада у ред оних које су од највећег значаја за домаћу књижевност и књижевнике, као и за културу ове земље у целини.

Борисав – Бора Станковић (1876 – 1927) био је приповедач, романиста и драмски писац, а свако његово дело нераскидиво је везано за Врање, пишчев родни крај, не само на плану мотива, тј. нарације, већ и на плану књижевног говора. Станковић својом драмом „Коштана“ уводи врањски дијалекат у српску литературу, што наилази на лош пријем код тадашње књижевне критике. Осим што је био сјајан аналитичар социјалног миљеа и критичар друштвено-политичке ситуације у земљи, Бора Станковић је најуспешнији као сликар човекове душе. Његова модерност огледала се у томе што је умешно препознавао и верно осликао људска психолошка стања и страсти, емоције љубави, туге и бола, посебно код јунакиња, у време када је психологија, као наука, тек била у повоју. Зато не чуди чињеница да је његов најзначајнији роман „Нечиста крв“, одмах по објављивању 1910. године, проглашен ремек-делом српске књижевности. Писац, обрађујући традиционалне мотиве и односе, ствара у реалистичком кључу, али се кроз огољен опис психолошких стања ликова приближава натурализму. Његова најзначајнија дела су: роман „Нечиста крв“, приповетке „Стари дани“, „Газда Младен“, „Певци“, „Увела ружа“, драме „Коштана“, „Ташана“ и „Јовча“.

Награда у част овог великог књижевника, установљена је 1989. године од стране Књижевне заједнице „Борисав Станковић“ из Врања, а додељује се у склопу „Борине недеље“, традиционалне културне манифестације југа Србије посвећене писцу. Лауреат добија повељу – диплому на кожи, бараљеф у бронзи са ликом Боре Станковића, новчани износ и право штампања књиге, а стиче и право да наредне године отвори „Борину недељу“, када му се уручује портрет писца у уљу.

На жалост и на срамоту успомене на писца, награду и манифестацију која му је посвећена задесиле су тешке околности, што је само један од показатеља лоше ситуације у којој се наше друштво у целини, а самим тим и култура налазе. Наиме, у претходној години, награда је, супротно свим прописима, додељена два пута. Протеклих година су „Борину недељу“ организовали град Врање, Градска библиотека у Врању и Књижевна заједница „Борисав Станковић“. Због различитих, пре свега политичких несугласица у претходним годинама, град Врање је 2011. одлучио да преузме манифестацију⁸³; међутим, исте године, уредник Књижевне заједнице „Борисав Станковић“, отворио је „паралелну“ „Борину недељу“ и доделио другу награду под истим именом. Тако су у 2011. години награђени Веселин Марковић за роман „Ми различити“ (награду му је доделио град), док је за роман „Врло мало светлости“, од стране књижевне заједнице „Борисав Станковић“ награђен Владан Матијевић.

Ова награда је први пут додељена 1992. године Милораду Павићу за роман „Унутрашња страна ветра“, а још неки од лауреата су и Драгослав Михајловић за „Лов на стенице“ (1994), Данило Николић за „Краљицу забаве“ (1996), Антоније Исаковић за „Нестајање“ (2001), Павле Угринов за роман „Бесудни дани“ (2002), Добило Ненадић за роман „Мрзовоља кнеза Бизмарка (2006), Младен Марковић за „Тескобу“ (2007), Жарко Команин за „Љетопис вечности“ (2010). Наредне године Владан Матијевић је добио ову награду за роман „Врло мало светлости“. Те године кулминирао је сукоб између Књижевне заједнице „Борисав Станковић“ и градске власти Врања, те је Врање организовало паралелно манифестацију и доделило алтернативну истоимену награду Веселину Марковићу за роман „Ми различити“. Воја Чолановић ју је добио 2012. године за роман „Ода мањем злу“, а Никола Маловић 2013. године за роман „Једно наде“, 2014. године она је додељена Петру Милошевићу, писцу из дијаспоре, заправо српском писцу из Мађарске, аутору романа „Тиња Калаз“ за најбољу књигу прозе на српском језику.

---

⁸³ „Градске власти Врања априла 2010. године, одлуком Градског већа, скинуле су Књижевну заједницу „Борисав Станковић“ с буџета, незадовољне пре свега, нетранспарентним пословањем овог удружења грађана и после 20 година вратиле под своје окриље одржавање манифестације Борина недеља, која је Миленковић, В., *Борина недеља: све трауме на једном месту-Патриотски рат за књижевне награде*, Електронске новине, Београд, 26. март 2011, <http://www-e-novine.com/kultura/kultura-tema/46030-Patriotski-rat-knjizevne-nagrade>. html

У наставку, предмет анализе ће бити две, у овом тренутку најпрестижније књижевне награде код нас, које се додељују за најбољи роман или књигу године. Реч је о *НИН-овој награди критике* и награди *Меша Селимовић*.

4.3.4. „Нинова награда критике“

Драган Великић, лауреат и жири

Нинова награда критике за најбољи роман године је тренутно најзначајније признање за прозно стваралаштво у нашој земљи. Установили су је Недељне информативне новине-НИН (његов Раднички савет) 1953. године, на иницијативу новинара Драгослава Зире

Адамовића. Према другим тврдњама, идеју о оснивању награде је овом новинару предложио тада истакнути књижевник Борислав Михајловић Михиз, који је, потом у више наврата био члан жирија за њену доделу⁸⁴. Ова награда се додељује, у јануару текуће године, за најбољи роман први пут објављен у претходној години.

Нинову награду критике одликује изузетно стручан жири у чијем саставу су одувек били најистакнутији домаћи књижевни критичари и књижевници, од којих су поједини и универзитетски професори. Стога се ова награда сматра најрелевантнијом потврдом списатељског умећа у нашој земљи, те је већ од великог значаја наћи се у најужем кругу за доделу награде, међу првих пет номинованих. Скоро пола века, награда је додељивана писцима са територије целе Југославије. Распадом СФРЈ и гашењем великих признања која су се додељивала на савезном нивоу, *Нинова награда* је још више добила на значају. С обзиром на тешку финансијску ситуацију у

⁸⁴ „Да награда НИН-а није постојала неспорна вредност и врлина, вероватно се не би ни водиле повремене полемике о томе ко је био њен иницијатор. Једни су тврдили да право очинства припада Бориславу Михајловићу – Михизу, по другима Нинова награда је дело Драгослава – Зире Адамовића... Идеја о оснивању Нинове награде родила се у једном неформалном редакцијском разговору у којем је Михиз говорио о својим утисцима из Париза. Описујући тамошње културне институције, поменуо је и Гонкурову награду и њен утицај на француску књижевност. Новинар од нерва, какав је био Зира Адамовић, ухватио је ту идеју у лету и убрзо поднео предлог да Нин установи сличну награду“ Мишовић, М, *По угледу на Гонкур*, Недељне информативне новине – НИН, Београд, 4. јануар 2001.

земљи у претходном временском периоду, треба истаћи и економски аспект ове награде – њен новчани део је веома висок за домаће услове, што омогућава лауреату снажну финансијску подршку, која му може помоћи и да се комотније упусти у нови списатељски подухват.

И поред свега наведеног, историју *Нинове награде* прати низ контроверзи. Полемише се да у процесу оцењивања дела, већ од периода утемељења овог признања (награда је први пут додељена 1955. године), значајну улогу играју спољашњи вануметнички утицаји, било да је реч о политичким (идеолошким), или оним који су еснафске природе, те да се превасходно награђују дела аутора који се прилагођавају „политичком диктату“ или „курсу на снази“. Многи номиновани аутори, пак, нису били награђени за дела од изузетног квалитета и значаја, као што су Михајло Лалић за романе „Лелејска гора“ (1957) и „Хајка“ (1960), Владан Десница за „Прољећа Ивана Галеба“ (1957), Душан Матић за роман „Коцка је бачена“ (1957), Слободан Селенић за „Мемоаре Пере Богаља“ (1968). Према неким од њих неправда је бивала исправљена, а можда је најзанимљивији пример за то случај који је задесио писца Миодрага Булатовића, који је био потенцијални лауреат ове награде за роман „Црвени петао лети ка небу“ 1959. године, у којој, једини пут од настанка, ово престижно признање није додељено.

Жири је већински одлучио да те године ниједан роман није задовољио критеријуме за доделу награде⁸⁵.

Неправда је исправљена када је писац ипак награђен за роман „Људи са четири прста“, објављен 1975. године.

Насупрот томе, историја *Нинове награде* бележи и двоструке лауреате: Добрицу Ћосића, као првога добитника овог признања за роман „Корени“, објављен 1954. године (када се у номинацији нашла и „Проклета авлија“ Иве Андрића), а затим роман „Деобе“, награђен 1962. године, и Живојина Павловића за романе „Зид смрти“ (1985) и „Лапот“ (1992). Једини троструки добитник овог признања је Оскар Давичо за роман

---

⁸⁵ „Иако је те године било објављено 36 романа, жири је већином гласова (Милана Богдановића, Велибора Глигорића и Борислава Михајловића) одлучио да не додели награду за 1959. годину пошто, по мишљењу већинског дела жирија, ниједан роман није задовољавао квалитет потребан да заслужи ову престижну награду, тј. признање. Зоран Мишић и Ели Финци остали су у мањини, сматрајући да је најбољи роман те године остварење Миодрага Булатовића „Црвени петао лети према небу“, *Нинова награда: од сумрака до свитања*, Дунђерин, А, 18. јануар 2010, <http://dunjerin.wordpress.com/2010/01/18/ninova-nagrada-od-sumraka-do-svitanja>

„Бетон и свици“ (1956), а потом две године заредом за романе „Глади“ (1963) и „Тајне“ (1964)

И поред престижа признања о коме је реч, суд времена ипак доноси коначну одлуку о квалитету одређеног књижевног дела, те је увидом у хронологију *Нинове награде*, са пристојне временске дистанце, лако закључити да и поред слављења одређених аутора, њихова дела нису увек остављала дубок траг у историји домаће књижевности⁸⁶

Ипак, неопходно је истаћи да се седамдесете и осамдесете године двадесетог века одликују, пре свега, квалитетном књижевном продукцијом (у времену када се награда и даље додељивала на савезном нивоу) и врло објективним критеријумима рада жирија, који је успевао да одоли спољашњим друштвено-политичким утицајима. У означеном периоду награда је додељивана делима високе уметничке вредности, која су одиста заслужила истакнута места у целокупној историји књижевности са ових простора. Само неки од аутора су: Меша Селимовић за роман „Дервиш и смрт“ (1966), Борислав Пекић награђен за роман „Ходочашће Арсенија Његована“ (1970), Милош Црњански за „Роман о Лондону“ (1971), Данило Киш за „Пешчаник“ (1972), Михајло Лалић за роман „Ратна срећа“ (1973), Миодраг Булатовић за „Људе са четири прста“ (1975), Александар Тишма за „Употребу човека“ (1976), Мирко Ковач за „Врата од утробе“ (1978), Слободан Селенић за „Пријатеље“ (1980), Антоније Исаковић за „Трен 2“ (1982), Драгослав Михаиловић за „Чизмаше“ (1983), Милорад Павић за „Хазарски речник“ (1984), Дубравка Угрешић за „Форсирање романа реке“ (1988) и др.

Током ратних деведесетих, утицај награде се територијално сужава, премда се осећа и афинитет жирија према постмодерним тенденцијама у књижевности, као и темама које се баве непосредном, ратном стварношћу, третираних кроз различите визууре. Дobar пример за ову тврдњу јесте генерацијски роман „У потпалубљу“, тада сасвим младог аутора Владимира Арсенијевића који добија ово престижно признање за 1994. годину, док су романи искуских аутора Светлане Велмар Јанковић „Бездно“,

---

⁸⁶ „Мора да боде очи да су романи који су у то време били овењани најпрестижнијом наградом за књижевност, икада установљеном на овим просторима, данас, бар млађој генерацији рецепијената, прилично непознати. Реч је о делима Ериха Коша, Радомира Константиновића, Мирка Божића и Александра Вуча, па чак и Мирослава Крлеже, или Оскара Давича, који ће у историји српске књижевности остати упамћен, не толико захваљујући својим романима, колико чињеници да је НИН-ову награду освојио чак три пута, и то два пута заредом (1963. и 1964. године)“, Дунђерин, А, 18. јануар 2010, <http://dunjerin.wordpress.com/2010/01/18/ninova-nagrada-od-sumraka-do-svitanja>

награђен следеће године, и роман „Мамац“ Давида Албахарија, најбољи у 1996. години, ипак романи већег квалитета, иако су производ нешто традиционалнијег модела приповедања.

Хиперпродукција на пољу књижевности и издаваштва, која је започела још деведесетих година, резултирала је тиме да се данас годишње објави и преко сто романа домаћих аутора, а нешто мање уђе у најшири избор за *НИН-ову награду*. Хронологија њених добитника у првим декадама двадесет и првог века одаје утисак да квантитет књижевне продукције не потврђује и њен квалитет; одређени подаци говоре у корист става да су у новом веку, политичке, вануметничке утицаје при додели овог признања заменили они еснафски (и утицаји других интересних група). И поред тога, важно је издвојити скорије награђене ауторе чија су дела ипак потврдила свој квалитет, а један од њих је и Горан Петровић, награђен за роман „Ситничарница *Код срећне руке*“, као најбољи у 2000. години, коме је претходно ова награда измакла за роман „Опсада цркве Светог Спаса“ из 1998. године, дело које се сматра квалитетнијем од награђеног романа. Било би добро споменути и значајно остварење Владимира Пиштала, роман „Тесла, портрет међу маскама“, награђен као најбољи у 2008. години, у оштрој конкуренцији са значајним делом Владислава Бајеца „Хамам Балканија“. Полемике су вођене око објективности при раду жирија, а у контексту квалитета дела двеју лауреаткиња ове награде Гроздане Олујић за роман „Гласови у ветру“ (из 2009. године) и Гордане Ћирјанић за роман „Оно што одувек желиш“ (из 2010. године).

У јануару 2012. године, *Нинова награда* је припала Слободану Тишми за роман „Бернардијева соба“. Пишчево дело је награђено у конкуренцији коју су чинили следећи романи: „Контролни пункт“ Давида Албахарија, „Меин Кампф“ Светислава Басаре, „Алмашки кружоци лечених месечара“ Фрање Петриновића, „Ода мањем злу“, Воје Чолановића и „Сасвим скромни дарови“ Угљеше Шајтинца. У наредним годинама списак добитника изгледа овако: 2013. године добио ју је Горан Гоцић за роман „Таи“, затим ју је 2014. добио Филип Давид за роман „Кућа сећања и заборав“, а 2015. године по други пут Драган Великић за роман „Иследник“. Поново су се водиле полемике зашто се иста лица налазе у ужем избору и ово је несумњиво награда о којој се код нас највише говори. Овогодишњи лауреат је драматуршкиња Ивана Димић за роман „Арзамас“.

Интересантно је напоменути да ни ова награда, током више од шест деценија постојања није прошла без негодовања. Било је писаца који су повлачили своје књиге из такмичења, а два пута су признања била враћена и то Данило Киш 1978. и Милисав Савић 1993. године. Иако је ово признање добио за роман „Пешчаник“, Данило Киш је шест година касније вратио награду због великих полемика и оптужби за његову „Гробницу за Бориса Давидовича“, док се Савић деценију и по касније одлучио на исти након уручења признања за роман „Хлеб и страх“ када је објављен спорни негативни текст његовог конкурента Момчила Селића. Савић тада изјављује да награду враћа у име одбране достојанства списатељског позива.

Интересантан је став из блога Игора Ђурића, књижевног критичара, који пратећи књижевну хронологију доделе ове награде примећује: „Она је важна, она је симбол. Поред свих својих посртања изборила се да буде најважнија књижевна награда у Срба. Она је улазница за место у историји српске књижевности. Које место? То је већ друго питање које иште други одговор. То каква је она сада доказује где нам је књижевност. То каква је била од свога постанка, исто је то доказивала. Какве награде таква и књижевност. Често је својим промашајима више промовисала губитнике него добитнике.

Мислим да је тренутно највећи проблем у концепцији награде која је данас непримењива за Србију, која ипак сада има мали потенцијал да сваке године добије књигу вредну пажње. Нинова награда је настала у великој Југославији у време док су били живи и стварали писци великих достигнућа у свима народима и ентитетима, писци попут Андрића, Црњанског, Пекића, Селимовића, Крлеже, итд. Чак и када би написали слабију књигу, њихово име би апсорбовало све мане. Сада је све другачије, скученије, и мислим да би требало да се уведе категорија „Није додељена“, и оне године када нема правог лауреата, са правом књигом, не доделити је, а новац од награде уплатити за финансирање младих писаца, то јест, њихових књига. Дефиниција „Најбољи српски роман“ је преуска из разлога што некада „бити најбољи“, не значи аутоматски да си добар и квалитетан, јер то зависи од кога си најбољи.⁸⁷

---

⁸⁷ Адреса блога Игора Ђурића је <http://www.djuricigor.net/>

4.3.5. Награда „Меша Селимовић“

Признање које носи име једног од најзначајнијих романописаца са наших простора, награда *Меша Селимовић*, у категоријалном смислу блиско је *Ниновој награди* и углавном се додељује за најбољи роман објављен у претходној години, али се може додељивати и за најбољу књигу неке друге књижевне врсте (на пример, за најбољу песничку збирку).

Писац Мехмед Меша Селимовић (1910 – 1982) рођен је у Тузли. Потиче из муслиманске породице, али се изјашњавао као Србин по националности, што остаје забележено и у његовом тестаментарном писму Српској академији наука и уметности из 1976. године. Ови подаци су важни због тога што су мотиви који заокупљају пишчеву пажњу управо везани за његово порекло, као и несреће које је његова породица доживела током и након Другог светског рата. Најзначајније дело Меше Селимовића, „Дервиш и смрт“ (1966), уједно и један од најбољих романа целокупне савремене књижевности са наших простора. Овај роман припада зрелој фази пишевог стваралаштва. На тематском плану, писац у њему третира проблеме савремене историје, интерпретирајући их, уз временски отклон, кроз догађаје из 18. века, односно кроз животне околности и трагичне судбине једног дервиша, припадника мевлевијског реда и његовог брата. Рана фаза пишевог стваралаштва инспирисана је народно-ослободилачком борбом и ту спадају романи „Тишине“ (1961.), збирка приповедака „Туђа земља (1962.) и кратки поетски роман „Магла и мјесечина“ (1965.). Издвајају се и дела из касније фазе пишевог стваралаштва, као што су „Тврђава“ (1970.), „Острво“ (1974.) и „Круг“ (1983.), када се превасходно бави „судбином човека баченог у живот“. Важно је споменути и његову лингвистичку студију „За и против Вука“ (1962.), у којој аутор анализира и вреднује различите аспекте рада Вука Караџића.

Награду *Меша Селимовић* за књигу године савременог, живог, домаћег аутора, објављену у претходној години, утемељили су, 1988. године, дневни лист „Вечерње новости“ из Београда и Удружење издавача и књижара Југославије, а данас Србије.

Према првобитном правилнику о додели ове награде, лауреата је бирао Велики југословенски жири, састављен од најистакнутијих књижевних критичара, теоретичара и хроничара, културних, јавних радника, путем анкете, сабирањем гласова, уз поштовање правила да исти писац не може награду добити два пута.

Фебруара 2003. године донет је нови правилник по коме за кандидате могу гласати само књижевни критичари који прате савремену књижевну продукцију и своје критике објављују у медијима. Награда се састоји од скулптуре, односно рељефа са ликом Меше Селимовића (рада академског уметника Мирослава Д. Савића), специјалне повеље са пригодним текстом и новчаног износа.

Увидом у списак лауреата овог престижног признања долази се до утиска да освајање или улазак у најужи избор за „Нинову награду“ у великом броју случајева представља предуслов да се освоје и друге књижевне награде, па и признање о којем је реч. Неки од лауреата награде „Меша Селимовић“ који су добили и „Нинову награду“ су следећи: Дубравка Угрешић (1988), прва добитница овог признања, за дело „Форсирање романа реке“ („Ниновом наградом је награђена за исто дело), Слободан Селенић, Антоније Исаковић, Добрица Ћосић, Горан Петровић, Данило Николић, Мило Вуксановић.

2012. године припала је песнику Дејану Алексићу за збирку песама „Једино ветар“, објављену у претходној години. За ово дело гласала су 23 члана жирија. Према речима овогодишњег лауреата, награда још више добија на значају управо зато што је додељена за збирку поезије. Песник истиче и следеће: „Ако говоримо о песничким књигама, жанровски понајмање интересантним пажњи данашњих читалаца, једно књижевно признање попут гласовите награде Меша Селимовић доноси у том смислу несагледиву корист награђеној књизи и њеном аутору“⁸⁸.

Године 2013. она је имала два лауреата, добили су је: Иван Негришорац за поетску збирку „Камена чтенија“ и Слободан Владушић за роман „Ми, избрисани“. Наредне године добио ју је Енес Халиловић за песничку збирку „Зидови“. Прошле године лауреат је био Милисав Савић за роман „La sans Pareille“ у издању Агоре, у чијем поднаслову стоји „Љубавни роман са додацима“. Доказани мајстор

---

⁸⁸ Алексићу награда „Меша Селимовић“, објављено на сајту РТС-а, 13. фебруар 2012, <http://www.rts.rs/page/stories>

приповедања добио је ову награду за роман у коме бравурозно преплиће снове и стварност, еротику и љубав, историју и уметност.

Познати хрватски писац Слободан Шнајдер добитник је регионалне награде “Меша Селимовић”, која се додељује у Тузли, за најбоље прозно дело на подручју Босне и Херцеговине, Хрватске, Црне Горе и Србије, објављено 2015. године. Шнајдеров роман “Доба мједи” је књига епске снаге с главним јунаком лириком у паклу ратне Европе, осетљивим песником с планом да се препусти догађајима, настојећи да их одагна маштањима.

4.3.6. Награда „Женско перо“

Књижевна награда *Женско перо*, такође спада у ред награда за прозно стваралаштво и додељује се за најбољу књигу приповедака, или за најбољи роман написан у претходној години. Ову награду чини посебном то што је детерминисана родним одређењем (које представља још једну њену категорију). Додељује се искључиво списатељицама, па самим тим има за циљ да прошири поље квалитетног стваралаштва жене у области књижевности. Награда је у 2011. години обележила своју десетогодишњицу, а установио ју је часопис за жене – Политикин „Базар“ из Београда на предлог тадашње главне и одговорне уреднице листа Бранке Јеремић Суботе. Награда се састоји од повеље, новчаног износа и златног налив-пера, које додељује Фондација „Младена Јанковића Цептера“. Награда *Женско перо*, током првих десет година, заслужна је што су награђене списатељице успеле да пронађу своје место на савременој књижевној сцени. Да је реч о квалитетним делима и ауторкама говори податак да су, препознате и признате од стране књижевне критике након добијања ове награде, неке од њих постале добитнице и других престижних признања у земљи и свету. Према речима списатељице Јелене Ленголд, једне од добитница, *Женско перо* је награда која јој је помогла да своје дело презентује и ван граница Србије, те је за награђену збирку прича „Вашарски мађионичар“ добила и престижну Европску награду за књижевност у

Бриселу, прошле године⁸⁹. *Женско перо* су добиле: 2001. године Гордана Ћирјанић за роман „Претпоследње путовање“ и Мирјана Јовановић за роман „Сплеткарење са сопственом душом“, 2002. Ева Рас за роман „Петла на пањ“, 2003. Јелица Зупанац за роман „Кафкине адресе“, 2004. Љубица Арсић за збирку прича „Тиграстија од тигра“, 2005. године добитница је била Мирјана Ђурђевић за роман „Деда Ранкове рибље теорије“, 2006. Сања Домазет за роман „Ко плаче?“, 2007. године, Гордана Куић за роман „Балада о Бохорети“, 2008. поново Гордана Ћирјанић за роман „Пољубац“, 2009. Јелена Ленголд за збирку прича „Вашарски мађионичар“, 2010. Мирјана Урошевић за роман „Парк Кармен Маћадо“.

Награда која је по концепту слична награди *Женско перо*, дакле, додељује се женама писцима за најбоље прозно дело написано у претходној години, је признање *Исидориним стазама*, коју је установила 2002. године издавачка кућа „Плави јахач“, међутим, ова награда због недостатака средстава није додељивана у периоду од 2009. до 2011. године. Обновљена је 2012. године када је додељена Љубици Арсић за роман „Тиграстија од тигра“. Ова награда је изазвала различите полемике у стручној и књижевној јавности о томе да ли је она одговор на Нинову награду као мушку.

У наставку ће бити представљене награде за најбољу књигу године али у категорији која обједињује више различитих књижевних жанрова. Оне се додељују за најбољу књигу прозе (збирку прича, или роман), поезије, или за најбољи есеј. То су награде *Исидора Секулић* и *Биљана Јовановић*.

---

⁸⁹ „Та награда била је апсолутно есенцијална за мене, она ме је, како се то колоквијално каже, лансирала и после ње све је почело убрзано да се дешава. Награда „Женско перо“ имала је фантастичну медијску подршку, почев од „Базара“ па преко свих других медија. Ко зна да ли би се и све ово друго после десило да није било те награде“, Ленголд, Ј, „Срећа је само епизода“, лист Политика – Базар, Београд, 3. фебруар 2012, стр. 18

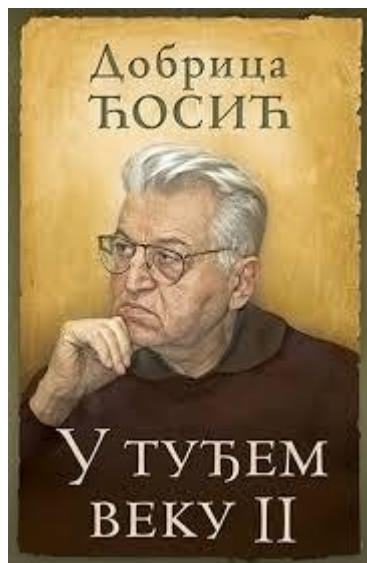
4.3.7. Награда „Исидора Секулић“

Исидора Секулић

Награду *Исидора Секулић* установила је београдска општина Савски венац, у којој је славна списатељица живела, одлуком Скупштине општине 1967. године. Ова награда поседује значајну традицију и додељује се за најбољу књигу прозе објављену у претходној години, тачније за књижевно дело које представља значајно достигнуће остварено у књижевним жанровима којим се бавила Исидора Секулић, што се односи на поезију, прозу и есеј. Нека од дела славне списатељице која припадају наведеним жанровима су: „Сапутници“ (1913.) приповедна врста дневника, „Ђакон Богородичине цркве“ (1918.) роман, „Кроника паланачког гробља“ (1940.) приповетке, „Аналитички тренуци и теме“ (1941) есеји. До 1978. године награду *Исидора Секулић* је додељивао Народни универзитет „Веселин Маслеша“, потом Библиотека „Ђука Динић“, касније преименована у Библиотеку „Исидора Секулић“, а тренутно је додељују Градска општина Савски венац у Београду и Фонд „Исидора Секулић“, чија је председница књижевница Вида Огњеновић. Награда се састоји од медаље са ликом Исидоре Секулић, дипломе и новчаног износа. Први лауреат овог значајног признања био је Живојин Павловић (1967), док је последњи добитник ове награде за 2016. годину Светислав Басара, награђен за дело „Анђео атентата“, у издању Лагуне.

4.3.8. Награда „Добричин венац“

У сусрет дану рођења великог српског писца 29. децембра 1921, а у знак поштовања његовог дела и жеље да се оснаже путеви српске књижевности, Академија „Иво Андрић“, у чијем је оснивању Добрица Ћосић и учествовао, а нешто касније и понео признање за животно дело утемељује књижевну награду „Добричин венац“. Награда је годишња и додељује се романескном делу које се на високо креативан начин бави кључним питањима положају судбине српског народа. У обзир за награду долазе романи објављени на српском језику у матици и дијаспори у току календарске године. Изузетно, први пут, најбољи роман бираће се између дела објављених између 2015. и 2016. године. Награда се састоји од повеље и новчаног износа. Одлуку о првом добитнику новоустановљене награде донеће жири у саставу романијер: Радомир Смиљанић, књижевни историчари Јован Делић, Миливоје Павловић и Дара Вучинић, јавни радник Бранислав Баћовић и књижевни критичар Драгољуб Стојадиновић. Међутим, оно што прати доделу ове награде су притисци са стране, па је један од чланова жирија Д. Стојадиновић преко новина обавестио остатак жирија да не жели да буде више њихов члан. Преостали чланови жирија на челу са председником обећали су да ће наставити свој рад, јер сматрају да је најважније да се романи пишу и одговорно и јавно вреднују. Они сматрају да је њихов рад скроман покушај да се стимулише романијерско бављење судбинским темама положаја српског народа. Због непринципијелних притисака наследника ауторских права Добрице Ћосића, награда је преименована у „Српски венац“.

4.3.9. Награда „Биљана Јовановић“

Награду *Биљана Јовановић* установило је Српско књижевно друштво у знак сећања на прерано преминулу списатељицу која је поред бављења књижевношћу активно учествовала у борби за људске слободе

и грађанска права. Опус Биљане Јовановић (1953 – 1996), која је била филозоф по образовању, одликују пре свега романи и драме. Њена најпознатија дела су романи „Пада Авала“ (1978.), „Пси и остали“ (1980.), „Душа јединица моја“ (1984.), драме „Лети у гору као птица“ (1983.), „Соба на Босфору“ (1996.) и друге, а остала је запамћена и по антиратној преписци „Вјетар иде на југ и обрће се на север“. Биљана Јовановић је, такође, била потписница многих петиција против репресије комунистичког система, током седамдесетих и осамдесетих година прошлог века; једна је од оснивача Одбора за уметничке слободе и учесница у оснивању Одбора за људска права Београдског круга и Цивилног покрета отпора. Једна је и од иницијатора антиратних акција почетком деведесетих година XX века. Награда која носи њено име се, попут награде *Исидора Секулић*, додељује у текућој години, за најбољу књигу објављену у претходној, а за књижевне жанрове у којима је сама списатељица стварала. Такође, ова награда има за циљ да „афирмише оне књижевне вредности које су биле део аутентичног књижевног говора прерано преминуле књижевнице: модеран и урбани сензибилитет и својеврсни дух побуне против малограђанског морала, књижевних конвенција и норми, табуа и забрана свих врста – друштвених и књижевних“⁹⁰. Захваљујући наведеном концепту, ова награда се додељује младим, али већ афирмисаним ауторима аутентичне и модерне списатељске поетике, па иако је први пут додељена 2006. године, све више добија на значају у културним круговима наше земље. Додељује се како за прозна дела, тако и за збирке поезије, а понекад има и два лауреата годишње. Први лауреат овог признања био је Срђан Ваљаревић за роман „Дневник друге зиме“ (2006.). У 2008. години, додељена је Ибрахиму Хаџићу, за

⁹⁰ Стојковић, Р. Б, *Лексикон литерата лауреата –књига друга, српске књижевне награде 2003 – 2010*, Биљана Јовановић, Енигматски савез Србије, Београд, 2011, стр. 23

песничку збирку „Непрочитане и нове песме“, и Даници Вукићевић за збирку поезије „Лук и стрела“, 2009. године Јелени Ленголд, за збирку прича „Вашарски мађионичар“, у 2010. Је додељена поново двоструко, Милени Марковић за збирку поезије „Птичје око на тараби“ и Слободану Тишми за роман „Quattro stagioni“. Лауреат овог признања је Срђан Срдих, награђен за збирку прича „Есирандо“, коме је ова награда уручена у априлу 2012. године.

Награду под истим именом установио је и часопис „Про Фемина“, али је била додељена свега два пута (1996. и 1997. године).

Године 2013. добио ју је песник Звонко Карановић за збирку песама у прози „Кавези“, а у 2014. додељена је Оту Хорвату за роман „Сабо је стао“, као пример књижевне храбрости, за коју се залагала ауторка чије име награда носи. Године 2015. добио ју је Светислав Басара за роман „Анђео атентата“, издвајајући се у овом роману управо оним квалитетима који су овог аутора учинили класиком савремене српске литературе.

Попут награда *Исидора Секулић* и *Биљана Јовановић* за најбољу књигу објављену у протеклој години, а у категорији која обједињује у себи књижевне форме – роман, збирку приповедака, песничку збирку, књижевну студију и др. – јесу две, релативно младе награде, које последњих година закупљују све већу медијску пажњу. Оно што их посебно повезује је сродан карактер њихових оснивача. Награде о којима је реч су установила два индустријска предузећа.

Прву, *Златни сунцокрет* или *Виталову награду за књижевност* додељује Књижевна фондација Фабрике уља „Витал“ из Врбаса, док награду *Матијевић* додељује Фондација „Др Шпиро Матијевић“ коју је основала индустрија меса „Матијевић“ из Новог Сада.

4.3.10. Награда „Златни сунцокрет“

Добитник награде за
2016.

Награда *Златни сунцокрет* додељује се за „књигу изузетне књижевне вредности која доприноси даљем развоју књижевне врсте којој припада“⁹¹, а њено уручење се врши уочи православног празника Свети Сава. Први пут је додељена 1997. године песнику, есејисти и критичару Ивану В. Лалићу за дело „Четири канона“. До сада је додељена седамнаест пута, а у 2007. години је имала и два лауреата. То су били Јовица Аћин за књигу „Прочитано у твојим очима“ и Марко Видојковић за роман „Све Црвенкапе су исте“. Лауреат овог признања је и Угљеша Шајтинац, коме је награда уручена почетком 2012. године, за роман „Сасвим скромни дарови“, објављен у претходној години. Годину дана касније награду је добио и Драго Кекановић за роман „Вепрово срце“, а затим Милош Латиновић за роман „Сто дана кише“. Прошле године добио ју је Драган Великић за роман „Иследник“, као најбоље књижевно остварење на српском језику.

4.3.11. Награда „Матијевић“

Награда *Матијевић* Фондације „Др Шпиро Матијевић“ први пут је додељена 2007. године песнику Матији Бећковић за збирку поезије „Кад будем млађи“. Захваљујући се на награди Бећковић је рекао да ово већ више и није књига већ програм и пројекат који је захватио читав свет:

“Никада није било толико срамота људе да буду стари као у наше време. Свако може да буде млад. Нове песме су заправо упутства за рад нових машина, тако писана да су као поезија. Почео сам да пишем на једном дијалекту нашег говора, а ето у овој књизи пишем на дијалекту нашег времена. Сви су појмови промењени, нема више вера и нација, данас људи једу зрнасто, а нељуди чорбасто. Чувена ципела Ендија Ворхола, коју је он својевремено изложио као уметничко дело, данас је стигла и у поезију. Језик се свео на неколико слова, а видећемо како ће се све завршити.”⁹²

⁹¹ Стојковић, Р, Б. *Лексикон литерата лауреата –књига друга, српске књижевне награде 2003 – 2010“*, Златни сунцокрет“, Енигматски савез Србије, Београд, стр. 76

⁹² Политика, четвртак, 7.2.2008.

Ова награда је основана у спомен на трагично преминулог књижевног критичара и преводиоца др Шпиру Матијевића, који је свој живот изгубио у Тузли 1993. године. Био је професор књижевности на тузланској Педагошкој академији, а његова најзначајнија дела су збирка песама „Свјетлост и нада“ и аутобиографски роман „Прогонства“. Награда се уручује 24. фебруара, на дан рођења књижевника и састоји се од повеље и новчаног износа. Новчани износ награде је виши од новчаног износа који се додељује за Нинову награду. Додељује га трочлани жири кога бира фондација. Зачетник ове награде је Петар Матијевић, брат рано преминулог преводиоца и књижевног критичара, а породица Матијевић жели очувати успомену на његов лик и дело.

Досадашњи добитници ове награде су, осим Матије Бећковића, Ђорђе Сладоје за збирку песама „Манастирски баштован“ (2008), Милован Данојлић за роман „Прича о приповедачу“ (2009), Веселин Марковић за роман „Ми различити“ (2010) и Јован Делић за књижевно-историјску студију „Иво Андрић – мост и жртва“ (2011)

4.3.12. Награда „Подрума Радовановић“

Књижевник Љубомир Симовић прима награду

Ова награда је на интересантан начин обележила све оне који се баве лепом књижевношћу и њу по традицији спајају са боемским начином живота. Наиме, винарија подрума Радовановић, препознала је награђивање у области књижевних дела као значајан помак у пословању своје компаније и значајан интерес. Она је установљена 2014. године и додељује се сваке године једном домаћем писцу за животно дело – књижевном класику који је и љубитељ вина. О добитнику награде одлучује жири састављен од угледних личности из света књижевности.

Академик Љубомир Симовић је први добитник. Жири у саставу: Александар Гаталица, Жарко Требјешанин и Милан Р. Симић одлучио је тако на седници у Крњеву. Награда обухвата додељивање дипломе, стављање плочице са именом добитника на

барик вина и обрезивањем једног грозда чиме почиње берба у Крњеву. Симовић је проглашен „амбасадором винске културе“. Он је један од најзначајнијих српских лиричара и може се сматрати класиком српске књижевности. Симовић је те године добио и награду за животно дело од СКЗ.

Међу наградама које се додељују за прозно стваралаштво постоје и оне које су намењене његовим специфичним видовима, или оним делима која су детерминисана посебном (задатом) темом или поджанровским карактеристикама. Награда која представља најбољи пример ове врсте признања биће представљена у наставку.

4.3.13. Награда „Лазар Комарчић“

Лазар Комарчић

Лазар Комарчић је био аутор из Прибоја, а можемо га назвати пиониром научне фантастике у Србији. Бавио се новинарством, био кројач и ратник, признати учитељ и кафеџија. Заклети новинар, доживео је највише друштвене и књижевне почести. Припадао је Напредњачкој странци, која је била страна династије Обреновића, био је и посланик. Скерлић га је истицао као најчитанијег писца. Истина Скерлић је све то истицао да би показао рђав укус читалаца и није га унео у „Историју нове српске књижевности“. Ипак Комарчић је добио највише књижевне награде тога времена. Комарчић је писац првог српског научно-фантастичног романа „Једна угасла звезда.“

Лазар Комарчић једно је од малобројних признања у нашој земљи којим се награђују прозна књижевна дела стварана у оквирима научно-фантастичног жанра. Награду је установило Српско друштво за научну фантастику „Лазар Комарчић“ (претходно Друштво љубитеља научне фантастике) из Београда и додељује је од 1985. године. Награда се састоји од похвалнице, тј. плакете и новчаног износа. Додељује се у четири категорије:

- 1) Најбоља научно-фантастична прича
- 2) Најбоља научно-фантастична новела
- 3) Најбољи научно-фантастични роман
- 4) Специјална награда – за посебан допринос на пољу фантастике

Осим у наведеним категоријама, награде су повремено додељиване и за страну причу, страни роман, преводачки рад, приповетку или ликовни рад. Овом наградом је два пута био овенчан и велики Борисав Пекић за своје научно-фантастичне романи „1999“ (1986) и „Атлантида“ (1989), док је наш познати писац фантастичних приповедака и романа, Зоран Живковић, 1998. године добио исто признање за дугогодишњи допринос развоју научне фантастике. За допринос на пољу фантастике, специјалном наградом је 2008. године, овенчан и Ђорђе Кадијевић, редитељ хорор и научно-фантастичних филмова, и (званично) творац првог српског хорор филма „Лептирица“ из 1973. године, ствараног на наративним основама приповетке Милована Глишића.

Осим за оригинална књижевна остварења, у оквиру прозног стваралаштва додељују се и награде за књижевну критику, есејистику, теорију и историју књижевности. Ова признања се неизоставно морају узети у обзир, јер дела која су плод наведених врста, заједно са делима која су производ фикције, доприносе укупној вредности стваралаштва на пољу књижевности.

4.3.14. Награде „Милан Богдановић“, „Ђорђе Јовановић“, „Николај Тимченко“ и „Сретен Марић“

Једна од најпрестижнијих домаћих награда за књижевну критику је награда *Милан Богдановић*, која слави име нашег великог књижевног критичара, коју је 1969. године установила Културно-просветна заједница Србије.

Милан Богдановић (1892 – 1964) био је уредник „Српског књижевног гласника“ и часописа Данас, Књижевних новина, управник позоришта у Новом Саду и Београду, члан САНУ, историчар књижевности, бавио се књижевном и позоришном критиком, као и преводаштвом. Са великом пажњом и континуитетом пратио је стваралаштво Иве Андрића и Мирослава Крлеже, а његови најзначајнији радови су: „Стари и нови“, „Слом модернизма“ и „О српској књижевности између два рата“. Награда која носи Богдановићево име установљена је 1968. године. Додељује се посредством конкурса

за најбољу књижевну критику књиге домаћег аутора, објављену у штампаним или електронским медијима. Основни критеријум жирија при награђивању јесте да критика пружа целовит и тачан суд о књижевном делу, заснован на анализи његових битних особина. Награда се састоји од повеље с ликом Милана Богдановића и новчаног износа.

Нема значајнијег критичара у српској књижевности који није задобио ово признање: Петар Џаџић, Чедомир Мирковић, Драшко Ређеп, Срба Игњатовић, Александар Јерковић, Тихомир Брајовић, Михајло Пантић и др.

Књижевник Љубомир Симовић са члановима жирија

Неки од добитника ове награде били су и истакнути песник Зоран Богнар, за критику под називом „Реквијем за Исидору“ (2009) намењен роману Лауре Барне под називом „Моја последња главобоља“ и Јасмина Врбавац за критику романа Светислава Басаре „Дневник Марте Кoen“, а под називом „Потрага за смислом“ (2010). Обе награђене критике објављене су у дневном листу „Политика“. Такође је ову награду добила и књижевна критичарка дневног листа „Блиц“ Весна Тријић за текст „Ехо“ о књизи Радована Белог Марковића „Госпођа Олга“.

Наредне године награду је добио је Добривоје Станојевић за текст „Језик тишине“, о књизи Николе Вујичића „Докле поглед допире“. Године 2013. награда је припала Мићу Цвијетићу, за текст „Суптилно есејистичко ткање“, добитник је био и Горан Корумовић за текст „Лирски глас као сведок“, објављен у листу „Данас“ о књизи Гојка Божовића „Оближња божанства“. Наредне године награда је припала

Александру Б. Лавовићу за текст „О трајном привиду поретку“, објављеном у Летопису Матице српске о књизи „Талас“ Живорада Недељковића.

На свечаности у КПЗ-у, уручена је награда Миливоју Ненину, 2015. године за текст „Одбране Љубомира Симовића“

У категорији за књижевну критику, али и за најбољу књигу есеја објављену на српском језику, додељује се још једно значајно признање – награда *Ђорђе Јовановић*, коју је установила и додељује је, од 1968. године, истоимена библиотека из Београда.

Ђорђе Јовановић (1909 – 1943) био је истакнути романиста, есејиста и књижевни критичар, као и један од оснивача надреалистичког покрета у Београду. Награда се додељује у категоријама у којима је и сам писац стварао. Добитници овога признања, представљају најзначајније савремене теоретичаре књижевности и књижевнике, а међу њима су : Љубомир Симовић, Радомир Константиновић, Миодраг Павловић, Борислав Михајловић Михиз, Јован Христић, Михајло Пантић, Светозар Кољевић, Александар Јерков и други. Награду је 2013. године добио је Марко Недић за књигу „Између реализма и постмодерне“ у издању Завода за издавање Београд. Председник жирија био је књижевни критичар Михајло Пантић.

Попут ове награде, у категоријама за најбољу књижевну критику и есејистику додељује се и признање *Николај Тимченко*, основано 2005. године, које носи име угледног писца, књижевног критичара, филозофа и новинара из Лесковца. Додељује га задужбина „Николај Тимченко“ са седиштем у Лесковцу, а уручује се на манифестацији посвећеној овом ствараоцу. Покровитељ је локална самоуправа. Године 2014. добитник је био Небојша Васић за књигу „Зар опет о Кишу?“, а додељена му је у оквиру манифестације „Дани Николаја Тимченка“.

Значајна награда која се додељује за најбољи есеј или збирку есеја носи име Сретена Марића (1903 – 1992), једног од врхунских есејиста, писаца и преводилаца, који је био професор Филозофског факултета у Новом Саду и члан Војвођанске академије наука и уметности. Награда *Сретен Марић* додељује се за најбољи есеј, односно збирку есеја из књижевности, уметности и филозофије, објављену на српском језику у претходне две године. Установили су је библиотека Матице српске и

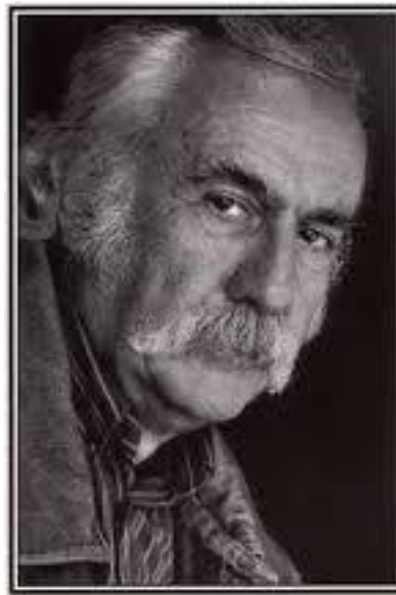
Скупштина општине Косјерић, одакле је Марић био родом. Награда се додељује сваке две године, и први пут је уручена 2005. Бориславу Радовићу за дело „Читајући Вергилија“, потом Славку Гордићу за „Размену дарова“ (2007) и најзад, Јовици Аћину за књигу есеја „Голи приповедач“ (2009). За годину 2011-12. награда је припала Сави Дамјанову за петокњиже под заједничким називом „Српска књижевност искоса 1-5“. Одлука о награди је, као и ранијих година, донесена у складу са квалитетним закономерностима и поетиком есеја, као отворене књижевне форме самосвојног стваралачког геста у коме се на јединствен начин преплићу имагинација, знање и инвентивна запитаност саздајући посебну језичку мисаону творевину.

Ова угледна награда за најбољу есејистичку књигу, наредне године је додељена Тихомиру Брајовићу за књигу „Нарцисов парадокс“, једногласном одлуком жирија.

4.3.15. Награде Милан Ракић и Живојин Павловић

Милан Ракић

Живојин Павловић

Представимо и две значајне књижевне награде које се додељују за књижевно стваралаштво, и то у јединственој категорији која обједињује неколико различитих

књижевних жанрова. Пре свега, у ову групу спада признање *Милан Ракић* које слави личност великог песника и дипломате (чија су најзначајнија дела песме „На Гази-Местану“, „Јефимија“, „Долап“, „Симонида“). Додељује се, за најбоље дело, песнику, есејисти или критичару српске књижевности, а установило га је Удружење књижевника Србије 1970. године, захваљујући песниковој супрузи Милици, која је помогла оснивање Фонда „Милан Ракић“. Ово признање представља једну од највећих сталешких награда. Његови лауреати су и Драган Лакићевић за дело „Снежни врт“ и Зорица Арсић Мандарић за збирку „Чиније звезданог пиринча“. Осим њих награду су добили Милош Јанковић за књигу „Манастирник“ (Интересантна појединост везана за овог аутора, је та што се он убраја у оне ауторе који су награду вратили.) и Милоје Дончић за збирку „Копљарница“.

Године 2013. добио ју је Ђорђе Николић за збирку „Ви нисте од овога света“, затим су је за наредну години добили Милан Лукић и Ђорђе Д. Сибиновић за дело „Хиљаду карактера“ у издању „Просвете“.

Жири, који је радио у саставу: Петар Жебељан, председник, Гордана Влаховић и Раде Вучићевић, једногласно је одлучио да награду додели Зорану Хр. Радисављевићу за збирку песама „Света трешња“, коју је објавила Књижевна општина Вршац. На конкурс за награду стигле су 23 књиге. У најужем избору биле су и збирке: Зорана М. Мандића, Мирјане Ковачевић, Ружице Комар и Зорана Костића. Интересантно је приметити да је Министарство културе у 2016. години донело одлуку да не финансира ову значајну књижевну награду из разлога мера штедње.

Такође, за најбољу књигу прозе, објављену у претходној години, без обзира на књижевни жанр којем дело припада (дакле, за роман, причу, новелу, критику, есеј), додељује се признање *Живојин Павловић* које носи име славног редитеља, приповедача, романописца, есејисте, једног од родоначелника филмског правца *црни талас*, настало као реакција на политичку и социјалну стварност након Другог светског рата у бившој Југославији. Додељује се ствараоцима који су на било који начин везани за Јагодину и Поморавље. Установила ју је скупштина Књижевног клуба „Ђура Јакшић“ из Јагодине, почетком 2002. године. Временом је ово признање проширено па у његов опус улазе и афоризми.

5. ПРОЗНЕ НАГРАДЕ КОЈЕ СЛУЖЕ ЗА АФИРМАЦИЈУ МЛАДИХ АУТОРА

5.1. НАГРАДЕ ЗА АФИРМАЦИЈУ МЛАДИХ СТВАРАЛАЦА

У наставку, биће речи о наградама које се, такође додељују за књижевно стваралаштво, али служе и за афирмацију младих аутора. Неке од њих помажу ауторима, чија су дела већ објављена, да буду препозната од стране књижевне критике, док већи број ових признања ипак има за циљ објављивање награђених дела сасвим непознатих аутора. Најзначајнија из ове подгрупе су следећа признања:

Награда *Милош Црњански* спада у ред оних признања која помажу афирмацији аутора чије је дело већ објављено. Додељује се посредством конкурса за најбољу прву објављену књигу на српском језику из свих области стваралаштва у којима се огледао наш славни писац Црњански, а то су: роман, приповетка, поезија, драма, есеј, путопис, мемоари. Дакле, додељује се у јединственој категорији која обухвата више различитих књижевних врста и жанрова. Награду је установила и додељује је Задужбина „Милош Црњански“ од 1981. године, сваке друге године, извршавајући тестаментарну вољу пишчеве супруге Видосаве. Награда се може уручити само једанпут истом писцу, а састоји се од дипломе, плакете са ликом Милоша Црњанског и новчаног износа. Од 1998. до 2003. године награда није додељивана зато што је Задужбина остала без средстава, али је, захваљујући Министарству културе Републике Србије, ипак обновљена. До данас је додељено 45 награда „Награда Милош Црњански“ и две награде „Стражилово“, које лауреатима доносе одређене новчане износе, а прва још и Повељу и месингану Плакету са ликом Милоша Црњанског, а друга Диплому. Спонзор награде за 2013. и 2015. годину била је издавачка кућа „Клетт“. Неки од лауреата су: Борислав Пекић, Борислав Михајловић Михиз, Радослав Петковић, Милосав Тешић, Душан Ковачевић, Дејан Медаковић, Мирослав Поповић, Јудита Шалго, Александар Гаталица, Гордана Ћирјанић, Милош Комадина, као и Дејан Стојиљковић за „Константиново раскршће“ (2009.), Весна Капор за збирку „По сећању се хода као по месечини“ (2015.)

Награде које се углавном додељују за прозно стваралаштво служе да афирмишу сасвим нове ауторе омогућавајући објављивање њихових дела, или штампање књига – првенаца у одређеном тиражу, следеће су:

Награда *Лаза К. Лазаревић* спада међу оне које се додељује за најбољу необјављену приповетку, написану на српском језику. Иако пропозицијама конкурса није направљено старосно ограничење, те своја дела могу слати и искусни писци, његов концепт ипак омогућава неафирмисаним ауторима да своја дела подвргну критичарском суду. Награду додељује Културни центар Шабац (претходно Дом културе „Вера Благојевић“), а установљена је на предлог Бранка Исаиловића, професора књижевности, поводом тридесетогодишњице овог Културног центра. Награда се састоји од дипломе и новчаног износа. Она носи име нашег славног приповедача Лазе К. Лазаревића, родоначелника српске модерне приповетке. Од његових девет приповедака треба издвојити дела: „Први пут с оцем на јутрење“, „Све ће то народ позлатити“, „Швабица“ и „На бунару“.

У истој категорији, за најбољу необјављену приповетку, написану на српском језику, додељује се и награда *Милутин Ускоковић*, која носи име српског приповедача и романијера који је стварао с почетка XX века, а чија су најзначајнија дела романи „Чедомир Илић“ и „Дошљаци“. Награда је основана 1993. године, а конкурс за њену доделу расписује Друштвено предузеће за приказивање филмова, културу, просвету и уметност „АРТ“ из Ужица. Награда је установљена на предлог књижевника Светозара Радоњића Раса и састоји се од дипломе и новчаног износа. Жири на конкурс проглашава добитника награде, као и друге две награде. Уз награђене се откупљује још седам приповетки и све заједно објављују у посебном броју Ужичког часописа за књижевност, уметност и културу „Међај“.

Награда која се додељује за необјављену збирку приповедака аутора млађих од 30 година, писану на српском језику, носи име трагично преминулог писца Ђуре Ђуканова (1956- 2000), једног од најталентованијих приповедача млађе генерације, који је стварао у оквирима реализма, али и фантастичног жанра, и с разлогом добио епитет „банатски Мопасан“. Његова значајна дела су романи: „Ђаволска сневачина“ и „Слатководна неман“. Награда *Ђура Ђуканов* омогућава штампање награђене књиге, у џепном формату, у тиражу од 350 примерака. Конкурс расписује Народна библиотека „Јован Поповић“ у Кикинди. Ове године конкурс је расписан по дванаести пут. Награда се додељује у јануару на дан рођења овог истакнутог банатског писца. Досадашњи добитници награде су Бранко Ђурчић из Сомбора(2005), Марица Пушкаш из Новог

Сада(2006), Биљана Ћућко из Батајнице (2007), Драгана Дукић из Кикинде (2008), Ивица Миларић из Новог Сада (2009), Душан Вејновић из Новог Сада (2010), Драгослава Барзут из Врбаса(2011), Бојан Кривокапић из Новог Сада (2012), Дејана Савић из Крагујевца (2013), Далибор Пејић из Београда (2014) и Јелена Маринков из Кикинде (2015).

5.1.1. Признање „Борислав Пекић“

Једна од најзначајнијих награда из ове категорије Признање *Борислав Пекић* носи име нашег великог писца, који је унео низ иновација на поље домаће књижевности, не само у погледу третирања одређених историјских тема, већ и на жанровском плану. Важна карактеристика његовог опуса јесте истраживање могућности жанрова литерарне фантастике, хорора и трилера, и њихово обогаћивање. Најзначајнија Пекићева дела су романи: „Ходочашће Арсенија Његована“, „Како упокојити вампира“, „Беснило“, „Атлантида“, „Златно руно“ (седмотомни роман), „Године које су појели скакавци“, „Нови Јерусалим (збирка приповедака), „У Едену на истоку“ (драма).

Награда *Борислав Пекић* додељује се посредством конкурса за прозно дело у припреми, аутора рођених после 1960. године, „као подстицај и помоћ младим писцима чији рад кореспондира са Пекићевим делом“⁹³. Награду у виду две стипендије, установљену на предлог Љиљане Пекић, супруге Борислава Пекића и његових пријатеља додељује Фонд „Борислав Пекић“ основан 1993. године. Дела неких од добитника ове награде су касније била овенчана и другим, престижним признањима, а примери таквих су романи: „Лутајући Бокел“ Николе Маловића, „Ми различити“ Веселина Марковића, „Forward“ Слободана Владушића, „Топ је био врео“ Владимира Кецмановића, итд. На двадесетогодишњицу смрти једног од највећих домаћих писаца стипендију истоименог фонда добили су Слободан Бубњевић за нацрт

---

⁹³ Стојковић, Р.Б. *Лексикон литерата лауреата – књига друга, српске књижевне награде 2003-2010*, Борислав Пекић, Енигматски савез Србије, Београд, 2011, стр.26

романа "Тиши од воде" и Берислав Благојевић из Бања Луке за нацрт романа "Тиши од воде".

Књижевни критичар Гојко Божовић, један од чланова жирија, изразио је дивљење према Пекићевом делу: "Без Пекића, ми не бисмо ни знали да оценимо добру књигу, он је заслужан за промовисање литерарних вредности и културе, а истицао је и значај идеје. Са његовим делима наш друштвени живот је бољи, друштво стабилније."⁹⁴

5.1.2. „Деретина награда“

У истој категорији, за најбољи необјављени роман, додељује се и награда *Мирослава Дерете*, издавачке куће Графички атеље „Дерета“ из Београда. Она дозвољава учешће свим ауторима без обзира на афирмисаност и старосну доб, а право

учешћа имају и писци који живе и стварају у дијаспори. Награда се састоји од штампања награђеног рукописа, повеље и новчаног износа. Од почетка доделе ове награде председник жирија је Зоран Богнар, а остала два критичара се смењују из године у годину.

Лауреати почев од 2006. године, од када се додељује ова награда су: 2006. године Славиша Радовановић за роман "Француска кутија шибица"; 2007. године Лаура Барна за „Црно тело“; 2008. године Вида Ненадић за роман "Zoo called London"; 2009. године Бисера Бошкаило за роман "Билија"; 2010. године Петар Грујичић за роман "Беовавилон"; 2011. године Милици Митровић за роман "Terra doro", 2012. године лауреат је био Роберт Тили за роман "Издах из стакленика"; 2013. године за најбољи роман у овој години проглашен је роман "Козје уши" Владислава Војиновића, 2014. године награду је добио Дејан Мак за роман „Бергдорф“, а награда је 2015. године припала Петру Зецу за роман "Плес по ужареном песку". Претходне 2016. године млада списатељица Бранка Селаковић је добила награду за роман "Глинени краљ". Како сама ауторка каже, у питању је мушка

⁹⁴ Политика, 3. 7. 2015. године

прича, човека зрелих година, који се у делу појављује под псеудонимом Иван Седлар. Роман је изабран у конкуренцији 132 необјављена романа, штампан у децембру, под покровитељством општине Чукарица одакле господин Дерета и потиче. (из приватног разговора са лауреаткињом награде)

За три признања која ће бити представљена у наставку може се рећи да сасвим новим ауторима могу улити довољно наде да не одустану од посвећивања књижевном стваралаштву. То су награде *Повеља Пегаз*, *Мали Немо* и *Улазница*. Сва три признања установљена су протеклих година како би афирмисала различите видове стваралаштва младих аутора; два од њих награђују најбољу књигу – као прво књижевно дело младог аутора.

Повеља Пегаз додељује се у две различите категорије за :

1. најбољу књигу прозе;
2. најбољу књигу поезије;

Док се награда *Мали Немо* додељује за најбољу књигу без обзира на жанр којем припада. *Повељу Пегаз* установила је 2008. године Књижевна омладина Србије из Београда, док је награду *Мали Немо* установила истоимена издавачка кућа из Панчева.

Улазница даје могућност учешћа на конкурс неафирмисаним ауторима, без обзира на старосну доб, а установио ју је истоимени часопис за културу, уметност и друштвена питања из Зрењанина. Додељује се у више категорија, мешовитог карактера као:

1. награда за кратку причу;
2. награда за песму;
3. награда за есеј;

Награђена дела се објављују у часопису *Улазница*.

Уз наведена признања, треба споменути и награду *Златно слово* која се додељује, од 2008. године, за најбољу збирку кратке прозе на српском језику, а установио ју је часопис „Акт“ из Ваљева, као и награду *Љубомир Дамњановић* за

најбољу научно-фантастичну причу, коју од 2005. године додељује Клуб љубитеља научне-фантастике „Лазар Комарчић“.

6. НАГРАДЕ ЗА ПОЕЗИЈУ

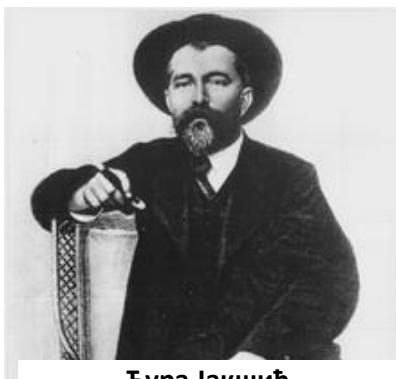

У другу велику групу спадају награде за поетско стваралаштво, које се додељује пре свега песницима из земље, као и онима који живе у дијаспори, али стварају на српском језику. Најосновнија категоризација

ових признања биће извршена према њиховој намени, у складу с тим да ли се награда додељује за збирку поезије, или за најбољу песму (често задате тематике), да ли је намењена искусним ауторима за њихов укупни допринос српској поетској традицији, или младим ауторима за њихов укупни допринос српској поетској традицији, или се пак додељује младим ауторима за прву, необјављену песничку збирку.

Најпре ће бити речи о значајним наградама које се додељују искусним песницима у категорији за најбољу збирку поезије објављену у претходној години на српском језику.

6.1.1. Награда „Ђура Јакшић“

Ђура Јакшић

Награда којом ће бити отворен овај низ носи име сликара и песника романтичара Ђуре Јакшића (1832-1878) и додељује се од 1986. године у циљу очувања успомене на песниково име и дело. Награду *Ђура Јакшић* установила је Народна библиотека „Ђура Јакшић“ у Српској Црњи, пишчевом родном месту, као и културне институције у градовима у којима је писац живео и радио – Зрењанину, Кикинди, Пожаревцу, Јагодини, Крагујевцу

и Београду. Награда је у почетку додељивана у свим градовима, али се од 1989. године додељује искључиво у Српској Црњи и то у оквиру манифестације „Липарске вечери – Ђурини дани“, која се одржава средином месеца јуна. Награду додељује посебан жири и уручује је лауреату на наведеној манифестацији. За награду могу конкурисати издавачке куће, удружења, друштва и појединци. Неки од најскоријих лауреата ове

награде су Марија Кнежевић за збирку поезије „In tactum“ (2006) Милан Ненадић за „Камен са именом“ (2007), Војислав Карановић за збирку „Наше небо“.

(2008) Душко Новаковић за „Клупе ненаграђених“ (2009), Милена Марковић за „Птичје око на тараби“ (2010), Никола Вујчић за збирку поезије „Докле поглед допире“ (2011) и Енес Халиловић за „Песме из болести и здравља“ (2012).

Ову награду добио је и наш истакнути песник Матија Бећковић за збирку песама „Кад будем још млађи“ 2013. године. Наредне године награда је припала Бошку Томашевићу који се бави књижевном науком, есејистиком, прозом и поезијом, 2015. године награда је припала Мирославу Цери Михаиловићу за збирку „Длака на језику“ у издању „Повеље“ из Краљева. Свакодневни живот је предмет Цериних рефлексија у овој збирци.

6.1.2. Награда „Васко Попа“

Следеће признање о којем ће бити речи, а које се додељује у истој категорији јесте награда за песничко стваралаштво *Васко Попа*, за најбољу песничку збирку чија поетика кореспондира са поетиком Васка Попе и представља битан допринос савременој српској лирици.

Васко Попа (1922 – 1991) је песник чија је појава у послератној српској поезији, модерношћу и аутентичношћу означила преокрет у односу на важеће поетске токове. Сведеношћу израза песник достиже врхунац сопствене експресије. Његове најзначајније песничке збирке су: „Кора“, „Споредно небо“, „Успавана земља“, „Вучја со“, „Кућа насред друма“, „Живо месо“, „Рез“.

Награда с песниковим именом додељује се од 1995. године; установили су је Друштво пријатеља Вршца „Вршац лепа варош“ и Агенција „Ђорђевић“, а покровитељ је Фондација „Хемофарм“, са седиштем у Вршцу. Награда се додељује на дан рођења песника, 29. јуна сваке године, и састоји се од повеље и новчаног износа, као и налив пера које додељује Фондација „Хемофарм“. Добитник награде *Ђура Јакшић*, Војислав

Карановић, освојио је и награду *Васко Попа* у 2008. години за збирку песама „Наше небо“.

У 2009. години ова награда је припала Мирославу Максимовићу за збирку „77 сонета о животним радостима и тешкоћама“, 2010. године Ивану Растегорцу за књигу песама „Глава“, а 2011. године Драгану Јовановић Данилову за збирку „Моја тачна привиђења“.

Наредне године награда је додељена Томиславу Маринковићу, аутентичном лиричару, по одлуци жирија, за збирку „Обичан живот“ у издању Културног центра Новог Сада. Живорад Недељковић је лауреат ове награде за збирку песама „Талас“ у 2013, а Зоран Богнар наредне године за збирку „Инсомнија, беле ноћи“, док је прошлгодишњи лауреат Јован Зивлак за збирку песама „Под облацима“. Ове године ласкаво признање понео је Радомир Андрић за збирку песама „Осим једне ствари“.

6.1.3. „Змајева награда“

Змајева награда, може се слободно рећи, представља најзначајнију награду из ове подгрупе, управо зато што слави име једног од најбољих српских песника романтизма Јована Јовановић Змаја (1833 – 1904), посебно омиљеног захваљујући својој љубавној поезији и песничким циклусима намењеним деци. Јован Јовановић Змај рођен је у Новом Саду, где је завршио и гимназију, али је као многи млади интелектуалци из Војводине наставио школовање у угарској престоници Пешти, где уписује студије права које наставља у Прагу и Бечу. По повратку у Нови Сад (1860. године), након завршених студија, запошљава се у магистрату, али га служба не задовољава, те се у потпуности посвећује књижевном раду. Покреће књижевни часопис „Јавор“ и сатирични лист „Комарац“. Године 1863. сели се у Пешту, где се запошљава у Матици српској, а ради и као управник Текелијанума⁹⁵. У том периоду покреће сатирични часопис „Змај“ (што је игра речи, пошто је трећи мај, по јулијанском календару, био дан одржавања Мајске

⁹⁵ Текелијанум је задужбина коју је иснивао Сава Текелија 1838. Године у Пешти, са циљем да се у њој школују сиромашни и најбољи српски ђаци и студенти из свих крајева где су живели Срби.

скупштине 1848. године). Назив овог часописа постаће, потом, саставни део његовог имена. Године 1870. Змај завршава и други факултет, студије медицине, такође у Пешти, те повратком у Нови Сад започиње приватну лекарску праксу. Најуспелије Змајеве песничке збирке нераскидиво су везане за најинтимније тренутке његовог живота. Циклус песама „Ђулићи“, инспирисан је љубављу према будућој супрузи Ружи, као и првом породичном срећом, а и сам назив ове збирке везан за њено име; реч *ђулићи* потиче од турске речи *ђул* што значи ружа. По повратку у Нови Сад (након студија медицине) песника је задесила тешка породична трагедија: најпре су му умрла деца, а потом и супруга. Његова туга и велики бол сублимирани су у циклусу елегичних песама, које су нашле место у збирци „Ђулићи увеоци“. Песник је остатак живота посветио уређивању књижевних, политичких и дечјих часописа, бавио се и преводаштвом, а међу његовим најбољим преводима су дела мађарског песника Шандора Петефија, као и славних немачких песника романтичара Гетеа и Хајнеа. Поред „Змаја“ уређивао је сатиричне часописе „Жижа“ и „Стармали“, док се од 1880. године посветио издавању листа за децу „Невен“, најбољег дечјег часописа оног доба.

Змајева награда велико је признање и због тога што ју је основала Матица српска, најстарија српска културна институција, на својој Скупштини 15. марта 1953. године, те иза ове награде стоји значајна традиција. Ово је стално годишње књижевно признање, које се најпре додељивало за најбоља прозна или поетска дела, али се касније усталило правило да се додељује искључиво за збирку поезије са српског говорног подручја, објављено по први пут у претходној години. Награда се састоји од дипломе, односно повеље, штампања зборника радова о добитнику и новчаног износа. Лауреатима се додељује 16. фебруара, на дан оснивања Матице српске, у њеним просторијама. Добитници овог престижног признања јесу највећа домаћа списатељска имена попут Васка Попе, Десанке Максимовић, Владана Деснице, Ивана В. Лалића, Душана Матића, Љубомира Симовића, Миодрaга Павловића, Скендера Куленовића, Матије Бећковића, Јована Христића. Десанка Максимовић је била двоструки лауреат ове награде, први пут за збирку поезије „Мирис земље“ (најбољу збирку у 1958. години), а потом 1973. за збирку „Немам више времена“. Награда је два пута додељена за целокупно песничко дело и то: Оскару Давичу за 1959. годину и Душану Матићу за 1965. годину. Лауреат овог признања је Војислав Карановић награђен за најбољу збирку песама у 2011. години, под називом „Унутрашњи човек“.

Марија Шимоковић, понела је ово ласкаво признање за 2012. годину за збирку „Чувари привида“. У 2013. години добио ју је Дејан Алексић за збирку „Бити“, 2014. године добио ју је Гојко Ђого, за дело „Грана од облака“. У образложењу жирија стајало је да је у збирци приметно ауторово свођење рачуна са светом, животом и поезијом, значајно је што ова награда поседује ту Змајеву критично-сатиричну оштрицу у поезији, као и алузивно-политичке параболничке елементе и искуства метафизичке лирике. Прошле године лауреат ове награде био је Ђорђе Нешић за збирку „Боље бити у мањини“.

6.1.4. Награда „Драинац“

Раде Драинац

У истој категорији додељује се још једна значајна награда за поезију, која носи име истакнутог ствараоца, уметничког имена Раде Драинац, рођеног као Радојко Јовановић (1899 – 1943) у Трбуњу, у топличком крају. Раде Драинац је био романописац, песник и есејиста, а на формирање његовог уметничког сензибилитета пресудно је утицао боравак у Француској током Првог светског рата. Тамо се песник упознаје са авангардним тенденцијама у књижевности, сликарству и драматургији. Осим француских песника, на њега су посебан утицај извршили живот и дело славног руског песника Сергеја Јесењина. Драинац најзад формира и свој оригиналан песнички израз и профил. Постаје „песник–боем, анархо-индивидуалиста, вечити путник заљубљен у далеке хоризонте, непосредан у лирским емотивним исповестима“⁹⁶.

Иако умире у четрдесет и четвртој години од тешке болести, у Београду током Другог светског рата 1943. године, Драинац за собом оставља изузетно богат опус, који чине збирке песама „Модри смех“, „Афродитин врт“, „Воз одлази“, „Еротикон“, „Лирске минијатуре“, „Бандит или песник“ и друге, поеме „Улис“ и „Две авантуристичке поеме“, роман „Шпански зид“, есеје „Расветљење“ и „Осврти“, приче

⁹⁶ Раде Драинац, Културни центар Раде Драинац Блаци, <http://kcdrainac.com/rade-drainac-2/>

„Срце на пазару“, дневник „Црни дани“, драме „Фарса“, „Азил за бескућнике или универзална радионица мртвачких сандука“ и друга дела.

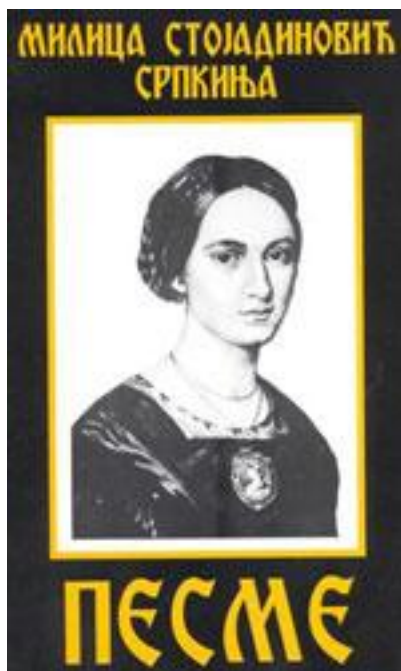
Награда *Раде Драинац* (или *Драинац*) први пут је додељена 1967. године песнику Вити Марковићу за збирку поезије „Над понором“. Ова награда се у периоду од 1978. до 1985. додељивала младим песницима за први необјављени песнички рукопис, па се у наведеном периоду награда састојала од објављивања награђене збирке. Од 1986. године до данас се уручује познатим песницима за књигу песама из претходне године. Награда је установљена на предлог Књижевног друштва „Раде Драинац“ из Прокупља. Састоји се од бронзане скулптуре Рада Драинца (дело вајара Драгана Дробњака) и новчаног износа, а лауреату се додељује у оквиру манифестације „Драинчеви сусрети“, највеће културне манифестације у Топлици, која се одржава почетком месеца маја сваке године. Последњи добитник овог признања је Гордана Ђилас, награђена за збирку поезије „Север, удаљен звук“ 2016. године.

Уз награду *Драинац*, у категорији за најбољу песничку књигу објављену у претходној години, стоји и скорије установљена награда *Мирослава Антића*, која се додељује од 2008. године, а носи име познатог песника и писца за децу, најпознатијег по поемама „Плави чуперак“, „Гарави сокак“, „Насмејани свет“. Награду је основао Културни центар Нови Сад и додељује је на манифестацији „Антићеви дани“. Добитници ове награде су Дејан Матић и Марјан Чакаревић.

У наведену групу спада и награда *Србољуб Митић*, која носи име самоуког песника, једног од наших водећих наиваца на пољу поетског стваралаштва. Ову награду установили су 1993. године Скупштина општине Мало Црниће и часопис за књижевност, уметност и културу „Стиг“ из Малог Црнића, који је и додељује.

6.1.5. Награда „Милица Стојадиновић Српкиња“

На овом месту треба споменути и награду која носи име једне од првих песникиња у српској књижевности, Милице Стојадиновић Српкиње (1830-1878). Песникињино дело је признато и хваљено и у времену у којем је стварала, а њену

поезију карактерише идилично-родољубиво расположење. Најпознатија је по својим лирским дневницима „У Фрушкој гори“. Награда *Милица Стојадиновић Српкиња* разликује се од претходних зато што се понекад додељује и за целокупно песничко стваралаштво, што је уједно приближава групи награда о којима ће бити речи у наставку. Њоме се награђује збирка песама настала између две манифестације „Милице у походе“, посвећене песникињи, а организоване у оквиру традиционалне манифестације „Доситејеви дани“ који се одржавају у Новом Саду и још неколико места у Војводини (Буковац, Крушедол, Хопово, Врдник). За збирку песама „Стаклена трава“

Тања Крагујевић је награђена овим признањем, за 2009. годину, а Ана Ристовић за књигу поезије по имену „П.С“, за 2010. годину.

Наредне године добила ју је Гордана Ђилас за збирку „Сећање које се није догодило“, а 2012. године добила ју је Емсуре Хамзић. Награду за укупно поетско стваралаштво понели су Јован Зивлак (2003), Благоје Баковић (2005), Јелка Ређеп (2006).

Представљањем претходне награде направљен је тематски увод у део рада који ће бити посвећен књижевним признањима која се додељују за посебан допринос, или целокупно стваралаштво у области поезије. Награде о којима ће у наставку бити речи, дакле, представљају оне најзначајније за ово поље књижевног стваралаштва. Песницима омогућавају изузетан углед у књижевним круговима, као и прилику за препознавање од стране шире, читалачке публике, чак и у епохи у којој поезија и њени жанрови све више бивају потиснути у страну у односу на друге књижевне врсте.

6.1.6. Награда „Десанка Максимовић“

desanka maksimovic

Награда која с пуним правом отвара овај низ носи име најславније савремене српске песникиње Десанке Максимовић (1898-1993). Ова велика поетеса не само да је, захваљујући неуморном раду и огромном песничком опусу, који чини чак педесет књига поезије и прозе, задужила свој народ, већ је кроз своја дело спроводила својеврсну мисију, тежећи да песничким стиховима

у људима пробуди, или учврсти праве моралне вредности као што су: храброст, родољубље, оданост, доброта и пожртвованост. Зато и не чуди чињеница да је у Десанкину част, још за њеног живота у Ваљеву, граду њене младости, 1990. године подигнут споменик који је открио, такође, прослављени песник Матија Бећковић.

Десанка Максимовић је рођена 16. маја 1898. године у Рабровици код Ваљева, али је детињство провела у Бранковини, а у Ваљеву завршила гимназију. Студирала је на одељењу за светску књижевност, општу историју уметности Филозофског факултета у Београду, а након тога је радила као професорка књижевности у гимназијама широм бивше Југославије. Провела је и годину дана у Паризу на усавршавању, као стипендиста француске владе. 1959. године изабрана је за дописног члана Српске академије наука и уметности, док је 1965. године примљена у редовно чланство. Важно је напоменути и то да је гајила пријатељства са многим значајним писцима и песницима са ових простора, а међу њима су и : Иво Андрић, Милош Црњански, Густав Крклец, Исидора Секулић, Бранко Ћопић, Мира Алечковић. Десанка Максимовић проживела је дуг и плодан век, а преминула је 11. фебруара 1993. у 95. години, оставивши неизбрисив траг у историји културе нашега народа.

Десанка Максимовић је своје прве песме објављивала у часопису „Мисао“ од 1920. године, али се кроз стваралачко сазревање опробала и у другим књижевни врстама и жанровима, тако да се њено дело састоји од љубавних и родољубивих песама, поезије и прозе за децу, путописне прозе, прича, приповедака и романа. Свакако, њено најзначајније дело је песма „Крвава бајка“, која поседује много дубљу вредност од оне уметничке. Ова песма сведочи о једном од највећих историјских

злочина са ових простора, који се десио током Другог светског рата, о страдању ђака крагујевачке гимназије (и других грађана) од стране окупатора. Песма је настала након трагичног догађаја (21. октобра 1941. године), али је штампана тек после рата. Песникињино друштвено ангажовање испољавало се на најлепши начин, кроз поистовећивање са болом и ранама сопственог народа, као и кроз афирмацију моралних вредности, што карактерише, пре свега, њену родољубиву поезију. Најдоминантнији мотив њених песама био је љубав, а песникиња је успела кроз свој богати опус да опише њене различите облике, као и стања која ствара. Неке од њених најлепших песама су: „Предосећање“, „Стрепња“, „Тражим помиловње“, „Пролећна песма“, „Опомена“, „На бури“, „Немам више времена“ и друге. Само поједина дела из њеног богатог опуса су – збирке поезије: „Врт детињства“, „Гозба на ливади“, „Песник и завичај“, „Мирис земље“, „Птице на чесми“, „Немам више времена“, „Песме из Норвешке“, „Ветрова успаванка“ и друге, потом збирке прича „Како они живе“, „Ако је веровати мојој баки“, „Патуљкова тајна“, „Хоћу да се радујем“, приповетке „Лудило срца“, путописи „Празници путовања“, роман „Отворен прозор“, поеме „Отаџбина у првомајској поворци“ и „Ослобођење Цвете Андрића“, бајке „Бајка о кратковечној“, „Бајке за децу“ и друга дела.

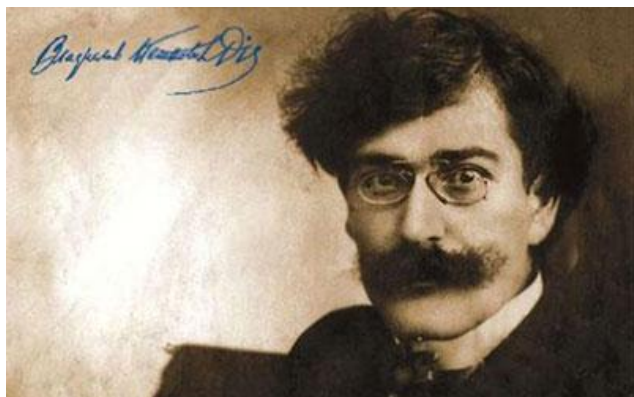
Десанка Максимовић је добитница најпрестижнијих државних и књижевних признања: *Вукове награде* (1974), *Његошеве награде* (1984), *Награде АВНОЈ-а* (1970), *Седмојулске награде* (1964), *Змајеве награде* (1958. и 1973), награде *Младо поколење* (1959)

Признање *Десанка Максимовић* настало је одлуком Владе Србије, донесеном 12. фебруара 1993. године, с циљем да се њено име и дело трајно обележе оснивањем Задужбине Десанке Максимовић која додељује награду *Десанка Максимовић*. Одлука Владе је реализована иницијативом Министарства за културу Србије да Народна библиотека Србије буде оснивач те институције. Задужбина је основана 19. марта 1993. године. Оснивачким актом и Статутом назначава се да Задужбина треба да „створи услове за трајно очување и неговање успомене на Десанку Максимовић, једног од највећих песника српског језика XX века“⁹⁷. Ова награда је признање за целокупан песнички опус и допринос српској поезији, а истом песнику се може

---

⁹⁷ О задужбини, Задужбина Десанка Максимовић, <http://web.archive.org/web>

доделити само једном, и то за живота. Награда се састоји од повеље на пергаменту, статуете Десанке Максимовић, златника, новчаног износа и објављивања књиге

награђеног песника по лауреату 16. маја, у Бранковини, на дан рођења песникиње, а у оквиру манифестације „Десанкини мајски разговори“. Лауреати овог престижног признања су: Љубомир Симовић (1994), као први добитник, а потом хронолошким

редом: Стеван Раичковић, Миодраг Павловић, Танасије Младеновић, Матија Бећковић, Милован Данојлић, Бранислав Петровић, Борислав Радовић, Слободан Ракитић, Радмила Лазић, Милосав Тешић, Новица Тадић (који је одбио да прими награду), Алек Вукадиновић, Слободан Зубановић, Мирослав Максимовић, Рајко Петров Ного, Мирјана Стефановић, Душко Новаковић, Владимир Копицл, Милан Ђорђевић, Петар Пајић, Тања Крагујевић, Мошо Одаловић.

Треба напоменути да постоји још једна награда која носи име наше славне песникиње – *Десанка Максимовић*. Њу су установиле Српска књижевна задруга и Ваљевска гимназија (чији је песникиња била ђак), а додељује се ученицима средњих школа са територија Србије, Црне Горе и Републике Српске. Њоме се награђују најбоље песничке збирке сасвим младих аутора. На овај конкурс млади аутори сваке школске године могу послати 30 необјављених песама. Завршна манифестација проглашења најбољег аутора одржава се у Ваљеву, а награда за младог аутора је штампање збирке песама.

6.1.7. „Дисова награда“

Дисова награда представља још једно веома значајно признање којим се награђује „трајан допринос песништву и српском језику“⁹⁸. Она је важна и због тога што се додељује током песничке манифестације са дугогодишњом традицијом, под

⁹⁸ Стојковић, Р. Б. *Лексикон литерата лауреата – књига друга, српске књижевне награде 2003-2010, Дисова награда, Енигматски савез Србије, Београд, 2011, стр. 50.*

називом „Дисово пролеће“. Ова манифестација постоји од 1964. године, а настала је на предлог књижевника Бранка В. Радичевића. Одржава се сваке године у периоду од марта до краја маја месеца у Чачку, завичајном граду славног песника Владислава Петковића Диса. Награду је установила Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“, 1964. године, и она је све до 1999. године носила назив *Главни гост Дисовог пролећа*, управо зато што је централни догађај ове манифестације одавање почаста награђеном песнику. Признање је преименовано у *Дисову награду* на предлог директорке библиотеке, Данице Оташевић, тако да и данас носи исти назив. Својом дуготрајношћу, избором добитника, саставима жирија, награда је заузела чврсто место једног од најпрестижнијих домаћих песничких и књижевних признања.

Поезија Владислава Петковић Диса (1880 – 1917.) обилује сликама ирационалног и сноликог, сетним и мрачним расположењима, очајем и безизлазом. Иако није био омиљен код званичне књижевне критике свога доба, чији је главни представник био Јован Скерлић, списатељица Исидора Секулић је препознала квалитете његовог дела, истичући модерност и иновативност песниковог израза. И заиста, посебно у песми „Утопљене душе“, осећају се утицаји Бодлерове поезије, што представља новину на пољу домаће лирике тога доба. Најпознатије Дисове песме су: „Тамница“, „Можда спава“, „Нирвана“, као и збирке поезије: „Утопљене душе“, „Ми чекамо цара“ и „Недовршене песме“. Песниково стваралаштво умногоме су обележили историјски догађаји у којима је и сам учествовао.

Био је извештач са фронта током Балканских ратова, преживео српско повлачење преко Албаније и био пребачен на Крф у Првом светском рату, а потом транспортован у Француску, где пише своју последњу збирку песама „Недовршене песме“. Страдао је при повратку у Грчку, када је брод на којем је пловио потопила немачка подморница, у близини Крфа.

Част да буду лауреати овог престижног признања припала је само најзаслужнијим домаћим песницима, који су као награђени дужни (почевши од 1973. године) да предају рукопис или направе избор песама за књигу, коју наведена библиотека штампа у едицији „Књига госта“. Награда се састоји од плакете са Дисовим ликом, дипломе и новчаног износа. Први лауреат ове награде је био Васко Попа (1965), а међу њима су и Десанка Максимовић, Оскар Давичо, Душан Матић, Милош Црњански, Скендер Куленовић, Бранко В. Радичевић, Стеван Раичковић, Иван В.

Лалић, Љубомир Симовић, Матија Бећковић, Јован Христић, Милован Данојлић, Душко Новаковић. Последњи лауреати су: Саша Јеленковић (2010), Живорад Недељковић (2011) и Драган Јовановић Данилов (2012), Ана Ристовић(2014), Саша Радојичић(2015) и Томислав Маринковић(2016)

У оквиру манифестације „Дисово пролеће“ додељује се и награда *Млади Дис*, којом се награђује прва песничка збирка младог аутора. О овој награди ће бити више речи у делу који је посвећен овој врсти признања.

6.1.8. Награда „Јован Дучић“

Јован Дучић

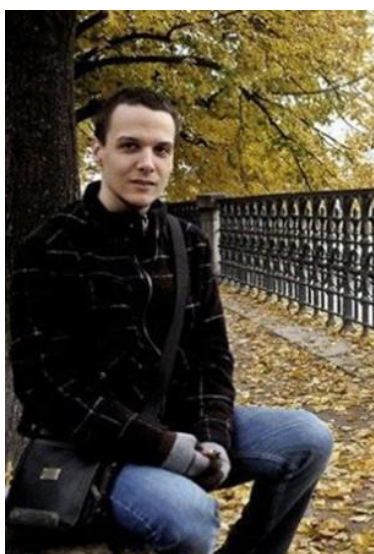
Још једна значајна награда намењена ствараоцима који су досегли песничке врхунце у оквиру српског језика и српске књижевне традиције јесте признање *Јован Дучић* које се додељује у Требињу (пишчевом родном граду) у склопу манифестације „Дучићеве вечери поезије“.

Иако, у институционалном смислу, не функционише на територији Републике Србије, већ Босне и Херцеговине, ова награда служи очувању српске културне традиције. Јован Дучић (1871 – 1943) био је српски песник, писац и дипломата. У његовој поезији се осећају одједи стваралаштва француских парнасоваца и дух симболизма са посебном сликовитошћу и мелодиком. Његове најзначајније поетске збирке су „Песме сунца“, „Песме љубави и смрти“, „Царски сонети“, а уз њих стоје и прозна дела „Градови и химере“ и „Благо цара Радована“.

Награда се додељује од 1994. године, а 2001. је одлучено да се убудуће додељује сваке треће године. Од тог тренутка, припала је Стевану Раичковићу (2003), Ђорђу Сладоју (2007), Миловану Данојлићу (2010) и Драгомиру Брајковићу(2013)године. Додела награда је на Благовести, дан када је умро Јован Дучић, а окупља велики број културних и научних радника из Републике Српске, Србије и Црне Горе.

У наставку биће посвећена пажња оним признањима која се додељују младим ауторима у категорији за најбољу прву песничку збирку. Такве награде имају већи значај у односу на награде намењене једној песми или песничком циклусу.

6.1.9. „Бранкова награда“

**Срђан Гагић-добитник
награде за 2015. годину**

Бранкова награда представља најгласовитије признање из ове групе. Оно носи име једног од најдаровитијих младих песника српског романтизма, Бранка Радичевића (1824 – 1853), који је, оболевши од туберкулозе, живот изгубио у двадесет и деветој години. Управо из тог разлога, награда се додељује младом песнику од 29 година старости, за најбољу прву песничку збирку. Песник је био и један од најоданијих присталица Вукове реформе правописа српског језика.

Његове најлепше песме су „Ђачки растанак“ и „Кад млидијах умрети“ – елегична песма у којој се суочава са скором смрћу. Након завршене гимназије у Сремским Карловцима, студије права као и медицине започео је у Бечу, али их није окончао. Умро је у Бечу, а потом је сахрањен на Стражилову, на Фрушкој гори, коју је волео и опевао.

Награда која носи песниково име додељује се од 1954. године, а установио ју је тадашњи Народни одбор Скупштине општине Сремски Карловци у знак сећања на песника. До 1957. додељивала ју је Општина Сремски Карловци, а затим Војвођанска секција писаца, тј. „Друштво књижевника Војводине“, у склопу манифестације „Бранково коло“, највеће песничке манифестације код нас. Награда се додељује у згради Гимназије у Сремским Карловцима, односно на Стражилову, крај места на коме је сахрањен песник. Први лауреат овог признања је Васко Попа за збирку песама „Кора“ (1954.), док је у 2010. години то био Бранислав Живановић за збирку „Погледало“, а у 2011. Жељко Јанковић за збирку поезије „Карл Гинтер у двострукој експозицији“.

2012. године награду је добио Горан Живковић за збирку "Спали па читај: Упутство за гашење пожара", 2013. године награду је добила Ања Марковић за збирку "Напољу су људи" у издању Студентског културног центра-Крагујевац; 2014. године награду добија Данило Лучић за "Белешке о меком ткиву", а 2015. године Јелена Блануша за збирку "Псеудотон", а ове године лауреат је Срђан Гагић за збирку "Деца у излогу".

6.1.10. Награда „Млади Дис“

Додела ДИС-ове награде у Чачку

Награда *Млади Дис*, као што је већ напоменуто, једно је од признања које се додељује у оквиру традиционалне песничке манифестације „Дисово пролеће“. Ова награда се увек додељивала посредством анонимног књижевног конкурса, и то у почетку за најбољу песничку збирку на српском језику аутора који немају објављену књигу песама, а потом аутору до 31. године живота, тј. године у којој је Дис објавио прву збирку песама „Утопљене душе“. Додељује се од 1979. године и првих година звала се „Награда Дисовог пролећа“. Састоји се од објављивања песничке збирке награђеног аутора. Неки од најскоријих лауреата ове награде су: Александар Белић за збирку „Ваздух у полумраку“ (2004), Јања Раонић за „Пенелопу у транзицији“ (2005), Владимир Стојнић за збирку „Време се завршило“ (2008), Бојан Васић за збирку „Срча“ (2009), овенчану и *Матићевим шалом*, Андрија Б. Ивановић за „Паклену рунду“ (2010), Гордана Смуђа за „Друга места“ (2011)

Попут награде *Млади Дис*, посредством анонимног конкурса, у Нишу се додељује награда *Дејан Манчић*, за рукопис прве збирке песама младог аутора, слободне тематике, коју је установио Фонд „Дејан Манчић“ у знак сећања на младог сликара и песника, трагично настрадаога током агресија НАТО-а на СР Југославију. Награда се састоји од објављивања награђеног рукописа и хонорара.

6.1.11. Награда „Матићев шал“

Песничка награда *Матићев шал* додељује се младом аутору до тридесет година старости за најбољу песничку збирку (или циклус), писану на српском језику, али већ објављену, између две манифестације „Матићеви дани“.

Ово признање слави име песника, есејисте, романописца и филозофа Душана Матића (1898 – 1980) који се сматра једним од зачетника српског надреализма. Овај песник је творац модерног српског есеја и хроничар грађанског друштва Србије, а његова најзначајнија дела су песме „Море“ и „Писано пред зору“, као и романи „Глухо доба“ и „Коцка је бачена“. Песник је овећан најзначајнијим домаћим наградама за књижевност.

Награда *Матићев шал* додељује се последњег дана културне манифестације „Матићеви дани“, која се одржава почетком септембра у Ћуприји, у организацији Центра за културу „Занатски дом“ и састоји се од уникатне повеље, ручно плетеног шала и новчаног износа. Интересантно је да у конкуренцију улазе песници до 27 година старости.

Најскорији добитници овог признања су: Срђан Чеперковић за збирку песама „Заборављени град“ (2007), Иван Ј. Петровић за „Наручја“ (2008), Слађан Милошевић за „Ваздух у шаци“ (2009), Бојан Васић за збирку песама „Срча“ (2010), Јана Растегорац за збирку „Исечак осам“ (2011), Марија Миладиновић, за „Собу модрих боја“ (2012), Милош Бркић за збирку „Сенке у очима“ (2013), а Огњен Караџић за збирку „Прљаве људске шаке“ (2014). Последњи лауреат је

Јулијана Јанковић за збирку „Простор, несаница, зов“ у 2015. години.

6.1.12. Награда „Бранко Миљковић“

**Председник скупштине града Ниша
додељује награду „Бранко Миљковић“**

У категорији за прву песничку збирку младог аутора, која је већ објављена додељује се и награда *Бранко Миљковић*, коју је установила Скупштина општине Ниш 1971. године, у спомен на песника који је одрастао у овом граду.

Бранко Миљковић (1934–1961) је најзначајнији домаћи песник друге половине XX века. Био је високи интелектуалац (студије филозофије

завршио је на Филозофском факултету у Београду), а његову рефлексивну поезију карактерише сасвим аутентичан израз, који је песник формирао постепено, кроз утицаје француских симболиста, посебно Валерија и Малармеа, као и Хераклитове филозофије, те се смата основним представником неосимболизма у Србији. Неки од изданака његовог дела садрже и мотиве из народне митологије. Такав је случај са циклусом песама „Утва златокрила“. Миљковићеве најзначајније збирке су: „Узалуд је будим“, „Смрћу против смрти“, „Ватра и ништа“, „Порекло наде“ и „Крв која светли“. Песник је страдао, под још неразјашњеним околностима, 12. фебруара 1961. године у Загребу, а званично је објављено да је извршио самоубиство. Награда која носи његово име састоји се од уникатне повеље „Бранко Миљковић“, статуете - кипа „Јупитер на престолу“, античког оригинала из нишког Народног музеја, портрета – бисте цара Константина Великога и новчаног износа. Променом пропозиција награда се више не додељује за прву већ за најбољу збирку стихова на српском језику. Неки од најскоријих добитника овог признања су Дејан Алексић, Доброслав Смиљанић, Марија Шимоковић, Милан Т. Ђорђевић, Миодраг Раичевић и Енес Халиловић.

Награда која је такође посвећена великом песнику додељује се у категорији за најбољу песму, у оквиру манифестације „Миљковићеве песничке свечаности“ у Гаџином Хану и носи име *Заплањски Орфеј*. Као што је познато, Бранко Миљковић је

рођен у области Заплање, у близини Ниша, па народ овог краја кроз манифестацију и награду у његову част слави песника као свог Орфеја.

Лауреати ове награде су: Милутин Петровић, Оскар Давичо, Бранислав Петровић, Данијел Драгојевић, Васко Попа, Србо Ивановски, Анђелко Вулетић, Стеван Раичковић, Миодраг Павловић, Љубомир Симовић, Блаже Конески, Душко Новаковић, Борислав Радовић, Иван В. Лалић, Вено Тауфер, Изет Сарајлић, Слободан Ракитић, Рајко Петров Ного, Александар Ристовић, Милосав Тешић, Алек Вукадиновић, Драган Јовановић Данилов, Владимир Јагличић, Драгиња Урошевић, Срба Митровић, Петар Цветковић, Милан Орлић, Ана Ристовић, Војислав Карановић, Живорад Недељковић, Гојко Ђого, Томислав Маринковић, Ненад Јовановић, Дејан Алексић, Добрслав Смиљанић, Марија Шимоковић, Милан Ђорђевић, Миодраг Раичевић, Никола Вујичић, Енес Халиловић, Ален Бешић, Дејан Илић, Никола Живановић.

7. НАГРАДЕ У СЛАВУ СРПСКЕ ДУХОВНОСТИ

Посебну целину, у идејно – тематском смислу, чине награде за поетско старалаштво које, уједно служе и слављењу српске православне духовности. Њих углавном оснивају црквене општине или манастири и најчешће се додељују у оквиру духовних манифестација или црквених свечаности у време православних празника. Наравно, ова признања се не додељују само за поезију, иако су на том пољу најприсутније, већ се њима награђује и посебан допринос очувању српске духовне традиције, о чему ће више речи бити касније.

Иако се из године у годину број оваквих признања повећава, у наставку ће бити представљене оне награде које настоје да успоставе духовни континуитет, а које се додељују претежно за поетско стваралаштво.

7.1.1. Награде „Жичка хрисовуља“, „Јефимијин вез“ и „Печат кнеза Лазара“

Жичка хрисовуља

Веома значајња награда из ове подгрупе јесте признање *Жичка хрисовуља*. Она се додељује за целокупно песничко стваралаштво и посебан допринос савременој српској књижевности, за дело које израста на магистралним токовима српске песничке традиције, делотворно је спајајући са песничком токовима свога времена. Одлуку о награди доноси организациони одбор Духовног

сабора „Дани преображења“, значајне културне манифестације у славу песништва, која се одржава у конаку манастира Жича на дан Преображења (19. августа).

Друга важна песничка награда која припада истој групи јесте *Јефимијин вез*, која носи име Јефимије (око 1349- 1405) монахиње, везиље и прве српске песникиње, иза које су остала четири уметничка и књижевна дела, од којих је најзначајније „Похвала кнезу Лазару“. Ово је јединствена песничка награда установљена 2002. године, и њом се награђује најбоља збирка поезије објављена у претходној години. Признање је установила Културно-просветна заједница у Трстенику и додељује се у склопу културно-књижевне манифестације „Јефимијини дани“, која се одржава у манастиру

Љубостиња, задужбини кнегиње Милице. Једна од добитница овог престижног признања је Јелена Ленголд, награђена за песничку збирку „Бунар тешких речи“.

У склопу наведене теме, неопходно је представити и признање *Печат кнеза Лазара* које се додељује од 2005. године за „најбољу књигу инспирисану православном духовношћу“, објављену између два православна празника Мала Госпојина (21. септембар). Овај празник је уједно и слава Храма Пресвете Богородице, задужбине кнеза Лазара, која је и један од оснивача награде, док су остала два оснивача Црквена општина Прилепац и Уметничка колонија „Прилепац“. Иако конкурсом није установљено ограничење везано за књижевну врсту којој дело треба да припада, овим признањем се углавном награђују збирке поезије. У истој категорији додељује се и награда *Грачаничка повеља*, која слави традицију дугу преко двадесет година.

7.1.2. Награде за најбољу песму на задату тему

Највећи број награда, у области поезије, додељује се за најбољу песму, тј. највише три песме, а пропозиције конкурса често налажу да песма задовољи оквире задате теме или поетског жанра. Примери ове врсте су награде *Златна струна*, која се додељује за најбољу песму на тему „Сунце у човеку“, *Завичајни звуци* за најбољу песму о завичају, признање *Одзиви Филипу Вишњићу* за најбољу родољубиву песму, награда *Вински бал* за најбољу песму на тему грожђа и вина, док се награда *Ленкин прстен* додељује за најбољу љубавну песму, објављену у периоду између два рођендана Ленке Дунђерски, таква је и награда за празник “Материце” на тему “Мајка” у организацији Кола српских сестара, Месни одбор Ужице.

**8. ТРЕЋА ГРУПА – НАГРАДЕ КОЈЕ СЕ ДОДЕЉУЈУ У ВИШЕ
КАТЕГОРИЈА**

Овој групи припадају значајна књижевна признања која се додељују у више категорија, пре свега у две основне: за поезију и за прозу. Због те одлике, ове награде, обједињујући два књижевна рода, могу се повезати са две велике групе признања о којима је већ било речи, а која се додељују, или за прозно, или за поетско стваралаштво. Осим њих, у наставку ће бити представљене и награде које се додељују у јединственој категорији, која у себи обједињује прозно и поетско стваралаштво.

8.1.1. Награда „Бранко Ћопић“

Добитник награде за 2010.
годину

Значајна награда која се додељује у две категорије, за поезију и за прозу, а самим тим овенчава два добитника годишње, јесте признање *Бранко Ћопић*, које је установљено 1989. године, а додељује га од 1993. Задужбина „Бранко Ћопић“, вољом Богданке Илић Ћопић, супруге писца. Ово признање има за циљ да настави традицију оних књижевних врста у којима је стварао наш познати стваралац, који ће остати упамћен и по томе што је велики део свог опуса посветио најмлађој читалачкој публици. Бранко Ћопић (1915-1984) је на идејно-тематском плану инспирисан личним доживљајима из детињства и младости, дакле догађајима који се везују за Други светски рат и народно–ослободилачку борбу, а када је реч о књижевној форми, највише пише приповетке и романе. У његовом изузетном богатом опусу, значајно место заузимају и збирке поезије.

У наставку, због великог броја дела, биће издвојена само поједина, иако свако дело поседује изузетну књижевну вредност. Неке од збирки приповедака су: „Под Грмечом“, „Борци и бјегунци“, „Роса на бајонетима“, „Доживљаји Николетине Бурсаћа“, „Башта сљезове боје“, романи: „Пролом“, „Глуви барут“, „Осма офанзива“, дела за децу – романи : „Орлови рано лете“ и „Магареће године“, приповетке:

„Доживљаји мачка Тоше“, „Приче испод змајевих крила“, песме: „Јежева кућица“, „Рудар и мјесец“ и друге.

Први лауреати овог значајног признања били су 1993. године, у категорији за прозно стваралаштво Милован Данојлић, за дело под називом „Година пролази кроз авлију“, и Ђорђо Сладоје за збирку поезије „Треперник“. Овом наградом су у најскоријем периоду били награђени и неки од младих, перспективних аутора, који су, захваљујући и другим књижевним признањима, потврдили свој квалитет. То су, у категорији за прозно стваралаштво, нпр. Владимир Кецмановић за роман „Феликс“ (2008) и Лаура Барна за дело „Моја последња главобоља“ (2009).

У категорији за поезију овом наградом су овенчани књижевници: Гојко Божовић, Драган Бошковић, Петар Пајић, Ненад Милошевић, Борис Јовановић, Драган Хамовић, Дејан Алексић, Миодраг Раичевић.

8.1.2. Награда „Лаза Костић“

**Књига Весне Капор којој је
припала награда за
2016.годину**

Награда *Лаза Костић* у формалном смислу такође представља признање које се додељује у више категорија. Утемељена је 1995. године, али је у категоријалном смислу доживела промене 2006. године.

Ова награда, пре свега, слави личност и дело Лазе Костића (1841 – 1910).

Једног од највећих књижевника свога доба, песника романтичара, ствараоца велике ширине, за кога се може употребити епитет „ренесансни ум“. Рођен је у Ковиљу, у Бачкој. Лаза Костић је, након гимназије у Новом Саду, студирао и завршио право у Пешти. После осмогодишњег периода рада у струци, потпуно се посветио бављењу књижевношћу, новинарством, као и политиком, путем које је извршио велики утицај на српско друштво свога времена. Био је и један од оснивача и вођа политичког покрета „Уједињена омладина српска“ у Новом Саду

1866. године. Костић је своје књижевно стваралаштво започео у јеку романтичарског покрета у српској књижевности, чији су предводници били Јован Јовановић Змај и Ђура Јакшић. Међутим, захваљујући аутентичном стилу и интелектуалној свестраности, Костић је успео, из данашње перспективе, да заузме место најпознатије представника романтизма. Аутор је стотину педесет лирских песама и још двадесетак епских песама и балада. Од њих су најзначајније „Међу јавом и међ сном“, „Santa Maria della salute“, посвећена песниковој великој љубави, много млађој Ленки Дунђерској, која је прерано изгубила живот, „Међу звездама“, „Снове снивам“, „Еј, пусто море“ и друге. Његов опус, чине и драмски текстови: „Максим Црнојевић“, „Пера Сегединац“, „Ускокова љубав/Гордана“, естетске расправе, филозофска дела, фантастичне приповетке попут „Чеда вилиног“, „Махараџе“, „Мученице“, као и монографија посвећена књижевном стваралаштву Јована Јовановића Змаја. Познат је и као први, и један од најбољих преводилаца Шекспирових драма „Хамлет“, „Ромео и Јулија“ и „Ричард Трећи“.

Награда која носи име Лазе Костића додељује се у оквиру манифестације „Дани Лазе Костића“ у просторијама Матице српске у Новом Саду. Закључно с 2006. годином, ова награда се додељивала за све књижевне жанрове којима се бавио славни књижевник, у категоријама за поезију, прозу, критику и есејистику, публицистичку и књижевну теорију. У том периоду, додељивала се специјална награда.

Од 2007. године, награда се додељује у следеће две категорије:

- 1) За најбоље књижевно дело објављено између два Међународна салона књига у Новом Саду;
- 2) За издавачки подухват године, у категорији намењеној издавачким кућама;

У наведеном периоду, награду за најбољу књигу године су понели: Светислав Басара за роман „Успон и пад паркинсонове болести“ 2007. године, Никола Маловић за роман „Лутајући Бокел“ 2008. године, Милисав Савић за дело „Принц и сербски списатељ“ 2009. године, Радмила Лазић за збирку поезије „Магнолија нам цвета“ 2010. године, Горан Петровић за роман „Испод таванице која се љуспа“ 2011. године, 2012. године добио ју је Владимир Гвозден, 2013. године Звонко Карановић, 2014. године Драган Јовановић Данилов за роман „Таласи београдског мора“, 2015. године Весна

Капор за роман “По сећању се хода као по месечини”, а ове године Миодраг Кајтез за роман “Изложба”.

У склопу исте манифестације за издавачки подухват најчешће награђивани били су: Издавачка кућа “Прометеј” и “Службени гласник”.

Постоји и награда истог имена коју додељује Удружење новинара Србије од 2001. године за више категорија, према облицима новинарског изражавања.

9. ЧЕТВРТА ГРУПА – КЊИЖЕВНЕ НАГРАДЕ ЗА САТИРУ

Посебно место у оквирима књижевног живота наше земље представљају награде које су намењене специфичном књижевном облику – сатири. Функција сатире јесте да, служећи се, често, бритким хумором и иронијом, исмева и критикује појединца, друштвену групу и друштво у целини; оваква дела поседују, осим књижевне вредности, и својеврстан друштвени ангажман. Сатира није ограничена одређеном књижевном врстом, већ обухвата дела поетских, прозних и драмских жанрова. Такође, чест је пример награда за сатирична дела, које поседују категорију намењену афоризму, краткој прозној врсти, која заправо представља сажету и духовиту изреку, која у себи носи вишезначну поруку о човеку и свету који га окружује. Због наведених карактеристика, афоризам је веома погодан за презентацију сатиричних садржаја.

У наставку, биће представљене неке од најзначајнијих награда за сатиру, као и неке од оних које су искључиво намењене афористичарима и њиховом делу. Овај број награда је значајан што указује на духовитост народа, као и способност државе да ове ауторе препозна и награди.

9.1.1. Награда „Радоје Домановић“

Радоје Домановић

Награда *Радоје Домановић* с правом представља најзначајније признање из ове групе. Она носи име ствараоца који се сматра родоначелником српске сатире. Радоје Домановић (1873 – 1908) не само својим књижевним стваралаштвом, већ и политичким ангажманом, залагао се за друштвене промене, након пада режима краља Александра Обреновића, 1903. године, поводом чега је покренуто и политички лист „Страдија“. Због својих политичких ставова био је прогањан и отпуштан с посла. Први је сатиричар међу српским реалистима, а сатира је главно обележје његових романа. Најзначајнија пишчева дела су приповетке: „Вођа“, „Данга“, „Мртво море“, „Страдија“, „Краљевић Марко други пут међу Србима“ и друге.

Награда *Рadoје Домановић* додељује се у оквиру манифестације „Домановићеви дани сатире“ (ДОДАС), која се одржава у месецу јулу у Овсишту, у Шумадији, родном месту књижевника. Ова манифестација је установљена у децембру 1993. године, поводом 120 година од рођења писца. Од 2005. године, награду додељују Удружење књижевника Србије и Фонд „Рadoје Домановић“. Награда се, од оснивања, додељује перманентно у две категорије:

1. За посебан допринос сатиричној књижевности
2. За најбољу књигу сатире

У категоријама за збирку сатиричних песама и за писану сатиру, награда није додељивана од 2005. године, док се у категорији за животно дело додељује на сваких пет година. Лауреати овог престижног признања су неки од најистакнутијих књижевника данашњице, попут Матије Бећковића, који је овом наградом овенчан и за животно дело, Душана Ковачевића, Моме Капора, Милована Витезовића.

Такође, не треба заборавити ствараоца који представља најистакнутијег савременог афористичара и писца сатиричних дела. То је Александар Баљак, који је први лауреат овог признања за допринос сатиричној књижевности у 1994. години, као и добитник награде за најбољу књигу сатире у 2008. години, за остварење „Рат је први почео“. Године 2009. за допринос на пољу сатире награду је добио Момо Капор, као и Раде Јовановић за књигу афоризама „Кратки јасно“. Наредне године за укупан допринос српској сатири награду је добио Петар Пајић, а следеће године добио ју је Љубивоје Ршумовић. Награда за 2015. годину припала је за најбоље сатирично објављено дело, Бојану Љубеновићу за „Писма из Србије“.

9.1.2. „Вибова награда“

Још једна важна награда за сатиру јесте *Вибова награда* која је намењена најбољем младом сатиричару у претходној години, до 35 година старости. Награда се додељује у спомен на великог сатиричара Владимира Булатовића Виба (1931–1994), афористичара и уредника листа „Политика“, чија су најзначајнија дела „Будилник“,

„Корак назад“ и „Мењачница идеала“. Награда се додељује на дан рођења писца, 8. марта, а установио ју је дневни лист „Политика“. Специјална *Вибова награда* или *Вибова награда за животно дело* установљена је 2000. године и додељује се сваке пете године, за „укупан допринос српској новинској сатири“⁹⁹. Важно је споменути и још неке награде за сатиру. Најпре, то је *Награда фестивала хумора и сатире „Златна кацига“*, чији је организатор Културни центар Крушевац. Овај фестивал од 1996. године функционише на међународном нивоу (регистрован у Wit World-у у Њујорку) и поседује више категорија, те чини једну веома богату целину. То су категорије:

- 1) За најбољу сатиричну причу;
- 2) За најбољу сатиричну песму;
- 3) За најбољи афоризам;

Додељује се и у виду посебног признања „Раде Брка“, за кратку форму коју одликује специфични хумор. Треба споменути још и награду *Златна чивија* Фестивала хумора и сатире „Чивијада“ са седиштем у Шапцу, *Награду међународног фестивала „Сатира фест“*, награду *Ђорђе Фишер*, награду *Жикишон*, која поседује и категорију за најбољи афоризам, као и међународно признање *Екселенција сатире*, које додељује, за укупан допринос светској сатири Задужбина „Радоје Домановић“, а установљено од стране Удружења књижевника Србије.

Неке од награда које се додељују афористичарима су *Вук Глигоријевић*, као и награда *Банатско перо*, која осим категорије за поезију, поседује и ону која се додељује за најбоље афоризме.

---

⁹⁹ Стојковић, Р.Б., *Лексикон литерата лауреата – књига друга, српске књижевне награде 2003-2010*, Вибова награда за животно дело, Енигматски савез Србије, Београд, 2011, стр. 35

10. ПЕТА ГРУПА – НАГРАДЕ ЗА ДРАМСКО СТВАРАЛАШТВО

У посебну групу спадају признања којима се награђује драмско књижевно стваралаштво. Сложена природа драме, као књижевне врсте, утицала је и на начин награђивања који јој је намењен. Драма поседује литерарни аспект (писану форму), који испуњава своју уметничку улогу и остварује шири, друштвени циљ, проналазећи исходиште у другим уметничким формама, као што су позоришне представе, или филмска остварења. Због тога се и награде намењене овој књижевној врсти могу поделити у две подгрупе. Потребни су одређени услови да се нови, савремени драмски текст постави, а касније да и са позорнице пређе у гледалиште.

У прву подгрупу спадају награде којима се награђује драмски текст, као литерарни предлог, док се у другој налазе оне које се обично додељују у склопу позоришних фестивала и којима се оцењује драмски текст, у овом случају, као саставни део целокупног уметничког остварења, односно позоришне представе.

Продукција националне драмске литературе и раније је заостајала за делима осталих књижевних родова. Деценијама, читаво једно историјско раздобље, српско позориште је почивало и изграђивало се на делима „оца српског театра“ Стерије. Његова драмска дела, а нарочито комедије, доминирала су нашом сценом и утирала пут развитку домаћег позоришта.

10.1.1. „Стеријина награда“

Додела Стеријине награде 2015. године

Стеријина награда тренутно представља најзначајније признање којим се награђује најбољи савремени драмски текст домаћег писца. Она носи име зачетника традиције српске драмске књижевности, Јована Стерије Поповића (Вршац 1806 – 1856), цењеног пре свега због комедија у чијој суштини се налази оштра, сатирична критика малограђанског

морала једне учмале друштвене средине. Стерија, живописни сликар људске природе, своје карактере гради служећи се драмским типовима, који су се на позорници усталили кроз историју светске драмске књижевности – преко новоантичке (Менандер) и римске комедије (Плаут), комедије dell arte, па све до комедија славног Молијера. Основним драмским типовима: матором тврдици, сналажљивом слуги, младим љубавницима и другим карактерима, Стерија уграђује особине својствене менталитету нашега човека, стварајући на тај начин аутентичне јунаке, као и универзалну слику исходишта историје нашега народа. Његова најзначајнија дела су комедије: „Лажа и паралажа“, „Женидба и удадба“, „Покондирена тиква“, „Тврдица Кир Јања“, „Родољупци“, и драме „Смрт Стефана Дечанског“ и „Наход Симеон“.

Стеријином наградом се награђује најбољи драмски текст изведен на „Стеријином позорју“ у Новом Саду – позоришном фестивалу савремене домаће драме, који се развио из обележавања стопедесетогодишњице рођења, односно стогодишњице смрти писца. Ова награда се додељује од другог Фестивала, одржаног 1957. године, а њени први лауреати били су Александра Обреновић и Ђорђе Лебовић за драмски текст „Небески одред“. Неки од скорије награђених драмских писаца су Угљеша Шајтинац за драму „Хадерсфилд“ (2005) и Милена Марковић за драму „Наход Симеон“ (2007). Она је ове године по 61. пут додељена за најбољи драмски текст Божидару Кнежевићу, драмском писцу из Новог Сада за текст „Илустрована енциклопедија нестајања“.

„Стеријино позорје“, као институција, додељује и *Награду за најбољи драмски текст*, који се оцењује у литерарном облику. Одабир најбољих текстова врши се посредством анонимног конкурса. Право учешћа имају афирмисани и неафирмисани писци, а награда се састоји од дипломе, новчаног износа и инсценације награђеног дела.

10.1.2. Награда „Бранислав Нушић“

Награда *Бранислав Нушић* носи име највећег српског комедиографа с краја XIX и почетка XX века, настављача драмске традиције коју је установио Јован Стерија Поповић. Служећи се врцавим хумором Бранислав Нушић ставља акценат на критику друштвено-политичког система свога времена. Да ли је универзалност Нушићевих драмских дела производ генијалности писца или непоправљиве природе нашега народа, просудиће време. Свакако је Нушић комедиограф који ће створити читаву једну епоху у развоју домаће кинематографије. Важно је напоменути да писац ствара у оквирима драмског реализма, истражујући широки спектар могућности које овај драмски правац нуди, с прецизношћу и истинитошћу градећи драмске карактере који, захваљујући аутентичности, живе и данас, на многим позоришним сценама широм земље. Најзначајније комедије Бранислава Нушића су: „Народни посланик“, „Госпођа министарка“, „Ожалошћена породица“, „Покојник“ и друге.

Годишњу награду *Бранислав Нушић* додељује Удружење драмских писаца Србије, посредством анонимног конкурса за оригинални драмски текст на српском језику. Награда се састоји од дипломе, бронзане плакете са ликом Бен Акибе (рад академског вајара Милуна Видића) и новчаног износа. Награда се додељује од 1980. године, а лауреати су следећи: 1980. године Драган Томић за драму „Раскршће“, Божидар Зечевић за драму „Пивара“, Велибор Мухић за драму „Пролећна сезона“,

Ненад Прокић за драму "Мета стабилни грал", Миодраг Караџић за драму "Само ви ајте, а ми ћемо грактат и арлаукат", Јелица Зупанц за драму "Црњански, или лако је Андрићу", Миладин Шеварлић за драму "Витезови и небеска војска", Сениша Ковачевић за драму "Рави", исти аутор и наредне године за драму "Свети Сава", затим Радослав Златан Дорић за драму "Кад би Сомбор био Холивуд", поново Шеварлић за драму "Змај од Србије", Драган Томић за драму "Псећа кућица", Иван Панић за драму "Сократов тестамент", Миливоје Мајсторовић за драму "Једнодневна вишегодишња фарса", две награде у истој години Иван Панић за комедију "Бол болан" и Новица Савић за драму "Радинка, Љубисав и Мијат". 1995. године награду је поново добио Дорић за драму "Горко путовање у ништа", наредне године Иван М. Лалић за комедију "Трећи светски рат", затим Жељко Хубач за драму "Земља", поново Дорић за комедију "Јелена Анжујска", па Саша Вечански за драму "Варавина опција", па Драган Тешовић за дело "Како васпитати андроида", па поново Хубач за драму "Ратко и Јулијана", затим Зоран Божовић за драму "Узбудљиво крстарење", поново Шеварлић за драму "Заводник", затим Леон Ковке за драму "Кнадла у бањи", па Новица Савић за драму "Кад онај тамо умре", па Младен Поповић за драму "Маслачак и ретард", Новица Савић за драму "Овде нема лопова" и Стојан Срдих за драму "Анђео са веранде".

Удружење драмских писаца Србије установило је 2002. године и *Изузетну награду Бранислав Нушић* коју додељује појединцима који афирмишу савремену српску драму.

10.1.3. Награда „Слободан Стојановић“

Такође, у категорији за најбољи необјављени драмски текст, на конкурс који организује Народна библиотека „Илија М. Петровић“ из Пожаревца додељује се, од 2009. године, награда *Слободан Стојановић* која носи име драмског писца чија су најзначајнија дела драме „Опасна вода“, „Кућа на брду“, тв-драме „Туга“ и „Голубовићи“, као и тв-серија „Више од игре“. Интересантно је да је овај аутор био неколико пута номинован за различите светске награде за очување људских права. Досадашњи лауреати ове награде били су Димитрије Кокановић за драму „Летачи“ (2009) и Александар Ђуричић за текст „Марлон Монро или Покушај успостављања културе у малом граду“ (2010), док ју је у 2014. години добио Милан Миловановић за драму „Званична верзија“, а 2015. године добила ју је Србијанка Станковић.

Награда обухвата објављивање драме, доделу повеље „Слободан Стојановић“ и новчани износ.

10.1.4. Награда РТВ Београд за најбољу радио-драму

Добитници награде за 2014. годину

Још једна награда у области драмског стваралаштва, која се додељује посредством анонимног конкурса јесте, *Награда РТВ Београд*, тј. *Редакције драмског програма Радио Београда за најбољу радио-драму*. Награду је установила редакција Радио Београда 1965. године. Додељује је посебан жири који, осим

награђених драма, бира и оне које ће откупити за реализацију. Од 2002. године, ово признање се додељује на Дан Радио Београда, 24. марта. Његова карактеристика је и то што награђује више остварења, у склопу четири категорије:

1. За најбољу оригиналну радио-драму;
2. За најбољу радио-драму за децу;
3. За драмску минијатуру;
4. За апстрактни облик радиофоније;

Последњи награђени добитник у категорији радио-драма је Дејан Симоновић за дело "Матрози", а у категорији радио-драме за децу награду је за 2016. годину добила драма "Бубице", аутора Предрага Трајковића, за драмску минијатуру награђена је "Дигитална пилула" Иве Брдар.

10.1.5. Награда „Борислав Михајловић Михиз“

Борислав Михаиловић
Михиз

Изузетно престижно признање за драмско стваралаштво је награда *Борислав Михајловић Михиз*. Додељује се младим драмским ствараоцима који су оформили специфичне списатељске поетике, тј. иза себе већ имају озбиљна дела, ова награда има за циљ да представи најоригиналнији узорак нових тенденција у савременој српској драматургији. Сви лауреати на провокативан начин сједињују смисао за динамично истраживање сценских форми и критичко сагледавање проблематике савремене постмодерне индивидуалности.

Основна сврха ове награде је „настојање да се верификује несумњиво достигнуће у нашој савременој драматургији и афирмишу нове тенденције у овој области, а све у духу стваралаштва Борислава Михајловића Михиза“¹⁰⁰, нашега

¹⁰⁰ Стојковић, Р, Б, *Лексикон литерата лауреата – књига друга, српске књижевне награде, Борислав Михајловић Михиз, Енигматски савез Србије, Београд, 2011, стр. 26*

истакнутог драмског писца, сценаристе и једног од најзначајнијих критичара позоришног живота Србије, друге половине XX века, чија су најпознатија дела драме „Бановић Страхиња“ и „Командант Сајлер“, као и прозно остварење „Аутобиографија о другима“.

Награду додељују, почевши од 2005. године, Фонд „Борислав Михајловић Михиз“ и Прва српска читаоница из Ирига, уз покровитељство Извршног већа Војводине и Министарства културе Србије. Састоји се од свечане повеље, уметничког предмета, новчаног износа и штампања књига изабраних дела награђеног аутора. Први лауреат овог признања је драмска списатељица и песникиња Милена Марковић (2005), затим Маја Пелевић(2006), Марија Караклајић(2007), Милена Богавац, па Милица Пилетић, Јордан Светановић, Тања Шљивар, затим Оливер Фрљић, Милан Марковић, Даница Николић и прошлогодишњи лауреат Олга Димитријевић.

10.1.6. Награда „Тодор Манојловић“

Тодор Манојловић

Тодор Манојловић је књижевник, књижевни и ликовни критичар и теоретичар, драмски писац који је својом првом драмом „Центрифугални играч“ 1930. године поставио темеље модерне српске драме. Он је један од највећих европејаца српске модерне културе. Одликован је Палмом Француске академије. Написао је велики број есеја,чланака и критика, а од драма се издвајају „Центрифугални играч“, „Катинкени снови“, „Наход Симеон“, „Опчињени краљ“, „Сан зимске ноћи“, комедија „Dell arte“.

У склопу тематике о којој је реч, треба споменути и награду *Тодор Манојловић*, која носи име песника, драмског писца и есејисте, књижевног ствараоца међуратног српског модернизма. Награда се додељује у категорији за „модерни уметнички сензибилитет“ па су неки од њених лауреата драмски писци, као и филмски ствараоци, попут Виде Огњеновић, или Желимира Жилника, мултимедијалног уметника

Мирољуба Тодоровића и других. Награду је установила, 1992. године, Градска библиотека у Зрењанину, на иницијативу песника Милана Ненадића. Лауреати су: Миодраг Павловић, Милорад Павић, Миодраг Б. Протић, Ђорђе Балашевић, Душан Ковачевић, Марина Абрамовић, Мирољуб Тодоровић, Момо Капор, Павле Угринов, Јован Христић, Јовица Аћим, Вида Огњеновић, Мирослав Јосић Вишњић, Радован Вучковић, Ото Толнаји, Мухарем Первић, Милена Марковић, Желимир Жилник, Милета Продановић, Саша Ракезић, Ласло Вегел и Слободан Тишма.

Интересантно је да добитници ове награде нису нужно из света књижевности имајући у виду разнородну стваралачку природу Тодора Манојловића.

**11. ШЕСТА ГРУПА – НАГРАДЕ НАМЕЊЕНЕ КЊИЖЕВНОМ
СТВАРАЛАШТВУ ЗА ДЕЦУ**

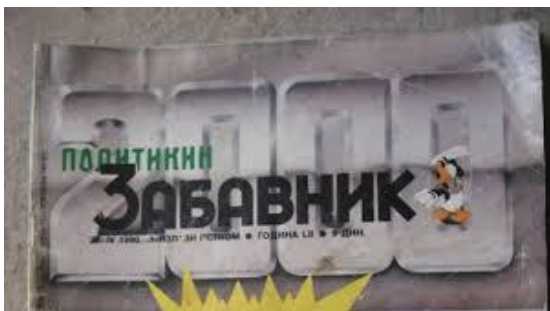
Посебну групу чине награде које се додељују за књижевно стваралаштво намењено деци. Кроз преглед ових признања утврдићемо колику пажњу књижевна критика посвећује облику књижевности посвећеној најмлађој читалачкој публици. Ова област стваралаштва је у свом обиму једно прилично разуђено поетско поље, које и даље показује тенденцију ширења и усложњавања. У основи поетских трендова стоје различити циљеви: педагошко-моралистички, едукативни и прагматички, забављачко-хуморни, маштарски.

„Сам концепт дјетињства и његово представљање у литератури мењали су се од епохе до епохе. У складу са тим и вриједносни критеријуми морали су трпјети промјене.”¹⁰¹

Критичари књижевности за децу, морају бити отворени да препознају једну специфичност већ у самом контакту са делом, а то је да се ту ради о делу које неоспорно припада поменутој области. Тај проблем, није понекад нимало лак у случају многих књижевних текстова, јер „дечији аспект“ није лако ухватљива категорија. Књижевно стваралаштво за младе упућено је једном свету који се брзо мења и једном узрасту који је обично подвргнут систематском учењу и васпитању.

У наставку, биће представљене неке од најзначајнијих награда из ове групе, које се с друге стране, додељују за различите књижевне врсте, односно жанрове.

11.1.1. Награда „Политикин забавник“

Политикин забавник је српски часопис који ужива култни статус у поп-култури Републике Србије као и бивше Југославије. Почео је да излази 1939. године. У почетку је

¹⁰¹ Вуковић, Н. Увод у књижевност за дјецу и омладину, Нио “Универзитетска ријеч”, Никшић, 1989.. стр.46

штампан у облику дневних новина, а излазио је два пута недељно. Садашња периодичност овог часописа је једном недељном. Поред чланака о науци, уметности, природи, историји, музици, трећину часописа чине и стрипови. Слоган часописа је „За све од 7 до 107“. Награда се додељује сваке године на годишњицу Политике 25. јануара. Право учешћа имају све књиге за младе написане на српском језику, или језику националних мањина у Србији.

Књижевна награда коју је установила редакција истоименог недељног листа за децу, омиљеног код омладине, као и код одраслих читалаца додељује од 1979. године најбољем књижевном делу на српском језику, намењеном младима, које поред естетских вредности има и хуманистичку оријентацију, без обзира на књижевну врсту којој припада. Лауреати ове награде су највећи ствараоци књижевности за децу код нас. Први добитници су били Гроздана Олујић, за књигу „Седефна ружа и друге бајке“ (1980.) и Енес Кишевић, за дело „Мачак у траперицама“ (1980.), затим Милован Витезовић, Градимир Стојковић, Павао Павличић, Владимир Стојишин, Бранко В. Радичевић, Мирјана Стефановић, Миленко Матицки, Светлана Велмар Јанковић, Весна Алексић, Владимир Андрић, док је последњи добитник ове награде Игор Коларов за књигу „Кућа хиљаду маски“ (2012.).

11.1.2. Награда „Невен“

Награда *Невен* поседује богату традицију. Први пут је додељена 1956. године и то двоструко, нашим најомиљенијим писцима за децу: Бранку Ћопићу за књигу „Доживљаји мачка Тоше“ и Душку Радовићу за књигу „Поштована децо“. Занимљиво је и то да је оснивач овог признања невладина организација „Пријатељи деце Србије“ (до 1990. године „Савет за васпитање и бригу о деци СР Србије“) и оно се додељује за најбоља дела дечје књижевности у области белетристике и научно-

популарне књижевности објављена у претходној години. Награда поседује и категорију намењену најбољој илустрацији. Она подстиче стваралаштво за децу, афирмише ауторе и најуспешнија остварења за децу у протеклој години. Најстарија и најзначајнија награда из области стваралаштва за децу у Републици Србији. Награду чине скупочена повеља и новчани износ. Додељује се сваке године за издања штампана у претходној и то у дечијој недељи у месецу октобру. Интересантно је да се у јуну месецу пресује цвет невена, који је саставни део повеље која се уручује добитницима на додели награде. Чланови жирија су истакнути писци и илустратори као и професори факултета за дечију књижевност и професори који се баве науком.

Добитници ове награде су: 1955. године Бранко Ћопић за роман „Доживљаји мачка Тоше“, Душан Радовић за збирку „Поштована децо“, Александар Вучо за „Сан и јава младог Коче“, Стеван Раичковић за „Дружину под сунцем“, Мирко Вујачић за „Тужне циркузанте“, Драган Лукић за „Овде станују песме“, Мирјана Стефановић за „Влатка Пидзлу“, „Јосип Кришковић за „Празник лепих жеља“, Мирко Петровић за „Дечаке са троугластог трга“, Мирослав Антић за „Плави чуперак“, Вехби Кикај за „Беле сараје“, Добрица Ерић, Арсен Диклић, Скендер Куленовић и други. Најскорији лауреат ове награде је Горан Новаков, награђен за дело „Зрикни свет кроз розле позле“(2014. године).

11.1.3. Награда „Гордана Брајовић“

За најбољу књигу за децу, од 1996. године, додељује се и награда *Гордана Брајовић* која носи име списатељице, чија су најважнија дела била посвећена управо деци, а најпознатије од њих је свакако „Кишобран за двоје“, збирка песама на основу које је створен и драмски текст.

Ове године награда је додељена по деветнаести

пут. Трећи пут за деветнаест година додељена је и Златна повеља. Ове године отишла је у руке Миловану Данојлићу, за допринос савременој књижевности за децу. Такође су додељене награде и најуспешнијим младим перима основне и средње школе. Радови награђених младих аутора објављени су у специјалном Зборнику. Сви поменути зборници који излазе једном годишње носе наслов ” Песма међу песницима”, што је својеврсна метафора за одабране и награђене ученичке радове. По томе је сваки од ових зборника био богата књижевна разгледница за одређену годину. Многима је објављивање похваљених и награђених радова подстицај и охрабрење за даљу стваралачку активност. Претходне године награду су добили Зорица Бајин Ђукановић за књигу песама ”Дан од лета” и књигу прича Миломира Краговића ” На метли која светли”.

Већ у првим годинама ова књижевна манифестација је окупила младе ствараоце из некадашњих југословенских република, али и из Мађарске, Румуније, Аустрије, Немачке. У овој манифестацији учествовали су до сада скоро сви писци за децу који пишу на српском језику: Мира Алечковић, Драган Лукић, Љубивоје Ршумовић, Добрица Ерић, Слободан Станишић, Перо Зубац, Мошо Одаловић, Душко Трифуновић, Божидар Тимотијевић, Станоје Макрагић, Ранко Павловић, Драган Колунџија, Миломир Краговић и многи други. Манифестација се увек одржава у пролеће средином априла. Неки од младих песника који су били лауреати првих година стасавају као песничка генерација и имају своје афирмативне песничке збирке. Песнички сусрети у Алексинцу охрабрили су младе људе да пишу, да у стих уткају неко своје искуство, поставе неко питање. Поред лирских песама код младих аутора јављају се и прозни радови; у њима се огледа жанровска разноврсност. Интересантно је да ту има и покушаја писања бајки, прича о животињама, а и драмских покушаја. У првим годинама манифестације песници обилазили скоро све школе у општини Алексинац, где су држали јавне литерарне часове. Тако се догађало да је у појединим школама то био први сусрет деце и писаца за децу.

За маштовити роман ”Узбуна на планети Окуко” Бошко Ломовић је ове године добио награду за футуристичку причу која се догађа 2112. године, а која осим добре

забаве нуди и значајне поуке. Аутор каже:“ Прича о дивној планети развија машту најмлађих, а старије сатирично упозорава”¹⁰²

11.1.4. Награда Змајевих дечјих игара

Најзначајнија награда из ове групе је свакако *Награда Змајевих дечјих игара*, која се додељује у више категорија, али је суштина намењена укупном доприносу на пољу стваралаштва за децу. Признање додељује највећи фестивал дечје поезије, драма и луткарских позоришта – Змајеве дечје игре, а установио ју је Савет Фестивала 1970. године. Први фестивал је одржан у јуну 1958. године под називом “Фестивал дечије поезије, драме и луткарског позоришта”. Његов организатор је Матица српска у Новом Саду. Фестивал је 1969. променио назив у” Змајеве дечије игре”.

Награда се састоји од уметничке плакете с ликом Јована Јовановића Змаја, почасне диломе, новчаног износа и уписивање лауреата у Златну књигу *Змајевих дечјих игара* . Категорије у којима се награда додељује су следеће:

1. За изузетан стваралачки допринос савременом изразу у књижевности за децу, и ово признање су понели следећи савремени писци за децу: Зоран Стојановић, Владимир Андрић, Весна Алексић, Игор Бојовић, Игор Коларев, Гордана Тимотијевић, Дејан Алексић, Мирјана Булатовић, Јасминка Петровић;
2. За изузетан допринос ширењу и популарисању књижевности за децу;
3. *Велика повеља Змајевих дечјих игара*, највише признање манифестације које се додељује повремено. Установљено је 1987. године, а прва добитница је била Десанка Максимовић. *Велика повеља* је 2007. године припала и једном од најзначајнијих песника и писаца за децу Љубивоју Ршумовићу;

---

¹⁰² Д. Богутовић, *Савест нам је успавана*, Новости, 18. април 2017.

У категорији поезије за децу важно је издвајати и следећа признања: награду *Златни кључић*, коју је установио Фестивал поезије „Смедеревска песничка јесен“, а додељује се „песнику за децу за целокупно стваралаштво“. Награда се додељује од 1993. године. Досадашњи добитници награде су: Драган Лукић, Љубивоје Ршумовић, Мира Алечковић, Добрица Ерић, Перо Зубац, Душко Трифуновић, Слободан Станишић, Ђорђе Радишић, Мошо Одаловић, Бранислав Црнчевић, Стеван Раичковић, Милован Данојлић, Владимир Андрић, Градимир Стојковић, Раша Попов, Крстивоје Илић, Лаза Лазић И Мирјана Стефановић. Поред добитника награде на манифестацији учествују писци за децу, музичари, глумци и чланови дечијих драмских и рецитаторских секција смедеревских основних школа и забавишта.

Затим ту је и награда *Булка* на књижевном конкурс за необјављену песму за децу. То је међународни фестивал песника за децу. До сада је одржан 23 пута. Лауреати су: Милоје Дончић (*Кад сам био човек*, 2010.), затим Мирјана Балтазаревећ (2014).

Награда *Војислав Илић – Млађи*, се од 2002. године, осим у категорији за најбољи сонет, додељује и за најбољу песму за децу. Војислав Илић Млађи писао је родољубиве, религиозне и љубавне стихове. Стварао је песме радости и заноса, очаран природом. Награду за најбољи сонет 2006. године добио је есејиста, песник и књижевни критичар Милисав Буца Марковић.

11.1.5. Награда Которског фестивала позоришта за децу

Kotorski
festival
pozorišta
za djecu

У категорији драмске
књижевности за децу
додељује се *Награда*
Которског фестивала

позоришта за децу (до 2003. Југословенског фестивала позоришта за децу), чији је оснивач Културни центар „Никола Ђурковић“ у Котору. Награда о којој је реч додељује се од 1994. године у категорији за најбољи оригинални домаћи драмски текст за децу, изведен на фестивалу. Најзапаженији лауреати овог признања су уједно и драмски

ствараоци из Србије који су велики део свога опуса посветили управо деци: Бранислав Милићевић и Бранко Димитријевић (више пута награђивани), као и Александра Гловацки, као прва лауреаткиња овог значајног признања. Ове године награда је отишла у руке хрватске представе "Пола-пола". У пропратном писму Фестивала стоји "Мисија Фестивала је презентација и промоција аутора, професионалаца, продукција и нових трендова у области позоришног стваралаштва за децу и младе. Главне активности су усмерене ка томе да подрже различите и разноврсне приступе стваралаштва за децу и младе, охрабре имплементацију интеркултурног дијалога у овој области и мобилност радова и професионалаца, те негују вредности мира, толеранције, едукације и једнакости."¹⁰³

Овде је важно споменути и награду *Сигидруг*, која се додељује од 1994. године, такође, за најбољи текст савремене монодраме за децу изведене на Фестивалу за децу „Змајева причаоница, играоница, певаоница“, у оквиру *Змајевих дечјих игара* (тј. "Змајевих дана"). Неки од лауреата су Дејан Алексић за књигу "Чудесни подвизи Азбучка Првог у тридесет слова", затим Оливера Јелкић за текст монодраме "Пекмез од снова".

11.1.6. Награда „Доситејево перо“

У контексту књижевног стваралаштва за децу треба посебно истаћи постојање сасвим специфичне награде, коју додељују управо деца, најмеродавнији арбитри у оцени квалитета дела која су им намењена. То је награда *Доситејево перо*, која слави име Доситеја Обрадовића (1742 – 1811) филозофа и просветитеља, најзначајније личности српске културне историје са краја 18. и почетка 19. века.

---

¹⁰³ "Kodex.me-članak", Которски фестивал позоришта за дјецу-најзначајнија манифестација у региону ,22. 3. 2016.

Доситеј Обрадовић је организатор прве српске Велике школе (касније Универзитета), а био је и министар у Карађорђевој влади. Његово најзначајније дело је „Живот и прикљученија“.

Ову необичну награду дечје критике, засновану на конвенцијама Уједињених нација о правима детета, на иницијативу Библиотеке „Доситеј Обрадовић“ покренули су организација „Пријатељи деце Вождовца“ и Центар за културу и спорт „Шумице“ из Београда (Вождовац). Награда се додељује од 1998. године, двоструко, јер у оцени књижевних дела функционишу два жирија. Први чине ученици узраста од првог до четвртог разреда основне школе који додељују *награду жирија млађег узраста*, а други, ученици од петог до осмог разреда, који додељују *награду жирија старијег узраста*. Право учешћа на конкурс имају сва дела живих писаца, издата до краја године у којој је конкурс расписан, без обзира да ли је то прво издање књиге, или не. Вишеструки лауреат овог признања је писац за младе Градимир Стојковић, за романе намењене тинејџерима – „Копао сам дубок зденац“ (1998), „Све моје глупости“ (2003) и „Хајдук из Београда“ (2004)

Неколико пута награду је добијао Урош Петровић, познати дечији писац за едицију „Загонетне приче“, затим је неколико пута лауреат била Јасминка Петровић за књиге: „Ово је најстрашнији дан у мом животу“ и „Од читања се расте“.

11.1.7. Лимске вечери дечије поезије

Дом културе „Пиво Караматијевић“ из Прибоја сваке године расписује конкурс за „Лимске вечери дечије поезије“. Ова манифестација по којој је Прибој препознатљив одржава се од 1979. године. Право учешћа имају ученици старијих разреда основних школа са простора Србије и Црне Горе. Овај конкурс је изузетно масован, на овогодишњој манифестацији, која је одржана по 38. пут, је пристигло 595 радова ученика виших разреда основних школа из 31 града Србије и Црне Горе. Тиме се у знатној мери промовише стваралаштво за младе. Интересантно је напоменути да жири бира најведрију и

најмаштовитију песму. Традиционални сегмент манифестације је и „Гост песник“ у коме наступају истакнути писци и песници за децу. Последњи гост је била дечија песникиња из Београда Мирјана Булатовић.

Овај конкурс за дечију поезију има јако дугу традицију одржавања од скоро четири деценије.

11.1.8. Награда „Кикини дани“

Председница жирија Биљана Грујичић приликом проглашења победника у Удружењу дистрофичара 2016. године

Манифестацију „ Кикини дани“ организује у Ужицу Удружење дистрофичара Златиборског округа за ученике средњих школа на територији града Ужица. Теме конкурса увек се тичу интеграција особа са инвалидитетом у друштвени систем.

Овај конкурс наилази на врло добар пријем код младих средњошколаца, јер они препознају овај проблем као

актуелан. Конкурс је установљен у знак сећања на рано преминулу чланицу Удружења Тијану Петровић-Кику, активисткињу и борца за стварање изједначених могућности и унапређење положаја особа са инвалидитетом у локалној заједници. Ова манифестација, осим новчаног износа који припада награђеном, има и статуу „Цвет једнакости“, намењену особама које подржавају и пружају помоћ особама са инвалидитетом. Прошле године добитник ове статуе био је познати фудбалер Немања Видић, а претходне године истакнути трубач Дејан Петровић.

**12. СЕДМА ГРУПА – ПРИЗНАЊА ЗА ЖИВОТНО ДЕЛО И
ОСТАЛЕ НАГРАДЕ**

12.1. ПРИЗНАЊА И НАГРАДЕ ЗА ЖИВОТНО ДЕЛО

У ову групу спадају такође значајна признања за књижевно стваралаштво. Међу њима су, пре свега, престижна сталешка признања за животно дело, а ту су и државна признања, која се додељују и књижевницима, за посебан допринос афирмацији српске културе.

12.1.1. Награде за дело у Вуковом духу

**Додела награде песнику Љубивоју
Ршумовићу**

Изузетно значајна признања за културу нашег друштва у целини, представљају две награде које славе дело Вука Стефановића Караџића, најзначајније личности српске књижевне историје, с прве половине XIX века.

Вук Стефановић Караџић рођен је у Тршићу, у близини Лознице 26. октобра (или 6. новембра) 1787. године, док је већи део радног века провео у Бечу, где је живео све до смрти 1864. године. Без сумње, он представља личност која је на пресудан начин и у највећој мери утицала на формирање модерног српског књижевног језика (граматике и правописа), а самим тим и на утемељењу српске књижевне традиције.

Кроз реформе на пољу лингвистике, које су се огледале у формирању нове српске азбуке, изникле на темељима старословенског писма, као и стварању новог, фонетског правописа, Вук Караџић је спроводио својеврсну мисију увођења народног језика у српску књижевност. Творац је и првог речника српског језика „Српског рјечника“, који је 1818. године изашао у Бечу, заједно са другим издањем његове граматике српског језика.

Свестрани и темељни рад на пољу реформисања књижевног језика представља само једну област деловања овог великог ума. Просветитељски допринос, којим је на посебан начин задужио овај народ, огледао се у прикупљању и записивању народне епске и лирске поезије, приповедака, пословица, загонетки, брзалица и осталих народних умотворина. Година која се сматра победом Вукове језичке реформе јесте 1847. у којој су „ на народном језику објављени: дело Ђуре Даничића „Рат за српски језик и правопис“, „Песме“ Бранка Радичевића, „Горски вијенац“ Петра Петровића Његоша и превод „Новог завјета“ Вука Караџића. Ипак, реформисани књижевни језик Вука Караџића признат је за званични књижевни језик тек 1868. године, четири године након његове смрти.

Прво признање из ове групе представља *Вукова награда*, коју је 1964. године установила Културно-просветна заједница Србије, основана 12. маја 1956. године, као ванстраначка друштвена организација, асоцијација стваралаца, културних и просветних установа, друштва, удружења и секција, чији рад се заснива на принципу добровољности, а у циљу просвећивања и подизања културног нивоа становништва.

Вукова награда се додељује појединцима и организацијама, за значајне резултате у истраживању народне ризнице и унапређењу културе, образовања и науке у Србији. Кандидате за ову награду могу предложити културне, просветне и научне установе, организације, удружења и појединци, а одлуку доноси деветочлани жири за додељивање награде, који сачињавају научници, писци и истакнути друштвени и културни радници.

У првом периоду, од 1964. до 1968. године, додељивао је по пет награда годишње. Од 1993. године додељује се до десет награда. Према Правилнику о установљењу и додељивању *Вукове награде*, ово признање се може доделити само једанпут истом лицу, односно организацији, али је ипак било изузетака. Награда за појединце се састоји од дипломе (рад академског сликара Радомира Стевића Раса) плакете са ликом Вука Стефановића Караџића (рад академског вајара Небојше Митрића) и новчаног износа.

Када је о књижевном стваралаштву реч, међу добитницима овог престижног признања налазе се : Бранко В. Радичевић, Милан Ђоковић, Момчило Тешић,

Томислав Мијовић, Мира Алечковић, Добрица Ерић, Милован Витезовић, Зоран Глушчевић, Антоније Исаковић, Стеван Раичковић, Миодраг Павловић, Љубивоје Ршумовић, Миливоје Павловић, Драшко Рађен, Љубомир Симовић, Миодраг Ћупић, Слободан Ракитић, Драган Лакићевић и други.

Вукова награда је у 2011. години припала драмском писцу и сценаристи Синиши Ковачевићу, књижевнику Радовану Белом Марковићу, драматургу и песнику Милисаву Миленковићу, књижевнику Петру Сарићу и историчару књижевности проф. др Гојку Тешићу.

Културно-просветна заједница Србије повремено додељује и *Изузетну Вукову награду*, о чему одлуку доноси Председништво Заједнице. Посебна одлика *Изузетне Вукове награде* јесте њен интернационални карактер те она може припасти и иностраним ствараоцима, или организацијама које су на посебан начин задужиле српску културу. Историју овог признања чини изузетним и чињеница да се међу његовим лауреатима налазе чак два нобеловца: Иво Андрић, први добитник овог престижног признања, награђен 1961. године и британски драмски писац Харолд Пинтер, награђен 1999. године, за посебан допринос српској култури.

Друго признање из ове групе представља *Награда Вукове задужбине* коју је утемељила организација завидне традиције и значаја, Вукова задужбина, основана 1938. године у Београду.

По оснивању, у „Прогласу Вукове задужбине“ истакнута су два основна циља ове институције, који се састоје у настојању „да награђују крупна и изворна књижевна, уметничка и културно-научна дела израђена на основици наше народне културе како ју је Вук схватио и да преузима нарочите послове који ће, у духу Вуковог рада, служити народном просвећивању и културном подизању“¹⁰⁴.

Вукова задужбина додељује своју *награду* од 1990. сваке године, у циљу подстицања и неговања уметничког стваралаштва и продужавања традиције коју је својим доприносом на пољу културе утемељио Вук Стефановић Караџић. Она се, осим

---

¹⁰⁴ Алексић, М, *Задужбине културе Србије и јавности*, Чигоја, Београд, 2010, стр. 153-154.

за уметничко стваралаштво, додељује и за најбоље пројекте у области науке и истраживачког рада.

Награда за уметност се додељује „једном аутору, за оригинално уметничко дело настало на територији Србије, Црне Горе или у иностранству, под условом да је објављено на српском језику“¹⁰⁵.

Лауреати *Награде Вукове задужбине* за уметност су, између осталих, и књижевници: Вида Огњеновић, за драмски текст „Је ли било кнежеве вечере“ и његову режију (1991), Драгослав Михаиловић за дело „Гори Морава“ (1994), Матија Бећковић за збирку поезије „Хлеба и језика“ (1997), Миро Вуксановић за роман „Семољ гора“ (2000), Рајко Петров Ного за збирку поезије „Недремано око“ (2003), Мирољуб Тодоровић за збирку „Плави ветар“ (2007) и други.

Треба нагласити да ове награде и у категоријама за науку и уметност, примарно место посвећују књижевној баштини, тако да је 2008. године за уметност награду добио Драгомир Брајковић „Моје се зна“. 2009. године награду је добио за књижевну науку Предраг Палавестра („Историја српске књижевне критике 1768-2007“), за уметност Славољуб Галић „Снови Хиландара“, 2010. године за науку Ненад Љубинковић за књигу „Трагања и одговори: Студије из народне књижевности и фолклора, за уметност Никола Кока Јанковић за изложбу скулптура и цртежа у галерији Сану. 2011. године за науку награду је добила Снежана Самарџија за књигу облици усмене прозе, а за уметност Сава Стојков за изложбу у просторијама „Музеја Војводине“. 2012. године награду за науку је добио Михаило Војводић за књигу „Стојан Новаковић-У служби националних и државних интереса“, за уметност Михајло Митровић за књигу „Архитектура Београда 1950-2012“. 2013. године за науку награду је добио Драгољуб Живојиновић за књигу „La Dalmazia o morte“, за уметност „Речник поезије“. 2014. године за науку је награду добила Соња Петровић за књигу: „Сиромаштво у фолклорној традицији Срба од 13. до 19. века: прилог проучавању народне културе.“ За уметност је награду добио Бојан Оташевић за изложбу слика у галерији Народног музеја у Крагујевцу 2014. године. Протекле године председник жирија Бошко Сувајџић је, истакавши да се ово признање као најпрестижније додељује

---

¹⁰⁵ Ибид.

24 године, доделио га за науку Драгољубу Златковићу за двотомно дело „Речник пиротског говора“ у издању Службеног гласника за 2014. годину. За уметност је награда припала Милицаву Савићу за књигу „La sans passerelle“, а за дело посвећено Вуку, награду је добио Милован Витезовић за целокупно своје дело, а нарочито се истиче ТВ серија „Вук наш насушни“ и монографија „Вук Караџић“.

12.1.2. Повеља Удружења књижевника Србије

Књижевна награда која на најбољи начин осликава сам смисао ове врсте награђивања, јесте, можда најзначајније сталешко признање, које додељује Удружење књижевника Србије. Реч је о *Повељи Удружења књижевника Србије*, коју ова организација додељује својим члановима за животно дело.

Удружење књижевника Србије основано је 26. маја 1905. године. Овај чин се одиграо у просторијама Српске књижевне задруге, уз присуство двадесет и једног писца, добијајући назив Српско књижевно друштво. Главни циљеви оснивања ове институције билу су да окупи српске књижевнике у једну заједницу, као и да штити професионалне интересе својих чланова. За првог председника био је изабран Симо Матавуљ, а за секретара Јован Скерлић. Године 1911. мења се назив у Друштво српских књижевника, а после Првог светског рата у Удружење српских књижевника. Након Другог светског рата, на оснивачкој скупштини 31. децембра 1944. године, обновљен је рад институције, али под називом Удружење књижевника Народне Републике Србије, са председником Исидором Секулић на челу и Оскаром Давичом као секретаром. Прецизни подаци о добитницима ове награде постоје од 2001. године. У том периоду ово признање су добили следећи истакнути књижевници: Михајло Пантић, Милош Петровић, Гроздана Олујић, Драган Недељковић, Стеван Раичковић, Момо Капор, Мухарем Первић, Добрило Ненадић, Милован Данојлић, Матија Бећковић, Љубивоје Ршумовић, Милорад Екмечић, Мирољуб Тодоровић, Драшко Ређеп и други.

Неке од значајних награда из ове групе у себи обједињују српску православну традицију, као и вид духовности који јој припада, с посебним доприносом појединаца на пољу књижевности. Оснивачи оваквих признања су институције које припадају Српској православној цркви, а признања се често додељују у време православних празника, или значајних црквених свечаности.

12.1.3. Награда „Златни крст кнеза Лазара“

**Књижевник Петар Сарић лауреат
награде за 2015. годину**

Награда *Златни крст кнеза Лазара* слави име Лазара Хребељановића, великог српског владара, који је, предводећи српску војску у Косовском боју, свој живот изгубио, на Видовдан, 28. јуна 1389. године. Награду, која има за циљ очување косовског завета и српске духовности, на просторима свих српских земаља, додељује се за укупно стваралаштво, српским књижевницима, као највеће признање књижевне манифестације „Видовданско песничко причешће“. Ова манифестација има за циљ да оживи и афирмише историјско памћење на непролазну духовну творевину. Главни организатор ове манифестације, која се поводом Косовске битке одржава уочи Видовдана у порти манастира Грачаница, је Дом културе Грачаница, а покровитељ је Министарство културе Србије. Награда се састоји од златног крста, повеље и новчаног износа. Први пут је додељена 1990. године, песникињи Десанки Максимовић, а неки од најскоријих добитника овог признања су: Драгослав Михаиловић, Мирослав Јосић Вишњић, Данило Николић, Вук Драшковић, Петар Пајић, Милосав Тешић, Милован Данојлић, Петер Хандке, Бранислав Брана Црнчевић, итд.

Песник и прозни писац је Петар Сарић, који живи на Брезовици, добитник је овогодишње награде, одлучио је жири манифестације „Видовданско песничко бденије

2016.". "Грачаничка повеља" је припала је припала Тањи Крагујевић, песникињи из Београда, награда "Перо деспота Стефана Лазаревића" припала је Ивани Димић из Београда.

12.1.4. Повеља „Карађорђе“

Повеља „Карађорђе“ је признање које се додељује за укупан литерарни опус надахнут духовним и слободарским традицијама српског народа, односно за животно дело. Ово признање установила је и додељује га организација „Шумадијске метафоре“ из Младеновца, од 2004.

године. Овај песнички фестивал се одржава у Младеновцу почев од 1977. године и он афирмише књижевно стваралаштво релативно непознатих, или занемарених књижевника. Оно слави личност великог српског војводе Ђорђа Петровића Карађорђа, вође Првог српског устанка.

Жири за доделу повеље "Карађорђе", коју по десети пут додељују "Шумадијске метафоре" , одлучио је да овогодишњи добитник повеље буде песник Радомир Стојановић. Тако се он придружио ранијим добитницима ове повеље: Радославу Војводићу, Николи Цинцару Попоском, Матији Бећковићу, Срби Игњатовићу, Томиславу Мијовићу, Зорану Костићу, Радомиру Андрићу, Ристи Василевском, Мирославу Лукићу, Зорану М. Мандићу, Ђорђу Николићу и Милошу Јанковићу. Стојановићу ће идуће године бити штампана награђена збирка изабраних песама.

12.1.5. Награда „Кнегиња Милица“

Налик овом признању је и новооснована награда *Кнегиња Милица* коју додељује

Центар за хуманост, културу и православље из Београда, за посебан допринос српској књижевности, култури и духовности, као и за очување православне традиције. Кнегиња Милица је имала снагу вере, племенитост, духовност, мудрост, одважност и храброст да сачува Србију након косовске трагедије. Стога је име кнегиње Милице, највољеније “српске царице” (како је сам народ крунисао) које награда носи, синоним за духовност, мудрост и храброст.

Књижевница Дојна Галић Бар је добитница награде “Кнегиња Милица” за 2010. годину због доприноса српској књижевности, култури и духовности, док је 2015. године награду добила хуманисткиња и уметница Софија Ђук Ди Гарофани, која већ деценијама живи и ствара у Француској.

12.1.6. Награда „Изви искра Његошева“

Председник жирија Матија Бећковић се обраћа публици

Признање које све више добија на значају јесте награда *Изви искра Његошева*. Појам *извиискра* значи „почетак слободарске идеје“ односно „рађање слободе“, а уједно представља и прво име славног Његошевог „Горског вијенца“. Ово признање је значајно и због тога што представља наставак *Његошеве награде*, чије је додељивање

прекинуто 2000. године. Ова награда почиње да се додељује од 2007. године. Оно се додељује бијенално, за најбољу књигу, сабрана или одабрана дела, или за животно

дело аутора који пишу на српском језику. Циљ награде је да афирмише истинске књижевне вредности, а установила ју је Епархија будимљанско-никшићка, на иницијативу владике Јоаникија, (поводом стотесетогодишњице штампања „Горског вијенца“) и модна кућа “Мона”. Циљ награде је да афирмише истинске књижевне вредности и ствараоце који пишу на српском језику.

Име добитника награде саопштава се на Савиндан, а уручује се на празник Светог Василија Острошког у Никшићу, Београду, Бањалуци, или неком другом месту за које се одлучи епископ те епархије. Жири за доделу ове награде чине: Јован Делић, Милутин Мићовић, др Ранко Поповић, др Иван Негришорац и Драган Хамовић. Књижевници који су носиоци овог признања су Миодраг Павловић за изабрана дела „Живот у јарузи“, „Рајске изреке“, „Бесовски вртлози“ (2008.) и Рајко Петров Ного за „Не тикај у ме“ (2010.). У 2012. години ово признање су понели: Милован Данојлић за роман „Добро је живети“, митрополит Амфилохије Радовић за изабрана дела, Милосав Тешић за збирку песама „Млинско коло“, Мило Ломпар за студије „Дух самопорицања“ и „Његошево песништво“, као и Ранко Јововић за збирку изабраних песама „Не окрећи главу од мене Господе“. Последња награда додељена је ове текуће године у фебруару и то песнику Љубомиру Симовићу.

Симовић је, према мишљењу чланова жирија, песник једне од најљепших песама “Десет обраћања Богородици Тројеручици хиландарској”, док је у “Балади о Стојковићима” направио редак спој баладе, маријерија и патриотске песме са хумором и гротеском.¹⁰⁶

---

¹⁰⁶ СПЦ, Зборник, 6. фебруар 2016. године

12.1.7. Награда града Београда

**Жири за доделу награде са председником
Николом Никодијевићем**

Награда града Београда је значајно признање које представља наставак некадашње престижне Октобарске награде града Београда . Уместо прославе 20. октобра, дана ослобођења Београда од немачке окупације у Другом светском рату, установљени су „Дани

Београда“ који се прослављају од 16. до 19. априла. Сматра се да је 16. април 1878. године, у једном званичном тексту први пут споменуто словенско име Београд – Бели град. Са друге стране, 19. април 1867. године, турски командант Београда, Али-Риза паша, предао је кључеве ослобођеног Београда српском кнезу Михаилу Обреновићу. Укидање прославе 20. октобра на дан ослобођења Београда, и награде у вези с тим датумом, с разлогом је изазвало критичке реакције у јавности.

Награда града Београда установљена је 2002. године и додељује се за дело које представља највредније достигнуће у својој области, а појавило се на културној сцени града у претходној години. Додељује се у више области, између осталог и за књижевно стваралаштво и преводилаштво, појединцима са пребивалиштем у Београду, или групама аутора за заједничко дело. У области књижевности или преводилаштва додељена је Милети Продановићу за роман „Врт у Венецији“ (2003), Гордани Ћирјанић за роман „Кућа у Пуерту“ (2004), Душку Паунковићу за превод дела „Приче“ Гаита Газданова (2005), Давиду Албахарију за „Пијавице“ (2006), Бранимиру Живојиновићу за превод дела „Човек без особина“ Роберта Музила (2007) Михајлу Панитићу за књигу „Овог пута о болу“ (2008), Душку Новаковићу за збирку песама „Клупе ненаграђених“ (2009), Дринки Гојковић за превод са немачког дела „Култура и политика“ Волфа Лепениса (2010) и Бориславу Радовићу за књигу есеја „Понешто о песницима и о поезији“ (2011), наредне године Олги Кострашевић за превод дела “Идеје за филозофију повести човечанства” а, 2013. године у области књижевности добио ју је академик Милосав Тешић за књигу “Ветрово поље”, затим 2014. године Злата Бојовић

за књигу „Историја дубровачке књижевности“, док ју је за 2015. годину добио песник Петар Цветковић за књигу “Поглед с трема”.

Интересантно је да је академик Дејан Деспић, композитор и музички писац одлучио да врати награду града Београда за музику и музичко-сценско стваралаштво за 2015. годину заједно са њеном „новчаном подлогом“, како је навео у отвореном писму. Овај аутор сматра да држава недовољно брине о уметницима и да небрига о култури може да изазове огромне и дугорочне последице, али да се олако прелази преко тога и то се занемарује на разне начине. Такође Деспић подвлачи: “Живимо у средини и у времену када се за културу мало даје зато што многе друге ствари као што су спорт и филм привлаче много више пажње.”¹⁰⁷

Књижевник Светислав Басара такође поздравља овај гест академика, јер је сматра он “враћање награда, плакета, повеља, одувек бивало, али су враћања новчаних средстава била преседан, што је такође ствар коју сам одобравао.”¹⁰⁸

---

¹⁰⁷ Александра Ћук, Ово је време циркуса и хлеба, Данас, 30. август 2016. година

¹⁰⁸ Басара, Спорт и свет, Данас, 30. август 2016.

**13.   ОСМА ГРУПА – СРПСКЕ КЊИЖЕВНЕ НАГРАДЕ ИЗВАН
             СРБИЈЕ**

Српске награде се додељују успешним појединцима и институција чији је допринос евидентан и од интереса за српску културу и науку. Награде се могу поделити на награде за животно дело или за неки сасвим специфичан резултат. Неке награде имају дугу традицију, а неке се труде да то тек постану. Тако је одлуком уредништва „Српских недељних новина“, гласила српске заједнице у Мађарској, за овогодишњег добитника награде Теодора Павловића за информисање добио Миливоје Павловић, познати новинар, књижевник и професор универзитета.

Такође су „Српске недељне новине“ расписале књижевни конкурс „Милован Видаковић“ по четврти пут за кратку причу. Све приче пристигле на конкурс доносе много историјских и социјалних тема, али и садржаја који имају публицистичко-забавни карактер, све до оних које садрже амбиције и одлике уметничке прозе. Лауреаткиња је овога пута била Славица Зељковић за „Капут госпође Винер“.

14. ЕМПИРИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ

14.1. МЕТОДОЛОШКО-ХИПОТЕТИЧКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Проблем истраживања

Научни проблем који се истражује докторском дисертацијом је питање да ли књижевне награде утичу на креирање културне политике и остварују интеракцију са припадницима циљних јавности: ученицима, културним радницима и представницима жирија.

Теоријско одређење предмета истраживања обухвата и анализу и објашњење досегнутих теоријских сазнања која се односе на број, класификацију и одређење постојећих књижевних награда и издвајање чињеница које су од примарног значаја за функционисање таквих награда у својству културне политике Републике Србије.

Функционисање књижевних награда у оквирима културне политике Републике Србије требало би да се планира и организује у сарадњи са представницима Министарства културе Републике Србије, односно службама које би се бавиле средствима утицаја књижевних награда на културну политику Републике Србије.

Уколико се књижевне награде посматрају као друштвени субјект који у савремености морају да врше утицај, а то значи усмеравају и каналишу токове културне политике, утолико је важно одредити претпоставке, садржај и активности у којима се исцрпљује процес утицаја књижевних награда на стратегију културне политике.

У вези са тим су и ставови и сазнања, као и компетенције представника књижевних жирија, културне јавности и ученика, као конзумента књижевних дела, који ће бити емпиријски истражене као једна од најважнијих претпоставки за успешну селекцију и одабир књижевних награда на територији Републике Србије.

Предмет, циљ и задаци истраживања

Предмет истраживања у докторској дисертацији је специфичност утицаја књижевних награда на културну политику Републике Србије. Сазнајно оивичење предмета истраживања подразумева претходно теоријско одређење појмова категоријалног значаја за истраживање, као што су: култура, уметност, књижевност, награде, политика.

Одређење предмета истраживања подразумева претходну анализу и објашњење досегнутих теоријских сазнања која се односе на развијање могућих модела утицаја књижевних награда на циљану јавност (културну и стручну јавност, младу популацију у образовном процесу). Због сложености, овај предмет може бити изучаван са

комуниколошког, али и са педагошког, психолошког, социолошког аспекта, те је потребан интердисциплинаран приступ истраживању научног проблема.

Операционо одређење предмета истраживања односи се на процену припадника циљаних јавности(представника жирија, културне јавности и ученика) о степену остварене интеракције између књижевних награда и културне политике. Зато су емпиријским путем истражени ставови циљане јавности на територији општине Ужице којима се они представљају у јавној сфери.

Циљ истраживања је утврђивање разумевања значаја успостављања, развијања и одржавања веза доделе књижевних награда и мера културне политике. Тако утврђени циљ може бити остварен критичком анализом садашњег стања остваривањем утицаја књижевних награда на мере културне политике Републике Србије и предлагањем функционално одрживог модела односа између ове две варијабле, као и функционално одрживог модела спреге између између књижевних награда и културне политике.

Сазнајно оивичење предмета истраживања на основу постављеног циља подразумевало је осмишљавање више сложених фаза:

Истраживачке фазе

Преглед литературе о додели књижевних награда са анализом критеријума жирија
Интервју са представником књижевног жирија, доцентом Филолошког факултета Универзитета у Београду
Интервју са директором Народне библиотеке Ужицу
Формирање упитника и анкетање чланова књижевних жирија
Формирање упитника и анкетање културних радника
Формирање активног упитника и анкетање представника ученика
Анализа резултата квалитативних и квантитативних истраживања.
Научно моделовање (конструкција модела међузависности односа књижевних награда и културне политике.)

Нацртом истраживања предвиђено је да се испитају ставови и мишљење чланова књижевних жирија, културних радника и ученика о утицају књижевних награда на културну политику Републике Србије.

Предвиђено је да целокупно истраживање буде у Ужичкој гимназији, школској и Градској библиотеци града Ужица.

Истраживачки задаци

1. Први задатак који смо поставили да утврдимо да ли културна политика валоризује доделу књижевних награда и признања и како то одређује смерове њеног деловања.
2. Други задатак који смо поставили пред нас је да испитамо на који начин књижевне награде могу да утичу и буду средство културне политике и да ли је циљна јавност упозната са њиховим значајем.
3. Трећи задатак који смо поставили пред нас је био да испитамо број, учесталост, врсту и континуитет доделе књижевних награда на простору Републике Србије.
4. Четврти задатак који смо поставили је да истражимо у којој мери значајни културни радници придају важност додели књижевних награда и признања.
5. Пети задатак који смо поставили је да истражимо да ли ће боља информисаност о додели књижевних награда допринети и повећању угледа и читаности награђених дела у одређеној културној средини.
6. Шести задатак који смо поставили је да истражимо да ли ће одговарајућа позиција културних награда у оквиру културне политике Републике Србије допринети унапређењу ове политике.

14.2. ОПШТЕ И ПОСЕБНЕ ХИПОТЕЗЕ

Општа (генерална) хипотеза

Уколико се у нашој земљи, у процесу вредновања и награђивања дела у области књижевности не поштују универзални естетски и етички критеријуми, умањује се њихов утицај на културну политику, а тиме се умањује значај и кредибилитет читаве културне баштине нашег народа. Уколико би се осмишљено и плански систематично

побољшали утицаји књижевних награда на културну политику Републике Србије, то би довело просперитета целокупне друштвене заједнице.

Посебне хипотезе

X1. Ако се књижевним наградама не придаје довољан значај и оне немају одговарајућу улогу у креирању културне политике, она ће културна политика Републике Србије бити у знатној мери осиромашена.

X2. Уколико реаговање културне јавности, првенствено културних радника, показује да нема синхронизације утицаја књижевних награда и културне политике, онда је извесно да нису успостављени квалитетни односи и супротно.

X3. Ако културни радници и ученици уоче проблем недовољне информисаности о броју и квалитету књижевних награда, као и о необавештености друштвене средине о њиховом значају, онда је неопходно редефинисати модел доделе књижевних награда, као и њихову улогу у креирању културне политике и супротно.

Појединачне хипотезе

X1.1. Уколико се књижевним наградама придаје неодговарајући значај у оквиру културне политике Републике Србије, онда је неопходно предузети низ мера и активности у циљу побољшања тог положаја, а одговорност за то сносе културни радници и представници жирија.

X2.1. Што је друштвена клима у мањој мери демократска, то је већи утицај вануметничких фактора у процесу вредновања уметничких дела и у области књижевности.

X3.1. Што је већи број награда за књижевност на територији Републике Србије, утолико је њима обухваћен и већи број различитих видова књижевног стваралаштва, у односу на књижевне родове, врсте и жанрове.

14.3. МЕТОДЕ КОРИШЋЕНЕ У ИСТРАЖИВАЊУ

Квалитативном анализом садржаја, у циљу постизања објективног, системског приступа у тумачењу појмова категоријалног значаја за истраживање, учињена је анализа досегнутих комуниколошких теоријских сазнања, која се односе на значење појмова култура и цивилизација, уметност, политика и културна политика и књижевне награде, као и упоређивању научних становишта која се базирају на тумачењу односа између наведених појмова.

Студија случаја као поступак заснован је на увиду у документарни материјал, процену броја награда за књижевност на годишњем нивоу, хронику награда и

сведочења о њиховим лауреатима, увидом у правилнике за доделу награда, новинских чланака и блогова који прате историју награда, рецензије књижевних дела, интервјуа са појединим лауреатима.

Важан аспект компаративне анализе вредности и критеријума у награђивању изнесених у теорији у односу на степен доследности њихове примене на пољу праксе, допринеће формирању објективне слике о тренутној ситуацији на пољу награђивања у књижевности, као и утицају награда на културну политику Републике Србије.

Методом испитивања и дескрипцијом резултата истражени су ставови и мишљења циљне јавности о познавању и броју књижевних награда у културним установама и школама. Техником анкетирања прикупљени су значајни подаци који су квантитативно обрађени и представљени графички, нумерички и табеларно. На тај начин емпиријским путем истражене су ставови и сазнања културних радника, представника жирија и ученика гимназије.

Популацију у испитивању сачињавале су три категорије:

- а) чланови књижевних жирија,
- б) културни радници, библиотекари, професори књижевности,
- в) ученици.

За укупан узорак је предвиђено 500 испитаника.

Независне варијабле истраживања представљају начин додељивања књижевних награда као и њихов утицај на књижевну политику, као и коришћење документације која то показује. У овом случају независне варијабле представљају активности на пољу анкетирања циљаних јавности. Зависне варијабле представљају ефекти, односно резултати који ће показати колико је утицајно деловање одређене књижевне награде на одређену циљну јавност у датој друштвеној средини.

Варијабле истраживања

Независне варијабле	Зависне варијабле
Документарним материјалом(хроникама, правилницима, новинским чланцима, рецензијама)претпостављен је начин обавештавања циљне јавности о наградама.	Манифестни индикатор је степен информисаности и обавештености циљне јавности о резултатима доделе књижевних награда

Документарним материјалом предвиђен је начин утицаја на културну политику Републике Србије	Манифестни индикатор је степен информисаности и обавештености културних радника о резултатима књижевних жирија. Углед књижевне награде у датој средини
Предвиђена сарадња представника жирија и представника Министарства културе	Манифестни индикатор је степен укључености представника Министарства културе у комуникацију са представницима жирија и културним радницима

Критеријуми према којима је вршен избор циљне јавности

За ово емпиријско истраживање одабране су културно-образовне установе на територији општине Ужице (Република Србија):

- Народна библиотека Ужице и школска библиотека Ужичке гимназије
- Ужичка гимназија

Критеријуми за избор установа био је следећи:

а) Школа има добру репутацију у својој средини која је препозната од стране надлежног Министарства, школа остварује сарадњу са другим културним установама и видљива је у јавној сфери. Осим тога, значајно је да је школа прошла екстерну евалуацију Министарства просвете.

б) Школа жели да учествује у истраживању и врло често је учесник и организатор књижевних конкурса и културних дешавања у граду и региону.

в) Библиотеке су препознате као организатори културних дешавања и учесници у истима.

Најпре су обављени разговори са руководством школе и библиотеке, што је подразумевало укључивање директора и помоћника директора, а затим смо приступили анализи школске и библиотечке документације, разматрали утицаје и на крају испитали ставове културних радника и ученика о књижевним наградама.

14.4. НАУЧНИ И ДРУШТВЕНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

Научни допринос овог истраживања огледа се у следећем:

- Научним прикупљањем кључних информација од припадника циљних јавности, обједињени су јединствени подаци о ставовима испитаника према додели књижевних награда
- Конкретан допринос овог истраживања представља откриће да боља сарадња и међузависност књижевних награда и средстава културне политике може допринети просперитету Републике Србије
- На основу резултата истраживања створена је база за даља истраживања о могућностима утицаја књижевних награда на културну политику Републике Србије.
- Ово истраживање осим културној политици нуди могућност унапређења механизма културне стратегије Републике Србије.

Квалитативном и квантитативном обрадом података, као и критичком анализом резултата, створена је емпиријска основа за разумевање значаја утицаја доделе књижевних награда на културну политику Републике Србије. Друштвени допринос овог истраживања огледао се у следећем: оптимализује се однос свих друштвених субјеката (представника жирија, културних радника (библиотекара, професора српског језика, стручних сарадника, ученика) заинтересованих за квалитетан утицај књижевних награда на мере културне политике; применом пројектованог модела утицаја књижевних награда на културну политику дао би се допринос њеном развоју, а чланови жирија би респектабилније и доследније обављали свој посао; књижевне награде би биле валоризован показатељ стања у културној политици.

Значајан друштвени допринос истраживања огледа се у чињеници да би у оквиру мера културне политике додела књижевних награда и признања могла бити незаобилазни чинилац. Значајни стратешки допринос дисертације је и тај што нуди решења путем којих културна политика може да буде унапређена и да допринесе Стратегији развоја културне политике Републике Србије.

15. ИНТЕРВЈУ СА ПРЕДСТАВНИКОМ КЊИЖЕВНОГ ЖИРИЈА

15.1. ИНТЕРВЈУ СА ПРЕДРАГОМ ПЕТРОВИЋЕМ, ДОЦЕНТОМ НА ФИЛОЛОШКОМ ФАКУЛТЕТУ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Интервју са др. Предрагом Петровићем, доцентом за предмет Српска књижевност 20. века, на Филолошком факултету у Београду, сарадником Института за књижевност и уметност који је својим дугогодишњим искуством и радом стални члан књижевних жирија.

На питање да објасни колико пута је до сада био укључен у рад књижевних жирија, доцент је објаснио да је његов посао на неки начин врло повезан са радом књижевних жирија, тако да је често, као човек од струке био позиван да учествује у доношењу одлука у вези са доделом књижевних награда, његове консултације са представницима других жирија такође су, по његовим речима честе.

На питање које награде су некад додељиване за књижевно стваралаштво на просторима бивше СФРЈ и колико се тај опсег смањιο обзиром на распад државе, доцент је одговорио:

„Тада су биле најзначајније награде назване по партизанским, ратним и комунистичким јубилејима (Награда АВНОЈ-а, Седмојулска, Октобарска и слично). Нинова награда је сачувала континуитет, али је и тада и данас у неколико наварата компромитована политички мотивисаним одлукама. Битно је да се број награда није смањιο, напротив, данас их има бар дупло више (око 300) у Србији него што их је било у целој СФРЈ. Дакле, мала бара пуна крокодила.“ Дакле, доцент Петровић сматра да је добро што се број награда није смањιο, али да тај број не гарантује и квалитет изабраних дела. На питање да ли неки други утицаји могу да имају уплив у одабир књижевних дела? (политички, друштвено-економски, социјални), доцент је одговорио потврдно и навео да су то најчешће политички и економски, односно тржишни. Политички истомишљеници додељују награде једни другима. Издавачи лобирају за своје ауторе. Надају се да ће се награђена књига боље продавати. Тако да су различити утицаји оно што заиста постоји на овом пољу. Саговорнику смо упутили подпитање зашто мисли да је то тако, на шта је он одговорио да су код нас јако испреплетане јавна и политичка сфера, тако да различити утицаји се јављају као неминовност.

На питање шта он мисли како се врши одабир чланова жирија, доцент Петровић је изнео своје претпоставке и искуства да су критеријуми различити: углед, утицаји, компетенције, пријатељства, препоруке...Мада бих лично волео и за то се залажем да једино стручност буде фундаментални принцип на основу кога ће се о томе одлучивати. Дакле, нарочито стручност, као нешто што је по њему најзначајније.

На питање зашто у јавности влада мишљење да то обављају "једни те исти" људи, начелник је одговорио да та тзв. јавност о књижевности и наградама ништа не зна. „Јавност“ се интересује само за скандале, афере, трачеве, оговарања и слично. Њима су сви исти, и књижевници, старлете, глумци, политичари... Таква необавештеност јавности најхитније треба да се промени, а то ће се догодити када културне награде добију место које заслужују у оквиру културне политике Републике Србије, а то ће се догодити када буду на прави начин валоризоване, сматра он.

На питање коју ситуацију бисте издвојили као необичну у вези са одабиром књижевних дела, доцент је поделио једно своје искуство:

„Пре неколико година, тачније 2011, у Врању су локални политички моћници желели да контролишу доделу награде „Борисав Станковић“ коју додељује Књижевна заједница из тога града. Градски челници су организовали паралелну манифестацију и доделили алтернативну истоимену награду Веселину Марковићу, супругу тадашње министарке Снежане Самарџић Марковић, за роман *Ми различити*, а књижевни критичари су награду доделили Владану Матијевићу за роман *Врло мало светлости*.“

На питање да ли се сећа да је било оних који су награду вратили. Доцент је одговорио потврдно и подсетио нас на песника Новицу Тадића, који је вратио награду „Десанка Максимовић“, јер је сматрао да његов песнички опус нема тематске и поетичке везе са песникињом по којој награда носи име. И за сам крај питали смо га да прокоментарише савремена дешавања и гест академика Деспића који је вратио награду града Београда. Његов коментар је био да то није одговарајући начин реаговања и да у томе не види ништа друго сем политиканства, демагогије и жеље за публицитетом. Можда је тиме желео да се чује став стручне јавности, али на један, свакако погрешан начин, сматра он.

Од доцента смо на крају разговора добили подршку да о овој теми разговарамо и са осталим научним и стручним културним радницима, као и млађом популацијом ученика.

15.2. ИНТЕРВЈУ СА ДИРЕКТОРОМ НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ У УЖИЦУ

Интервју са Драгишом Станојчићем, директором Народне библиотеке у Ужицу, професор српског језика и књижевности, који је са својим дугогодишњим искуством и радом стални члан књижевних жирија:

На питање да објасни колико пута је до сада био укључен у рад књижевних жирија, директор је објаснио да је стицајем пословних околности, на неки начин врло

повезан са радом књижевних жирија, тако да је често, као човек од струке био позиван да учествује у доношењу одлука у вези са доделом књижевних награда, његове консултације са представницима других жирија такође су, бројне.

На питање које награде су некад додељиване за књижевно стваралаштво на просторима бивше СФРЈ и колико се тај опсег смањио обзиром на распад државе, доцент је одговорио:

„Тада су биле најзначајније награде назване по партизанским, ратним и комунистичким јубилејима (Награда АВНОЈ-а, Седмојулска, Октобарска и слично). Нинова награда је сачувала континуитет, али је и тада и данас у неколико наварата компромитована политички мотивисаним одлукама. Он сматра да је важно да се број награда није смањио, напротив, данас их има више (око 300) у Србији него што их је било у целој СФРЈ. „Дакле, директор сматра да је добро што се број награда није смањио, али да тај број не гарантује и квалитет изабраних дела.

На питање да ли неки други утицаји могу да имају уплив у одабир књижевних дела?(политички, друштвено-економски, социјални), директор Станојчић је одговорио потврдно и навео да су то најчешће политички и економски, односно тржишни. Политички истомишљеници додељују награде једни другима. Издавачи лобирају за ауторе своје издавачке куће. Надају се да ће се награђена књига боље продавати. Дакле тржишни услови диктирају све остале.

Саговорнику смо упутили потпитање зашто мисли да је то тако, на шта је он одговорио да су код нас јако испреплетане јавна и политичка сфера, тако да различити утицаји се јављају као неминовност.

На питање шта он мисли како се врши одабир чланова жирија, директор Станојчић је изнео своје претпоставке и искуства да су критеријуми различити: углед, утицаји, компетенције, пријатељства, препоруке...Мада бих лично волео и за то се залажем да једино стручност буде фундаментални принцип на основу кога ће се о томе одлучивати. Овде је нарочито подвукао стручност, такође је рекао да књижевни конкурс који они као библиотека организује, увек подразумева стручне људе, књижевнике, угледне професоре Учитељског факултета.

На питање зашто у јавности влада мишљење да то обављају „једни те исти” људи, начелник је одговорио да та тзв. Јавност о књижевности и наградама ништа не зна. „Јавност“ се интересује само за скандале, афере, трачеве, оговарања и слично. Њима су сви исти, и књижевници, старлете, глумци, политичари...Таква необавештеност јавности најхитније треба да се промени, а то ће се догодити када културне награде добију место које заслужују у оквиру културне политике Републике Србије, а то ће се догодити када буду на прави начин валоризоване, сматра он.

На питање коју ситуацију бисте издвојили као необичну у вези са одабиром књижевних дела, директор је поделио један свој став: “Недавно се догодило да је група писаца у Индији вратила престижну књижевну награду због нетолеранције у тој земљи.

На питање да ли се сећа да је било оних који су награду вратили. Директор Станојчић је одговорио потврдно и подсетио нас навеликог аутора Данила Киша, који је вратио награду недељника НИН.

И за сам крај питали смо га да прокоментарише савремена дешавања и гест академика Деспића који је вратио награду града Београда. Његов коментар је био да то није одговарајући начин реаговања, али да у томе постоји добар део истине. Можда је тиме желео да се чује став стручне јавности, али није пронашао добар начин, сматра он.

Од директора смо на крају разговора добили подршку да о овој теми разговарамо и са осталим научним и стручним културним радницима, библиотекарима и вишим библиотекарима из његове установе, као и са млађом популацијом, са ученицима.

15.3. АНАЛИЗА РЕЗУЛТАТА СТУДИЈЕ СЛУЧАЈА О КЊИЖЕВНИМ НАГРАДАМА КАО СРЕДСТВУ КУЛТУРНЕ ПОЛИТИКЕ

Истраживачке фазе у писању извештаја о вишеструкој студији случаја утицаја књижевних награда на културну политику

Студија случаја, као истраживачки приступ, заснована је на дубинском интервјуу са представником жирија и директором Народне библиотеке, као и увидом у разну врсту документације(хронике, извештаје са доделе књижевних награда и разговоре са лауреатима), на основу којих смо настојали утврдити, да ли постоји корелација између доделе књижевних награда и средстава културне политике, колики је њихов опсег, као и који су критеријуми за доделу.

Путем дубинских интервјуа¹⁰⁹ са представницима жирија и библиотеке смо употпунили слику.

Такође за анкетирање су одабране Ужичка гимназија(ученици, чланови стручног већа за српски језик и библиотекари школске библиотеке) и Народна библиотека Ужице (библиотекари). Ужичка гимназија је прошла екстерну евалуацију

---

¹⁰⁹ Питања за интервју са представницима жирија и библиотеке налазе се у Прилогу 2

Министарства Просвете, науке и технолошког развоја, а Народна библиотека Ужице је ове године прославила 160 година рада. Обе установе су препознате као место културних и књижевних дешавања, организовања књижевних конкурса и доделе књижевних награда.

Студија случаја у овом истраживању има за циљ да се стекне увид у практичне и искуствене аспекте одабира и доделе књижевних награда. Школа и библиотека се посматрају као целине и узети су сви релевантни фактори који утичу на њихов рад и који их чине специфичним местима за одабир и доделу књижевних награда.

Истраживачке фазе вишеструке студије случаја су се одвијале према следећем реду: *Информисање и избор установа према одговарајућим критеријумима квалитета, Индивидуални интервју са представницима ових установа и члановима жирија, Квалитативна анализа садржаја кључне документације (извештаји, интервјуи, хронике).*

Индивидуални интервјуи са изабраним представницима имају за циљ да се утврди који су одабири, начини и избор књижевних награда, каква је динамика њихове доделе, као и критеријуми за избор чланова књижевних жирија.

Основне информације о установама

Ужичка гимназија налази се у центру града, тачније, смештена је у уско градско језгро од 1839. Године и има око 800 ученика. Нема већег прилива новог становништва, али се у школу уписују и ђаци који не станују на територији општине Ужице. Недалеко се налазе све важније градске установе: Народни музеј, Градска кућа, Историјски архив, Градски културни центар, Градска галерија, Народна библиотека. Ученици потичу углавном из високообразованих и ситуираних породица. Све то повољно утиче на рад ученика и школа је препозната као значајна културна установа. У школи је заступљен високостручан наставни кадар, сви професори српског језика и библиотекарски су високо образована популација са мноштвом сертификата из области које предају и користе у образовној установи.

Народна библиотека у Ужицу прославила је ове године 160 година од свог оснивања, библиотека има такође стручно запослен кадар: библиотекарке и више библиотекарке, организатор је различитих књижевних конкурса, а најпознатији је Конкурс за награду "Милутин Ускоковић", који је ове године организован по двадесетчетврти пут, за најбољу необјављену савремену приповетку на српском језику.

Закључак: Наведене установе су препознате у својој средини, а од Министарства просвете и Министарства културе, по резултатима рада. Обе имају дугу традицију и сарађују са другим установама од јавног значаја, са представницима власти, привредним и културним установама. На основу чињеничног стања процењујемо да укупну популацију(интерну и екстерну јавност) са којом установе свакодневно имају комуникацију чини више од 2000 људи.

15.4. АНАЛИЗА РЕЗУЛТАТА ИСПИТИВАЊА СТАВОВА ЗАПОСЛЕНИХ У ШКОЛИ И БИБЛИОТЕЦИ О УТИЦАЈУ КЊИЖЕВНИХ НАГРАДА НА КУЛТУРНУ ПОЛИТИКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Методом испитивања желели смо утврдити ставове запослених у школи. У те сврхе користили смо као инструмент посебно припремљен упитник. Техником анкетирања са 10 затворених и једним отвореним добили смо значајне одговоре. Испитаници су на основу свог степена слагања са тврдњама тиме што су се према питањима по скали одређивали од 1 до 5.

У испитивању ставова ученика користили смо такође посебно конструисан упитник са 10 затворених питања и једним отвореним. Питања за обе групе испитаника су обухватала три тематске целине које су усредсређене на предмет истраживања:питање културе и културних награда, информисаности о значају награда и остварењу међузависности између ове две константе.

Анкета је значајна јер нам даје информацију о томе како културни радници, библиотекари, професори и ученици вреднују књижевне награде и њихов утицај на културну политику Републике Србије. Анкета нам пружа могућност да проценимо реакцију циљане јавности о њиховој информисаности о значају и угледу књижевних награда.

Анкетирање је обављено током маја и јуна месеца 2016. године. Ужичка гимназија и Народна библиотека Ужице се налазе на територији општине Ужице.

15.5. СТАТИСТИЧКА ОБРАДА ПОДАТАКА

Квалитативну обраду података смо извршили у програму SPSS, при чему смо користили дескриптивну статистику, код значајних питања смо приказали аритметичку средину, медијану, модус, стандардну девијацију, стандардну грешку.

Подаци су приказани табеларно и графички, те су критички анализирани и коментарисани. На крају је дата дискусија о резултатима и другим меродавним подацима.

Структура узорка истраживања

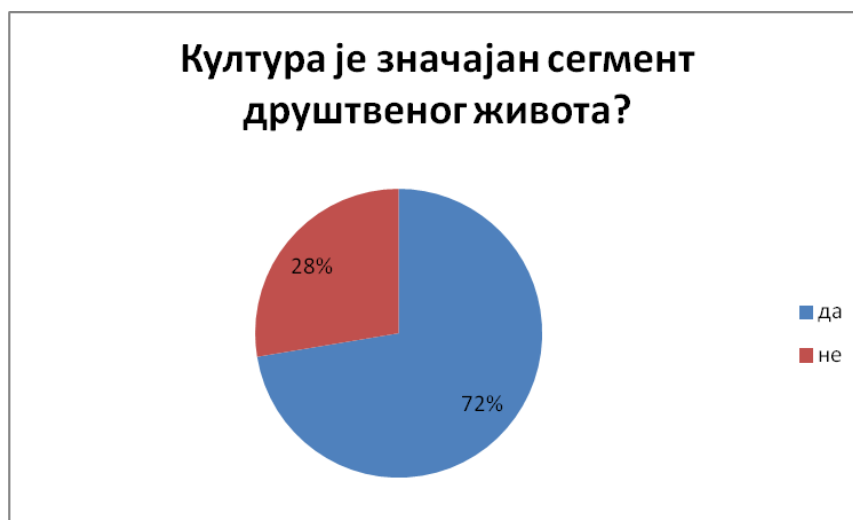
Како је истраживање спроведено у градској, школској библиотеци и Ужичкој гимназији, у узорку смо направили поделу на културне раднике и ученике да бисмо увидели разлику у односу на генерацијску подвојеност и степен информисаности. Како је један број испитаника из Ужичке гимназије попунио мање од очекиваног броја, укупан број испитаника је 276.

Испитаници	Културни радници		Ученици	Укупно
	Библиотекари	Професори српског језика и књижевности		
	31	10	235	276

У даљем тексту дајемо примере упитника за чланове жирија, библиотекаре, професоре и ученике Ужичке гимназије. Сва питања су груписана у три тематске целине:

1. Углед и репутација књижевних награда у друштвеној средини
2. Информисаност културних радника и ученика о додели и значају књижевних награда
3. Улога књижевних награда у креирању културне политике Републике Србије

Анализа и интерпретација резултата истраживања

Графикон 1.

1. Коментар:

Збирно посматрано библиотекари и професори и ученици се слажу да култура утиче на начин како перцепција културних активности одређује начин понашања појединца у друштвеној средини. Више од две трећине (72%) испитаника културу посматра као значајан сегмент друштвеног живота. Тај резултат, са невеликим одступањима између различитих генерација показује какав је резон одређене циљне јавности и то би требало имати у виду у перспективи.

Графикон 2.

2. Коментар:

На питање да ли књижевне награде утичу на књижевну политику Републике Србије испитаници су дали веома широк спектар одговора, што би указало на њихову недовољну информисаност о овој проблематици, као и о нејасној стратегији културне политике Републике Србије. Ипак највећи број одговора био је негативан, тако да су то показатељи у ком правцу треба да иду правци стратегије утицаја ове две варијабле.

Графикон 3.

3. Коментар:

На питање за које књижевне награде знате, испитаницима су наведене најпознатије књижевне награде са циљем да се провери њихова информисаност о постојећим књижевним наградама на територији Републике Србије. Понуђене су Андрићева, Нинова, Награда града Београда и остале награде, као отворен, сумарни одговор. Највише испитаника је знало за Нинову награду, што указује да награда овог недељника заслужује највећи респект међу испитаницима, као и да маркетинг који прати доделу ове награде никако не може бити занемарљив. Затим следи Андрићева, па остале награде, а међу њима и награда града Београда.

Графикон 4.

4. Коментар:

Интересантно је посматрати које одговоре су испитаници дали н питање шта највише утиче на избор књижевних дела. Највише њих је веровало препоруци пријатеља, што указује да међусобна комуникација заузима највише место. Такође књижевна награда се показује као значајан фактор у одређивању омиљеног књижевног дела, а потом следе реклама и све остало.

Графикон 5.

5. Коментар:

Испитаници су замољени да дају процену на то каква је књижевна политика у Републици Србији. Нешто мало мање од половине испитаника мисли да је књижевна политика недовољно афирмативна (чак 46%), нешто строжији у оцени, да је нема је став 26% испитаника, док 20% има другачији одговор. Само 8% испитаника сматра да је културна политика Републике Србије афирмативна.

Графикон 6.

6. Коментар:

На питање да ли књижевне награде утичу на културну политику, највећи број испитаника није могло да пронађе везу између књижевних награда и културне политике, чак 38% испитаника је тако одговорило. Готово трећина испитаника имало је другачије одговоре, 23% испитаника је одговорило са „мало“, док је за само 7% испитаника тај одговор био „веома“.

Графикон 7.

7. Коментар:

Интересантна је подељеност у одговорима на ово питање, односно готово је подједнак је број оних који верују у компетентност чланова жирија, као и оних који оспоравају компетентност чланова књижевних жирија. Што указује да би компетентност требало периодичност проверавати, или се побринути да она буде на задовољавајућем нивоу.

Графикон 8.

8. Коментар:

На постављено питање у вези са заслугом књижевних награда, испитаници се углавном слажу да награде одлазе онима који их и заслужују (32% и 33% одговора су позитивни), док се петина испитаника изјаснила негативно у вези са овим питањем.

Графикон 9.

9. Коментар:

На ово питање преко половина испитаника је одговорила негативно, што указује да испитаници нису најсигурнији са правцем развоја културне политике. За само 12% испитаника стратегија развоја културне политике је препознатљива и видљива. Тако да је ово најнижи проценат везан за јасне правце деловања културне политике.

Графикон 10.

10. Коментар:

Испитаници у одговорима на ово питање нису сматрали да књижевне награде могу бити релевантан показатељ стања у културној политици Републике Србије, највећи број одговора, њих 45% је негативно. Док један број испитаника, 19% сматра да оне могу бити показатељ стања у културној политици, такође исти проценат испитаника се делимично слаже са овом тврдњом.

Графикон 11.

11. Коментар:

Велики број испитаника се слаже да је дело награђено одређеном књижевном наградом друштвено признатије; то чак мисли 42% испитаника, а 25% се углавном слаже са овом тврдњом. Свега 15% испитаника сматра да дело овенчано књижевном наградом није друштвено признатије у јавности.

**16. ПРЕДЛОЗИ И КОМЕНТАРИ ИСПИТАНИКА КОЈИ СЕ
НАЛАЗЕ У ОТВОРЕНОМ ПИСМУ**

На крају упитника дато је једно отворено питање:

Поштовани, уколико имате предлог унапређења утицаја доделе књижевних награда на културну политику Републике Србије, молимо Вас да га изнесете.

Предлози и коментари анкетираних библиотекара и професора књижевности:

- „Фали већа сарадња и комуникација између представника жирија и представника Министарства културе.
- „Договором са представницима Министарства културе може се постићи бољи одабир књижевних дела и њихова квалитетнија селекција.
- Договором са Министарством културе, проширио би се списак за набавку књига за школске и градске библиотеке
- Веће коришћење друштвених мрежа као бржег и посећенијег средства за информисање може да помогне бољој информисаности о књижевним наградама.
- Хитно увести системска решења!
- Да се у школи организује што више књижевних конкурса!
- Започету сарадњу између Ужичке гимназије и Народне библиотеке треба наставити.

Предлози и коментари ученика Ужичке гимназије:

- „По мом мишљењу коришћење и-мејла од стране професора у вези са доделом књижевних награда допринела би унапређењу сазнања о егзистенцији одређених књижевних награда.
- Искористити наше потенцијале и упутити нас на учешће на различитим књижевним конкурсима.
- Омогућити нам разговор са представницима Министарства културе.
- Ученици би требало да се више интересују за рад књижевних жирија.
- Школи треба отворена сарадња са свим представницима културних институција

Закључак:

На основу датих предлога и коментара ученика, издвајају се ставови који подржавају бољу сарадњу између оснивача књижевних награда и надлежног Министарства. Дати предлози се односе на свеже информације о броју и додели књижевних награда, као и на праћење актуелности и дешавања која би била доступна широј јавности. Издвајају се и ставови културних радника који констатују недовољну

укљученост свих стручних структура у начин одабира књижевних награда и њихову одговарајућу валоризацију у оквиру културне политике Републике Србије.

Проблем који није познат испитаницима је да не постоји јасно дефинисана стратегија развоја културне политике о чему сведочи и Министар културе. Поставља се и питање у којој мери би књижевне награде могле заузети простор у тој стратегији.

Евидентно је да постоји потреба за валоризацијом књижевних награда и да многи као полазну основу за изградњу угледа и репутацију појединих од њих управо пажњу посвећују релевантно одабраним члановима књижевних и стручних жирија.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Пошто се ова дисертација бави овако сложеним и недовољно истраженим проблемом, у старту смо наишли на бројна ограничења.

Прво се односи на недостатак адекватне грађе и научне литературе која се бави књижевним наградама, као и њиховом улогом у културној политици Републике Србије.

Преглед и анализа најважнијих књижевних награда које се у овом тренутку додељују на територији Републике Србије и играју важну улогу у обликовању карактера савремене књижевности намењене различитим циљним групама читалачке публике, представљали су доминантни методолошки поступак примењиван током израде рада.

Захваљујући њему, стечен је увид у хронологију оснивања књижевних награда на овим просторима и у оне историјске догађаје који су својим карактером пресудно утицали на оснивање или гашење важних књижевних признања. Истовремено, дошло се и до сазнања о броју награда које се у овом тренутку у Србији додељују за достигнућа у области књижевности.

Кроз истраживање је остварен основни циљ завршног рада, који се огледа у класификацији признања у складу са литерарном формом, књижевном врстом, или жанром за који се додељује. Осим значаја самих награда, од којих свака поседује аутентично име, историју и карактер, управо је њихова класификација у засебне целине, према наведеном критеријуму, допринела стварању јасне слике о разноврсности и богатству поља књижевног стваралаштва по себи, као и стицању увида у то који се његови сегменти више, а који у мањој мери вреднују и награђују од стране књижевне критике у нашој земљи.

Ништа мање важну улогу у завршном раду остварио је и његов теоријски део, у оквиру кога су изнесене основне етичке и естетске вредности које се на пољу праксе материјализују кроз пропозиције за доделу награда.

Овај процес био је усмеравањем испитивањем хипотеза, формираних у складу са темом и основним задацима и циљевима завршног рада, изнетим у уводном делу студије. Захваљујући стицању увида у теоријска достигнућа научника, чије је поље истраживања историја књижевних награда и проблематизовање феномена награђивања у нашој земљи, као и изучавања модела културне политике и примене њених средстава у односу на уметничко стваралаштво, заједно са сазнањем везаним за испитивано поље савремене праксе у награђивању, дошло се до резултата везаних за валидност постављених хипотеза.

Основна хипотеза од које се полазило у процесу истраживања гласи: „Уколико се, у нашој земљи, у процесу вредновања и награђивања дела у области књижевности не поштују универзални естетски и етички критеријуми, умањује се квалитет оних дела која би требало да чине најистакнутије представнике савремене српске књижевности као и значај и кредибилитет целокупне српске литерарне баштине“.

Основна хипотеза испитивана је дефинисањем вредносних критеријума за валоризацију књижевних дела, а потом и увидом у релевантне чињенице које се односе на поље праксе награђивања у области књижевности. Упознајући се са одредбама правилника за доделу свих важних награда на пољу књижевности и испитивањем чињеница које откривају како се ове одредбе примењују у пракси у континуитету, од оснивања награда па до данас, указано је на то колико се доследно и са одговорношћу приступа издвајању најбољих књижевних дела у нашој земљи.

И поред извесних изузетака у већини случајева, а посебно када је реч о најпрестижнијим признањима за књижевно стваралаштво, критичарски суд већине чланова жирија доследно се држи основних етичких и естетских принципа при оцењивању истакнутих дела, са свешћу да би кршењем правила при оцењивању била учињена неправда према најбољем делу и његовом аутору, а самим тим нарушен кредибилитет сваке важне књижевне награде и дискредитовано име великана које она носи.

Праћењем хронологије додељивања најзначајнијих књижевних признања у нашој земљи, попут *Ниноове награде*, или *Андрићеве награде*, долази се до следећих закључака. Током историјских периода, у којима су вануметнички, спољни утицаји

успевали да наруше доследност рада стручних жирија за доделу ових великих признања и када су мање вредна дела бивала њима награђена, друштво је, у целини, пролазећи кроз политичке кризе, патило од извесног поремећаја система вредности. Друштвена ситуација бивала је узрок паду моралних критеријума при награђивању остварења у области књижевности, па су постављани погрешни естетски параметри за њихову процену, што је довело до смањења значаја савремене српске књижевности и ван граница наше земље. „Друштвени углед неке награде зависи од поверења у њену праведност. друштво је најчешће неповерљиво када су у питању награде у виду плата и положаја.“¹¹⁰

Иако се и данас осећају последице претрпљеног дисконтинуитета у погледу културних вредности и квалитета књижевног стваралаштва, захваљујући великој књижевној продукцији и примени ваљаних критеријума при награђивању, из године у годину повећава се број дела којима се креативно наставља српска књижевна традиција, те захваљујући њима наша култура поново постаје конкурентна и у светским оквирима. Ови закључци указују на то да је постављена основна хипотеза тачна, и да одговара друштвеној и културној политици наше земље.

Прва помоћна хипотеза гласи: „Што је друштвена клима у мањој мери демократска, то је већи утицај вануметничких (политичких) фактора у процесу вредновања уметничких дела и у области књижевности“.

Провера ове хипотезе била је само још један од начина испитивања основне хипотезе. Прегледом најважнијих историјских догађаја, и увидом у све промене политичких система и територијалног састава државе, њиховог рефлектовања на рад важних државних институција, а сходно томе и на функционисање институција награда и признања, истакнути су релевантни вануметнички, понајпре политички чиниоци, који су кроз историју претили да угрозе непристрасност рада жирија, управо када је реч о најзначајнијим књижевним признањима.

Кроз истицање природе ових фактора прелама се слика карактера друштвеног уређења у оквиру којег су се награде додељивале. Самим тим, у данашње време, у периоду појачаних напора да се друштво трансформише у складу са демократским

---

¹¹⁰ Марковић, П, *Заслуге у земљи баба и стричева*, Политика, 17.9.2016, стр. 4.

начелима, приметно је одсуство грубог политичког диктата на пољу награђивања у култури. Нажалост, не би се могло закључити да су изостали видови суптилних и прикривених притисака партикуларних, пре свега страначких чинилаца и интереса на политику награђивања. Отуда следи закључак да је и прва помоћна хипотеза тачна, јер проналази своје упориште у друштвеној стварности и одговара околностима у политичком и културно-уметничком животу наше земље.

Друга помоћна хипотеза гласи: „Што је већи број награда за књижевност на територији Републике Србије, утолико је њима обухваћен и већи број различитих видова књижевног стваралаштва, у односу на књижевне родове, врсте и жанрове“.

Наведена хипотеза је била испитивана у периоду од Другог светског рата до данас. Потом је извршена класификација најважнијих од њих, дакле, награда са релевантном традицијом, у складу са књижевним родовима, врстама и жанровима за које се додељују. Уједно, била је испитивана и специфична природа сваке књижевне награде појединачно. Овакав приступ омогућио је увид у основне проблеме праксе награђивања на пољу књижевности у нашој земљи.

И поред чињенице да, на годишњем нивоу, број награда у овој области расте, ипак се њима не испуњава у пуној мери стимулативна функција, коју награде као средство културне политике морају остварити. Тај недостатак се највише испољава у неадекватном вредновању стваралаштва младих и неафирмисаних аутора. Не постоји довољан број награда које би омогућиле овим ауторима штампање литерарног првенца, без обзира на књижевну врсту, или жанр којем дело припада. Чак и нека од престижних признања, којим се награђују сасвим нови аутори, подразумевају да дело, у конкуренцији за награду, поседује своје прво издање. На овај начин младим ауторима се не даје довољно подстицаја да се опробају у амбициознијим литерарним подухватима.

Други проблем, који је такође уочен, кроз пописа анализу књижевних награда, састоји се у томе што, иако број признања расте, њима се и даље не валоризују равномерно и у довољној мери, све књижевне врсте и жанрови и на тај начин се неки друштвено занемарују, као и групе аутора који стварају у њиховим оквирима.

Добар пример за то су награде за драмско стваралаштво, посебно када је реч о оним признањима којима се награђује драмски текст у својој основној, писаној форми. На територији Републике Србије не постоје, осим *Стеријине награде*, која се понекад, као 2017, и не додељује, упркос јасним пропозицијама, награде *Бранислав Нушић* и још неких признања из ове групе која поседује дугу традицију, а која би могла допринети истицању значаја и афирмацији домаће драмске литературе.

Такође, не постоји ни задовољавајући број признања којима се награђују дела из области књижевности за децу. Осим „*Награде Змајевих дечјих игара*“, награде „*Политикиног забавника*“ или награде „*Невен*“, које представљају позитивне примере на овом пољу, не постоје значајнија, новија признања, која би обухватила и новије, као и свет дигиталног стваралаштва. То, наравно, не умањује квалитет савремене домаће литературе за децу, али би присуство већег броја оваквих признања допринело и снажнијој књижевној продукцији на овом пољу, а самим тим и развијању читалачке културе код деце и омладине.

Наведене чињенице указују на то да не постоји јасна стратегија, на државном нивоу, када је реч о профилисању награда и валоризацији оних облика књижевности чијем опстанку и развоју је неопходан већи друштвени подстрек.

Нажалост, иако број књижевних награда на годишњем нивоу расте, њима се не валоризују, на ваљан начин и у довољној мери, сви различити облици књижевности, те је у складу с тренутним околностима у овом културном домену јасно да постављена хипотеза није валидна.

Током прегледа и анализе награђених дела и списка њихових аутора, пре свега за области прозног и поетског стваралаштва, уочено је да, и поред великог броја награда и лауреата, и даље постоји низ аутора вредних пажње чија дела тек чекају да буду препозната од стране књижевне критике, док се, за то време, на годишњем нивоу значајна признања додељују мање-више истом, релативно уском кругу стваралаца. То ствара лажну слику код читалачке публике о опсегу и богатству квалитетних дела која им могу бити на располагању и делимично угрожава основне принципе демократске културне политике.

У прилог наведеним тврдњама говори исцрпно истраживање Предрага Чудића, који се са великом пажњом бави феноменом књижевних награда у Србији, пратећи и бележећи свако новоутврђено признање. Истичући да се њихов број попео на 390 награда које се додељују на годишњем нивоу, овај аутор иде корак даље, фокусирајући се на проблем жирирања. Он сматра да је у складу са бројем награда (имајући у виду да жири најмање мора имати бар три члана) неопходно присуство око 1200 непристрасних проценитеља књижевних дела на домаћој културној сцени. Међутим, након детаљне анализе састава жирија за доделу многобројних књижевних признања, као и писаца награђених дела. Чудић износи следећи закључак. “Када се мало боље завири иза кулиса, честити потрошач културних добара може се разочарати. Јер, неопрезни радозналац ће неминовно приметити да 1200 места у силним жиријима ласно покрива петнаестак најумнијих и најугледнијих. А пошто они већ знају ко је ко, јер не би били најумнији да не знају, најугледније награде опет добија петнаестак најбољих (годишње у просеку по десетак). Ту су често улоге измешане: овде жирираш – онде примаш, тамо примаш – онамо додељујеш, ту узмеш – тамо туткаш, окрени, обрни, није то ни тако много почести колико имамо, сасвим оправдано, славодобитних писаца”¹¹¹.

У циљу одабира заиста најквалитетнијих дела и награђивања заслужних аутора, неопходне су промене у систему рада књижевних жирија. Овај проблем се мора решавати применом демократских начела културне политике. У процесу жирирања је неопходно учешће ширег круга независних књижевних критичара, чији суд би допринео стварању релевантне модерне књижевне сцене у нашој земљи. Уједно, то би омогућило грађење позитивних читалачких навика код домаће публике и едукацији нових читалачких нараштаја, а допринело би и да модерна српска књижевност постане конкурентнија у светским оквирима.

Изложена слика може се посматрати и као подстрек да се у будућности на нивоу Републике уложи напор како би се створили услови за квалитетније функционисање овог аспекта културног живота. То је могуће остварити само применом демократских начела културне политике, односно спровођењем адекватне акције у свим сегментима друштвено-културног домена.

---

¹¹¹ Чудић, П, *Вејачи овејане суштине*, Браничево, Пожаревац, 2011, стр. 19-20

17. ПРИЛОЗИ

Прилог 1.

Знам да култура утиче на...		Да	Не
1.	Колико близу људи стоје једни поред других	169	107
2.	Начин ословљавања	191	85
3.	Начин опхођења у конфликтним ситуацијама	232	44
4.	Доживљај награде и казне	154	122
5.	Како се третирају особе различитог пола, рода, сексуалне оријентације, расе, културе или узраста	241	35
6.	Шта је прихватљиво рећи о себи другима	125	151
7.	Шта су прихватљиве и неприхватљиве теме за дискусију	201	75
8.	Када бити формалан а када не	248	28
9.	Како се тумачи понашање других	237	39
	Укупно	1798	686

Прилог 2.

Утичу ли књижевне награде на културну политику?	
Веома	21
Мало	65
Нимало	101
Други одговори	89
Укупно	276

Прилог 3.

За које књижевне награде знате?	
Андрићева награда	62
НИН-ова награда	121
Награда Града Београда	45
Остале	48
Укупно	276

Прилог 4.

Шта утиче на Ваш избор књижевног дела?	
Књижевна награда	91
Препорука пријатеља	106
Реклама	44
Остало	35
Укупно	276

Прилог 5.

Каква је културна политика у Републици Србији?	
Афирмативна	23
Лоша	126
Нема је	73
Други одговори	54
Укупно	276

Прилог 5.

Утичу ли књижевне награде на књижевну политику?	
Веома	20
Мало	64
Нимало	105
Други одговори	87
Укупно	276

Прилог 6.

Да ли су чланови жирија компетентни представници културне елите да врше одабир књижевних награда?	
Да	53
Не	44
Углавном	84
Други одговори	95
Укупно	276

Прилог 7.

Да ли књижевне награде одлазе у праве руке?	
Да	89
Углавном	88
Не	56
Други одговори	43
Укупно	276

Прилог 8.

Да ли Република Србија има развијену стратегију развоја културне политике?	
Да	33
Углавном	46
Не	147
Други одговори	50
Укупно	276

Прилог 9.

Да ли књижевне награде могу бити релевантан показатељ стања у културној политици?	
Да	51
Углавном	53
Не	125
Други одговори	47
Укупно	276

Прилог 10.

Да ли је дело награђено одређеном књижевном наградом друштвено признатије у јавности?	
Да	117
Углавном	69
Не	41
Други одговори	49
Укупно	276

Питања за представника жирија:

1. Колико пута сте до сада сте били укључени у одабир књижевних награда и рад књижевних жирија?
2. Које награде су некад додељиване за књижевно стваралаштво на просторима бивше СФРЈ и колико се тај опсег смањио обзиром на распад државе?
3. Могу ли неки други утицаји да имају уплив у одабир књижевних дела?(политички, друштвено-економски, социјални)
4. Како се врши одабир чланова жирија?
5. Зашто у јавности влада мишљење да то обављају "једни те исти"људи?
6. Коју ситуацију бисте издвојили као необичну у вези са одабиром књижевних дела?
7. Да ли је било оних који су награду вратили?
8. Како тумачите гест академика Деспића који је вратио награду града Београда?

ЛИТЕРАТУРА

- Аврамовић, З. (2006) *Култура*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд
- Аврамовић, З. (2003) *Чији је књижевник и његово дело – Расправа о културном идентитету српске књижевности*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци
- Алексић, М. (2010) *Задужбине културе Србије и јавност*, Чигоја, Београд
- Бити из/ван – To be from/out, ка редефинисању културног идентитета Србије* (2010) Kulturklammer, Београд
- Божич, Ј. Д. (1995) *Уметност у светлу награде*, јавно културно-информативно предузеће „УБ“, УБ
- Божовић, Р. (1998) *Лавиринти културе – друго допуњено издање*, Факултет политичких наука, Библиотека Политеа, Београд
- Божовић, Р. (1990) *Култ-ура*, Научна књига, Београд
- Божовић, Р. (1989) *Култура потреба*, Научна књига, Београд
- Божовић, Р. (1997) *Искушења слободног времена*, Факултет политичких наука, Београд
- Гирард, А. (1983) *Cultural development, experiences and policies*, Unesco, Paris
- Деспотовић, Ј. (2007) *Слика политике*, приређивач: Слободан Ристић, Београд
- Драгићевић-Шешић, М, Стојковић, Б. (1990) *Организација културних делатности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд
- Драгићевић-Шешић, М. (2007) *Култура*, Clío, Београд
- Ђокић, Р. (1976) *Прожимање култура*, Универзитет уметности, Београд
- Ђукић, В. (2010) *Држава у култура*, Институт за позориште, филм, радио и телевизију, Факултет драмских уметности, Београд
- Ђукић-Дојчиновић, В. (2002) *Културна политике Србије 1989-2001*, Завод за проучавање културног развоја, Београд
- Ескарпи, Р. (1970) *Социологија културе*, Матица хрватска, Загреб
- Животић, М. (1982) *Револуција и култура – прилог критици савремених идеологија*, Филозофско друштво Србије, Београд
- Илић, В. (1987) *Митологија, идеологија и уметност*, Ново дело, Београд
- Илић, М. (1983) *Социологија културе и уметности*, Научна књига, Београд
- Лукић, С. (1975) *Уметност на мосту*, Мала едиција „Идеја“, Београд
- Мунду, С. (2000) *Cultural Policu – A short guide*, Consel of Europe Publishing, Strasbourg
- Немањић, М. (1982) *Књига и читање у Југославији*, Југословенска комисија за сарадњу са Унеском, Београд
- Немањић, М. (2011) *Књижевна култура у Србији*, Drasler Partner, Београд
- Немањић, М. (2001) *Један век српске стваралачке интелигенције 1820-1920*, Идеа, Београд
- Прњат, Б. (1986) *Култура политика и културни развој*, Савремена администрација, Београд
- Прњат, Б. (2006) *Увод у културну политику*, Stylos, Нови Сад

- Стојковић, Р. (2004) *Лексикон литерата-лауреата: Српске књижевне награде, 1839-2002*, Потез, Београд
- Стојковић, Р. (2011) *Лексикон литерата-лауреата: Српске књижевне награде, књига друга, 2003-2010*, Енигматски савез Србије, Београд
- Стојовић, Б. (2008) *Европски културни идентитет*, Службени гласник, Београд
- Чудић, П. (2011) *Вејачи овејане суштине*, Браничево, Пожаревац
- Чудић, П. (1996) *Савети младом писцу или Књижевна почетница*, едиција: Апатриди, Радио Б92, Београд
- Стојковић, Б. (2008) *Европски културни идентитет*, СКГ, Београд
- Милић, Б, Вучић, К. (2016) *Читанка са књижевнотеоријским појмовима за први разред гимназија и средњих стручних школа*, Завод за уџбенике, Београд
- Вуковић, Н. (1989) *Увод у књижевност за дјецу и омладину*, НИО „Универзитетска ријеч“, Никшић
- Чолић, М. (1989) *Поглед с галерије*, Напредак, Аранђеловац

ЧЛАНЦИ И НАУЧНИ РАДОВИ

- Аврамовић, З. (2006) *Андрићево схватање културе*, Зборник радова: Допринос Срба из Босне и Херцеговине националној култури, Филозофски факултет Пале, Пале, Босна и Херцеговина
- Аврамовић, З. (2004) *Изгледи културе у грађанском друштву*, Сусрет култура – ИВ међународни интердисциплинарни симпозијум, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду, Нови Сад, <http://www.ff.uns.ac.rs/>
- Аврамовић, З. (2007) *Карактеристике социолошког приступа култури и уметности*, Теме-часопис за друштвене науке, број 4 (октобар-децембар 2004.), Ниш
- Алексићу награда „Меша Селимовић“ (2012), рубрика: Култура, објављено на сајту Радио-телевизије Србије, Београд, <http://www.rts.rs/page/stories>
- Арсиф-Ивков, М. (2011) *Интелектуалци-препрека стварним променама у Србији*, Тема: Парадокс Књижевне лустрације, Браничево, Број 5-6, Београд
- Арсиф-Ивков, М. (2004) *Корени Нинове награде*, Херетикус – часопис за преиспитивање прошлости, Београд, <http://www.hereticus.org/arhiva/2004-1>
- Божиф, Ј. Д. (2009) *Награда између жеља и остварења*, рубрика: Наука, В92 net, Београд, <http://www.b92.net/zivot/nauka>
- Вулићевић, М. (2011) *Србија разговара: Зашто није додељена Андрићева награда – интервју са Михајлом Пантћем и Тамјаном Росић*, рубрика: Култура, Политика, Београд, <http://www.politika.rs/rubrike/Kultura/>
- Драгићевић-Шешић, М. Микић, Х. Јовичић, С. (2003) *Стратешка анализа београдског система културе*, Зборник радова Факултета драмских уметности 6-7, Факултет драмских уметности у Београду, Београд

- Дунђерин, А. (2010) *Нинова награда: од сумрака до свитања*, Печат, Београд, <http://www.pecat.co.rs/2010/02/>
- Дунђерин, А. (2011) *Зашто није додељена Андрићева награда*, рубрика: Култура, Печат, Београд, <http://www.pecat.co.rs/2011/10/zasto-nije-dodeljena-andriceva-nagrada/>
- Ђукић-Дојчиновић, В. (2003) *Предлог културне политике Србије*, Завод за проучавање културног развоја, Београд
- Јовановић М. (2009) *Вашар таштине и корупције*, рубрика: Култура, Електронске новине, Београд, <http://www.e-novine.com/mobile/kultura/>
- Калезић, Д. (2011) *О књижевним наградама и награђивању у Србији*, *Нова српска политичка мисао* – часопис за политичку теорију и друштвена истраживања, Београд, <http://www.nspm.rs/културна-политика>
- Кордић, Р. (2008) *Књижевност је политика*, рубрика: Интервјуи – Култура, Политика, Београд, <http://www.Politika.rs/rubrike/intervju-kultura/>
- Ленголд, Ј. (2012) *Срећа је само епизода*, Политикин Базар, Београд
- Миленковић, В. (2011) *Борина недеља: све трауме на једном месту – Патриотски рат за књижевне награде*, Електронске новине, Београд, <http://www.e-novine.com/kultura/kultura-tema/46030-Patriotski-rat-knjizevne-nagrada.html>
- Мишовић, М. (2003) *По угледу на Гонкур* Недељне информативне новине-НИН, Београд, <http://www.nin.co.rs/2003-01/30>
- Немањич, М. (2003) *Култура у Србији, проучавање културе и једна посебна истраживачка установа 20. века*, Завод за проучавање културног развоја, Београд, <http://www.zaprocul.org.rs/ONama/Istorija.asph>
- Павловић, М. (2012) *Добитници и одбитници*, рубрика: Шта да се ради – Шта награђујемо у култури, Политика, Београд, <http://www.politika.rs/rubrike/Sta-da-se-radi/>
- Павловић, М. (2002) *Класификација сигналистичких родова и врста*, Сигнал, бр. 22-23-24
- Пупезић, Љ. (2002) *Феномен књижевних награда у Србији и Црној Гори: 400 награда за 365 дана*, Архива Гласа јавности, Београд, <http://arhiva.glas-javnosti.rs>
- Радосевић, М. (2012) *Награде наших дана*, рубрика: Шта да се ради – Шта награђујемо у култури, Политика, Београд, <http://www.politika.rs/rubrika/Sta-da-se-radi/>
- Стојановић-Пантовић, Б. (2011) *Књижевне или МТВ награде?*, Књижевне новине, јул-август 2011, Београд, http://www.ukrbije.org.rs/knjizevne_novine/jul_avgust2011
- Стојковић, Б. (2012) *Прави, али и лажни бисери*, рубрика: Шта да се ради – Шта награђујемо у култури, Политика, Београд, <http://www.politika.rs/rubrika/Sta-da-se-radi/>
- Стојковић, Б. (2009) *Мрежа идентитета*, Годишњак ФПН – II део: Новинарство, Комунологија, Културологија, Факултет политичких наука Београд
- Томић, Ђ. (2012) *Награде су потребне, јер су бесмислене*, Интервју са Мирком Демићем, Пресс, Београд, <http://www.pressonline.rs>

РЕЧНИЦИ И ЕНЦИКЛОПЕДИЈЕ

Мала енциклопедија Просвета, књига 3, ПО-Ж (1986), Просвета, Београд

Политичка енциклопедија (1975), Савремена администрација, Београд

Речник српског и хрватског књижевног језика (1967), Матица српска – Матица хрватска, Нови Сад – Загреб

Речник књижевних термина (1992), Нолит, Београд

Социолошки речник (2007), Завод за уџбенике, Београд

ОСТАЛИ ИЗВОРИ

Задужбина Десанка Максимовић, <http://web.archive.org/web>

Задужбина Иве Андрића – Правила о додељивању Андрићеве награде (2006), <http://www.ivoandric.org.rs/>

Закон о култури (2009), Службени гласник РС, број 72/2009, Београд

Књижевне награде у Србији (2012), Компјутер библиотека, <http://vesti.combib.rs/>, Београд

Културни центар Раде Драинац, <http://kcdrainac.com>, Блаце

Списак књижевних награда у Србији (2012), Народна библиотека „Десанка Максимовић“, <http://www.bibliotekalopare.com>, Lopare

Летопис Матице српске, 2005. мај, Нови Сад, Министарство културе Републике Србије и предузеће РСГВ из Новог Сада